

CRUX

TEEMA

KIRKOLLISET
TOIMITUKSET
HAUTAJAISET

4

JOULUKUU 2015
Kirkon akateemiset AKI ry.

Hautajaiset **ja KUOLEVAISUUS**

- Työnohjaus ja sukupuoli
- Pappisviran identiteettikysymyksiä 2010-luvulla

VERKOSSA
Vuoden 2016 opintomatkat

A large evergreen tree, heavily laden with snow, stands in the center-left of the frame. The background is filled with bare, snow-dusted trees and a soft, warm light from the right, suggesting a sunset or sunrise. The ground is covered in a thick layer of snow with some footprints.

*Maa on niin kaunis,
kirkas Luojan
taivas,
ihana on sielujen toiviotie.
Maailman kautta
kuljemme laulain,
taivasta kohti matka vie.*

Pakkolait pois

Tätä kirjoittaessani eduskunta käsittelee maamme hallituksen esitystä niin sanotuista pakkolaeista parantaakseen muun muassa työn tuotavuutta ja kilpailukykyä. Pakkolaitien seuraamuksia on vielä vaikeaa arvioida. Systeemi on monimutkainen, eikä se kohtelee tasa-arvoisesti eri työntekijöitä eri työpaikoilla. JUKOn kannanotto on, että pakkolait tulee poistaa kokonaisuudessaan. Meille kirkon työn ytimessä työtä tekeville papeille ja kanttoreille ehdotetut pakkolait ovat tuhoisia. Lomarahen pienennys, lomakauden lyhennys ja työajan lisäys ovat myrkyä. Työajan pidentäminen työajattomassa työssä on jonkinlainen kummajainen. Tosin omalla työpaikallani on meneillään hengellisen työn työaikakokeilu, joka näillä näkymin jatkuu seuraavat kolme vuotta. Omat kokemukseni ovat hyviä. Työpaikkani viesti on selkeä: työajallista työtä kannattaa kokeilla.

Kuluva syyskuu on ollut työmarkkinapoliittisesti varsin vilkas ja monivivahteinen. Postin kulku takkusi, kun siellä elettiin sopimussettomassa tilassa. Lakko tai työnseisaus ovat tanakoita aseita ja usein hyvin kalliita. Joulukortit ilmeisesti tulevat ajallaan tänäkin jouluna postin välityksellä?

Työmarkkinalaitos käynnisti kuluvana syksynä uuden palkkausjärjestelmän arvioinnin. Kysely lähetettiin satunnaisotolla työnantajille (kirkkoherrat ja palkkausasiamiehet) sekä luottamusmiehille. Alustavat raportit ovat pöydällä. Tulokset

eivät kaikilta osin näytä hyviltä. Hyvää on se, että työpaikoilla, joissa palkkausjärjestelmä on otettu vakavasti ja kaikin osin käyttöön, esmiesten ja alaisten kanssakäyminen on lisääntynyt muun muassa säännöllisten kehityskeskustelujen kautta. Arvioinnin niin sanottujen avokysymysten vastauksia on 53 sivua!

Kirkolliskokous päätti lähettää diakoniviran uudelleen valmisteluun kirkkohallitukseen. Mitähän uudelleen valmisteltavaa siinä vielä on? Esitys oli muuttunut matkalla ja aiheutti varmaankin hämmennystä. Tästä kaikesta olen hyvin surullinen.

Lopuksi lainaus äänitteeni Kiitos muistoista, musiikkia suruun ja kaipaukseen levyvihkosta. TT Mikko Malkavaara kirjoittaa: ”Äänitteelle on koottu esitettäväksi musiikkia, jota kuullaan usein hautajaisissa. Laulut ja urkuteokset kertovat hyvyyden voimasta, joka ohjaa meitä, jotka jatkamme elämäämme täällä

EERO ANNALA
KANTTORI-URKURILIITON
PUHEENJOHTAJA
eero.annala@evl.fi

Pohjantähden alla sekä armosta, joka on uusi aina kun aamuisin heräämme. Kiitos muistoista. Ikuisen valo valaiskoon heitä, joita kaipaamme.”

Hyvää adventin ja joulun aikaa ja onnea ja siunausta vuodelle 2016. ✕

Meille kirkon työn ytimessä
työtä tekeville papeille
ja kanttoreille ehdotetut
pakkolait ovat tuhoisia.

On vanhakantaista
jakaa musiikki
hengelliseen ja
maalliseen.

- Elja Puukko

16

LUE!

Pohdittavaa
hautajaisten
toimittamisesta

21

TEEMA

HAUTAJAISET JA KUOLEVAISUUS

SURU LÖYTÄÄ SÄVELENSÄ
– MUSIIKKI SIUNAUSTOIMITUKSISSA

TOIMISTUSKESKUSTELU
ENNEN HAUTAAN SIUNAAMISTA

KIRKKOON KUULUMATTOMAT VAINAJAT

VIRSIKOKEMUS SURUN PEILINÄ

MITEN SURRA KUN EI OLE SURUA

HAUTAJAISET SURUPROSESSIN TUkena

ERITYISTILANTEITA HAUTAJAISISSA

16

26

30

38

40

44

46

48

ARTIKKELI

TYÖNOHJAUS JA SUKUPUOLI

50

Miten sukupuoli vaikuttaa työnohjaajien asenteisiin,
tapaan tehdä työnohjausta ja työnohjausten prosessin
sisältöön

PAPPISVIRAN IDENTITEETTIKYSYMYKSIÄ
2010-LUVULLA

54

Piispa Seppo Häkkinen puhuu mm. papin kutsumuksen
kokonaisvaltaisuudesta ja oman hengellisen elämän
hoitamisen tärkeydestä

POHJOIS-POHJANMAAN
KANTTORIEN ALAOSASTO

60

toimii aktiivisesti Kuusamosta Raahen

26

KIRJOITUSSARJA

Ajankohtaista edunvalvonnassa:
Työpaikat säästökuurilla **8**

VAKIOT

Eläkeläisen mietteitä **11**

Ordinariokoulutus **14**

Akipedia **15**

Opiskelijavinkkelit **25**

Mielipide **43**

Työntekijän näkökulmasta **53**

AJANKOHTAISTA

Teemu Laajasalo on
Vuoden pappi 2015 **7**

AKIn lakimies
Maarit Laurikainen **7**

In Memoriam **13**

AKIn toimisto muuttaa **13**

Pappisliiton opintomatkat
vuonna 2016 **14**

Kuolema -
Teologinen symposiumi **15**

Anna palautetta
ja voita
Applen
älykello
s. 50

JULKAISUJA

Kirkon akateemiset AKI ry.
Maistraatinportti 2, 00240 Helsinki

PÄÄTOIMITTAJA Merja Laaksamo
Puh. (09) 4270 1506
merja.laaksamo@akiliitot.fi

TOIMITUSSIHTEERI Heli Meinola
Puh. (09) 4270 1515
heli.meinola@akiliitot.fi

TOIMITUSKUNTA

Kaisa-Leena Harjunmaa-Hannikainen, kanttori
Heikki Leppä, kappalainen
Merja Laaksamo, pastori (pj.)
Milla Mäkitalo, seurakuntapastori
Karoliina Nikula, johtava sairaalapastori
Panu Pihkala, tutkija
Minna Raassina, johtava kanttori
Pekka Soranummi, kanttori

OSOITTEENMUUTOKSET

Tuija Kukkonen
Puh. (09) 4270 1503
tuija.kukkonen@akiliitot.fi

Heli Meinola
Puh. (09) 4270 1515
heli.meinola@akiliitot.fi

TOTEUTUS JA ULKOASU

MCI Press Oy
Maistraatinportti 1, 00015 Otavamedia

ILMOITUSHINNAT

Koko	
2/1 s.	380 mm x 255 mm 1 790,- euroa
1/1 s.	190 mm x 255 mm 1 020,- euroa
1/2 s.	155 mm x 114 mm 73 mm x 228 mm 560,- euroa
1/4 s.	101 mm x 118 mm 330,- euroa
1/8 s.	101 mm x 55 mm 200,- euroa
takisivu	190 mm x 230 mm 1 200,- euroa

ISSN 0783-0122

PAINOPAikka
Scanweb Oy

Hautausten määrä pysynyt ennallaan

MERJA LAAKSAMO
PÄÄTOIMITTAJA

Kirkolliset siunaamiset ovat pitäneet parhaiten pintansa kirkollisten toimistusten laskevalla käyrällä. Vuonna 1999 kirkollisia hautauksia oli yhteensä 48 553, joihin osallistui 2,1 miljoonaa ihmistä. Viisi-toista vuotta myöhemmin, vuonna 2014 siunauksia oli jopa enemmän, 48 713 toimitusta, joihin osallistui 1,7 miljoonaa ihmistä. Luvut ilmaisevat sen, että toimitusten määrä on pysynyt ennallaan, mutta niihin osallistuvien omaisten ja ystävien joukko on hiukan pienentynyt.

On tavallaan ymmärrettävää, että suuren ja tuntemattoman kuoleman edessä kirkon työntekijöiden asiantuntemuksella on edelleen kysyntää. Edesmenneen professori Osmo Tiililän lausahdus 50 vuoden takaa on jäänyt elämään: Kirkko on olemassa sen tähden, että täällä kuolla. Tässä lehdessä pohditaan hautaan siunaamisen teologiaa, musiikkivalintoja, surun käsittelemistä kuin myös siunaamisen problematiikkaa.

Panu Pihkala tarkastelee artikkelissaan hautaan siunaamista ja kuolemaa yksilöllisen ja yhteisöllisen merkityksen näkökulmasta. Kuolema kätetään ja sitä paetaan, mutta hautajaisissa on mahdollista tavoittaa ja hyväksyä myös oma kuolevaisuutensa. Hautajaiset toimivat siirtymäriittinä, mutta myös kuolevaisuuskasvatuksena.

Käytännön näkökulmaa siunaustilaisuuden valmisteluun tuo Kari-Pekka Kinnunen kirjoittaessaan havainnollisesti ja monin esimerkein toimituskeskustelun kulusta.

Mitä papin ja kanttorin on hyvä ottaa huomioon omaisten kanssa tilaisuutta suunniteltaessa?

Hautajaisten merkityksestä suruprosessin tukena kirjoittaa Juha Itkonen. Heikki Leppä taas pohtii hautajaistilannetta, jossa surua ei ole mukana.

Sari Rautio kirjoittaa artikkelissaan musiikin osuudesta siunaustoitoksessa kanttorin näkökulmasta. Millainen musiikki sopii siunaustilaisuuteen, miten otetaan huomioon sekä vainajan että omaisten mieltymykset sekä tilaisuuden jumalanpalvelusluonne? Musiikki on merkittävä tekijä suruprosessissa, kuten ilmenee myös Riitta Jukkolan haastattelupohjaisesta artikkelista, joka liittyy suurempaan tutkimusprojektiin ihmisten virsikokemuksista.

Juttukokonaisuudessa pohditaan myös erityiskysymyksiä, kuten kirkkoon kuulumattomien siunaaminen sekä epätavalliset siunaustilanteet. Näitä kysymyksiä käsittelevät Panu Pihkala ja Juha Itkonen, joka tekee väitöstutkimusta kirkon antamasta tuesta kuolleenä syntyneiden lasten vanhemmille.

Pääteeman lisäksi voit lukea piispa Seppo Häkkisen ja Mikkelin hiippakunnan pappien ajatuksia pappisidentiteetistä. Heli Aaltonen pohtii sukupuolen merkitystä työnohjauksessa.

Joulu on jo lähellä. Pappeja ja kanttoreita tarvitaan näinä päivinä tuomaan toivon sanomaa niin ihmisten ilon kuin myös monenlaisen pimeyden keskelle. Voimia ja siunausta joulunajan tehtäviin sekä omaan joulunviettoosi! ✕

Suuren ja tuntemattoman
kuoleman edessä
kirkon työntekijöiden
asiantuntemuksella on
kysyntää.

KUVA: JANI LAUKKANEN

KIRKKOHERRA TEEMU LAAJASALO ON VUODEN PAPPI

SUOMEN KIRKON PAPPISLIITON hallitus on valinnut Vuoden papiksi 2015 Kallion seurakunnan kirkkoherran Teemu Laajasalon. Valinta julkistettiin Pappisliiton syysvaltuuston iltajuhlassa 16.11. Helsingissä.

Valinnan perusteluissa todetaan, että Teemu Laajasalo on luonut uusia toimintatapoja pääkaupunkiseudun jumalanpalveluselämään ja tuonut kirkkoa myönteisesti esille julkisuudessa. Hän osaa puhutella ja koskettaa helsinkiläistä erittäin haastavassa toimintaympäristössä.

Laajasalo on toiminut kirkon ja pappien äänenä useissa televisiokeskusteluissa ja väittelyissä. Hän on nostanut kirkon esille positiivisella tavalla ja esittänyt raikkaita ja perusteltuja näkökantoja.

Laajasalo on työskennellyt pappina Helsingin ydinkeskustassa kohta 19 vuotta. Kallion kirkkoherrana hän on toiminut 2,5 vuotta ja sitä ennen Helsingin tuomiokirkkoseurakunnassa eri tehtävissä, erityisesti Agricolan kirkon toiminnanjohtajana ja nuorisopappina.

Laajasalo on myös kasvatustieteen tohtori. Hän on opettanut ja kouluttanut eri oppilaitoksissa ja yrityksissä.

Vuoden pappi on syntynyt Helsingissä 1974. Hän on valmistunut teologian maisteriksi Helsingin yliopistosta 1997 ja vihitty samana vuonna papiksi Helsingissä.

Vuoden papin harrastuksia ovat kitaran soitto, korkeasaareissa käyminen ja työ. Hän on naimisissa ja hänellä on kolme lasta. ✕

AKIn lakimieheksi Maarit Laurikainen

AKIN TOIMISTO on saanut lainopillisen vahvistuksen, kun liiton lakimiehenä on aloittanut OTM, KTM **Maarit Laurikainen**.

Lakimiehen tehtäviin kuuluvat palvelussuhdeneuvonta liiton jäsenille ja luottamusmiehillä sekä luottamusmiestoiminnan koordinaatio ja erilaiset koulutustehtävät.

Lakimiehen yhteystiedot löytyvät lehden viimeiseltä aukeamalta. ✕

Pappisliiton kunniajäseneksi TT Esko Jossas

PAPPISLIITON VALTUUSTO kutsui Pappisliiton kunniajäseneksi liiton entisen pitkäaikaisen, toiminnanjohtajan, teologian tohtori Esko Jossaksen. Valinta julkistettiin AKIn ja sen perusliittojen valtuustojen iltajuhlassa Helsingissä 16.11.15. ✕

TYÖPAIKAT SÄÄSTÖKUURILLA

Taloudellisen liikkumavaran kiristyttyä on kirjainpari YT tullut tutuksi myös kirkollisilla työpaikoilla eli seurakunnissa ja kristillisissä järjestöissä. Sielläkin, missä väkeä ei suoraan ole jouduttu irtisanomaan, on mietitty toiminnan uudelleenjärjestelyjä, omaisuuden realisointia ja muita keinoja, joilla toimintaa pystytään jatkamaan tilanteessa, jossa rahaa on käytettävissä aiempaa vähemmän.

JUSSI JUNNI
AKIn toiminnanjohtaja

KIRKON HENKILÖSTÖMÄÄRÄ saavutti huippunsa vuonna 2009. Sen jälkeen henkilöstöä on vähennetty noin 1 % vuodessa ja tämä suunta jatkuu vielä useita vuosia. Kehityksen suunta on selvä, vaikka sen nopeudesta ja mahdollisesta tulevasta käännekohdasta on vaikea esittää edes kovin suurpiirteisiä arvioita.

Kirkollisverokertymän aleneminen on tosiasia, johon seurakuntien tulee sopeutua, johtuu alenema sitten kirkosta eroamisesta tai paikkakunnan muuttotappiosta. Talouden suhdannevaihtelut aiheuttavat nopeita muutoksia myös kirkossa, mutta erityisesti kristilliset järjestöt ovat tänä vuonna saaneet kokea poliittisen päätöksenteon vaikutuksen omassa taloudessaan.

Kabineteista yhteistoimintaan

Yhteistoiminnan perusta on hyvä ja tarpeellinen: yhteistoimintalaki ja kirkon yhteistoimintasopimus lähtevät siitä, että henkilöstöä tulee kuulla ennen kuin työnantaja tekee päätöksiä heitä koskevista asioista. Tässä suhteessa seurakuntamme ja

Niissä seurakunnissa ja järjestöissä, joissa luottamusmiestä ei vielä ole, tulisi mahdollisimman pikaisesti ryhtyä luottamusmiesvaaliin.

järjestömme ovat uuden edessä. Kokemusta kipeiden taloudellisten päätösten tekemisestä on vähän ja paikoin ilmenee vaikeutta keskustella niinkin raadollisista asioista kuin henkilöstömäärästä, toiminnan painopisteistä ja ennen kaikkea käytettävissä olevasta rahasta ja mahdollisesti realisoitavasta omaisuudesta.

Yhteistoiminnassa lieenee edelleen ongelmallista se, että yhteistoiminnalla liian usein käsitetään vain irtisanomisia ja lomauttamisia edeltävää yhteistoimintaneuvottelua. Tästä harhakuvasta olisi syytä päästä eroon mitä pikimmin. Sekä yhteistoimintalain että kirkon yhteistoimintasopimuksen painopiste on jatkuvassa yhteistoiminnassa, jolla tarkoitetaan sitä, että johto keskustelee henkilöstön asemasta säännöllisesti. Näin asioiden valmistelu ei tapahdu suljettujen ovien takana vaan avoimesti niin, että henkilöstön näkökulmat voidaan ottaa suunnittelussa huomioon.

Hyvä nyrkkisääntö yhteistoiminnan aloittamiseen on mieluummin

aiemmin kuin myöhemmin. Siinä tapauksessa, että suunnitelmat ovat valmiina, yhteistoiminnan aloittaminen on aivan liian myöhäistä. Riittävän aikaisin asia on tuotu yhteistoiminnalliseen käsittelyyn, kun se on vielä ideatasolla, jota johto on kuitenkin aikeissa ryhtyä toteuttamaan.

Vähintäänkin yhteistoiminnassa tulee käsitellä ne asiat, jotka on mainittu yhteistoimintalaissa ja kirkon yhteistoimintasopimuksessa. Näitä ovat esimerkiksi henkilöstöön olennaisesti vaikuttavat kehittämishankkeet, muutokset työtehtävissä, organisaation ja toiminnan uudelleenjärjestäminen, henkilöstöhallinnon ja henkilöstön kehittämisen periaatteet, sukupuolten välistä tasa-arvoa edistävät toimet sekä tasa-arvosuunnitelma. Pienillä työpaikoilla nämä voidaan käsitellä ns. välittömässä yhteistoiminnassa koko työyhteisön kesken, mutta useimmiten yhteistoiminta toteutetaan edustuksellisesti. Tällöin työntekijöitä suhteessa työnantajaan edustaa työnteki-

**Luottamus-
miehen
tehtävänä on
katsoa, että
saneerauksen
jälkeenkin
työtehtäviin
on riittävästi
tekijöitä.**

jöiden keskuudestaan valitsema luottamusmies.

Kokonaan uusi yhteistoiminta-prosessi on aloitettava siinä vaiheessa, kun jo päätetyillä organisaatiomuutoksilla on henkilöstövaikutuksia ja pitäisi päättää, mihin henkilöstöryhmiin vähennykset kohdistuvat. Näitä neuvotteluja koskevat erilliset, tiukemmat neuvottelusäännökset. Usein neuvotteluissa halutaan olla inhimillisiä ja hyödyntää vähentämisessä pehmeäksi koettua ns. luonnollista poistumaa eli että eläkkeelle jäävien, työpaikkaa vaihtavien tai määräaikaisten tehtäviä ei enää täytetä. Työntekijöiden aseman kannalta tämä tietysti on hyvä asia, mutta riskiksi jää liian vähäinen henkilömäärä joihinkin tehtäviin ja liiallinen henkilömäärä toisiin. Tämän vuoksi työnantajalla tulisi olla toiminnan painopisteisiin perustuva henkilöstöstrategia tai -suunnitelma ja luottamusmiehen tehtävänä on katsoa, että saneerauksen jälkeenkin työtehtäviin on riittävästi tekijöitä tai että työt vastaavasti vähennetään.

Henkilöstön järjestäytyminen työpaikoilla

Yhteistoiminnan toteutuminen työpaikalla edellyttää, että seurakunnissa ja järjestöissä on niitä varten asetettu henkilöstön edustaja eli luottamusmies. Luottamusmiehellä on yhteistoiminnassa neuvottelu-oikeus työnantajan kanssa, eli hän edustaa viranhaltijoita ja työntekijöitä suhteessa työnantajaan. Luottamusmiehellä on oikeus saada määritellyt tiedot edustamistaan työntekijöistä ja viranhaltijoista sekä vuosittain koulutusta tehtävänsä. Luottamusmiehellä on erityinen irtisanomissuoja, ja työnantaja maksaa hänelle tehtävästä palkkion.

On monia seurakuntia, joissa JUKOn omaa luottamusmiestä ei voida asettaa kirkon luottamusmiessopimuksessa olevan viiden edustettavan alarajan takia. Tällaisessa tilanteessa voidaan harkita pääsopijoiden (JUKO, Kirkon alan unioni, Kirkon alat) yhteistä luottamusmiestä. Kristillisten järjestöjen sopimuksessa tällaista rajaa ei ole, eli luottamusmies on mahdollista valita kahdenkin järjestäytyneen työntekijän joukosta.

AKIn valtuusto hyväksyi marraskuussa uuden luottamusmiessopimuksen vuosille 2016–2018. Strategiassa tähdennetään tiheän luottamusmiesverkon merkitystä. Sen vuoksi niissä seurakunnissa ja järjestöissä, joissa luottamusmiestä ei vielä ole, tulisi mahdollisimman pikaisesti ryhtyä luottamusmiessa vaaliin. Ohjeita tähän saa sekä AKIn verkkosivuilta että toimistosta.

Työntekijät talkoolaisina?

Eräissä seurakunnissa on laadittu säästösuunnitelmia sen varaan, että työntekijät vaihtavat lomarahansa vapaaksi, mutta jos he eivät tähän suostu, heidät lomautetaan. JUKO on marraskuussa ilmaissut

kielteisen kantansa tällaista menettelyä kohtaan ja myös AKI pitää menettelyä syrjivänä. Lomauttaminen ei voi olla rangaistus niille, jotka haluavat pitää oikeuksistaan kiinni ja saada lomarahansa edelleen rahana. Tällaisten menettelyjen ilmetessä tulee ottaa yhteyttä paikalliseen luottamusmieheen ja ilmoittaa asiasta myös liittoon.

Henkilöstön lomauttaminen tulee aina käsitellä säännellyssä yhteistoimintamenettelyssä. Jos työntekijä vaihtaa lomarahansa, joka siis on osa palkkaa, vapaaseen, työnantaja vapautuu velvollisuudesta henkilöstön yhteistoiminnan suhteen. Lomarahavapaa ei myöskään kartuta työttömyyspäivärahan omavastuuaikaa eikä työntekijä siten ole oikeutettu ansiosidonnaiseen päivärahaan yli 5 päivää kestävästä lomautuksesta osalta. Tämän vuoksi AKI katsoo, että lomarahavapaaseen lomauttamisen sijasta ei tule suostua.

Huomionarvoista on sekin, että kirkon palveluksessa oleva työntekijä menettää joka tapauksessa lomarahavapaasta enemmän rahaa kuin lomauttamisesta. Ero on noin 9,5 % lomauttamisen eduksi eli esimerkiksi 3 000 euron kuukausipalkalla viikon lomarahavapaa vähentää tuloja noin 714 euroa mutta lomauttaminen vain noin 677 euroa.

Meillä työntekijöillä saattaa olla taipumusta ajatella, että todennäköisyys säilyttää oma työpaikka on suurempi, jos suostumme vapaaehtoisesti ”osallistumaan talkoisiin” esimerkiksi lomarahavapaan muodossa. Valitettavasti tällaisesta ei ole mitään takeita. Muuttuvassa toimintaympäristössä uusi lomautusjakso tai irtisanomiskierros voi olla odotettavissa samana tai seuraavana vuonna. Silloin ei paljon paina se, että on suostuttu palkanalennuksiin tai luovuttu oikeuksista yhteistoiminnan suhteen. Työttömyyspäivärahan suhteen vapaaehtoinen omien ansioiden leikkaus on kuin itse aiheutettu vahinko, jota vakuutusyhtiö ei korvaa.

Jotain hyvääkin on luvassa. Kirkolliskokous hyväksyi tänä syksynä lakimuutoksen, jonka mukaan kirkon viranhaltija on oikeutettu samanlaiseen työllistymisvapaaseen kuin työsopimussuhteiset työntekijätkin. Irtisanottava viranhaltija saa jatkossa irtisanomisaikanaan 5–20 päivän mittaisen palkallisen vapaan uuden työn löytämistä tai työllistämistä edistäviin toimenpiteisiin osallistumista varten. Lisäksi kirkon työntekijälle säädettiin velvollisuus ilmoittaa työ- ja elinkeinotoimistolle tuotannollisista ja taloudellisista syistä tehtävistä irtisanomisista myös viranhaltijoiden osalta sekä tiedottaa irtisanottavaa viranhaltijaa oikeudesta työllistymissuunnitelmaan, joka tehdään yhdessä TE-toimiston kanssa. X

Henkilöstöä tulee kuulla ennen kuin työnantaja tekee päätöksiä heitä koskevissa asioissa.

Kiikkustuoli saa odottaa

Miltäkö elämä maistuu eläkeläisen näkökulmasta? ”Mikäs tässä on olles’, niiku nisuus istuus!” Nyt ei mistään hauskaista ja kiinnostavasta jää paitsi, on aikaa valita. Ilman seurakuntayhteyttä olisi eläkkeellä olo paljon tylsämpää. Meillä Lapualla on vilkas seurakuntaelämä, eläkeläiselle löytyy jos jonkinmoista menoa.

Olen ollut noin kaksi vuotta eläkkeellä, ja kiirus’ on nyt omaehtoista. En edes väitä olevani kiireinen, on ihan sopivasti kaikenlaista. Nautin etenkin kiireettömistä aamuista. Joskus, mutta vain joskus saatan olla vasta aamupuuroni syönyt, kun mieheni tulee lounaalle. Totuuden nimissä, 7.50 aamuhartauteen yleensä heräilen. Eläkeläiseltä menee aamutoimiin vaan niin paljon enemmän aikaa, kun on aamuhartaus, aamupuuro ja kahvi, aamujumppa, aamulehdet ja sote-uudistuksen mietiskely, facebook ja sähköposti.

Jäädessäni eläkkeelle ensin vain ihmettelin muutaman kuukauden. Sitten tartuin tarjoukseen lähtä lyhyeksi ajaksi vt. kappalaiseksi Korpesjärvelle. Oli mielenkiintoinen ja antoisa työrupeama olla pienen seurakunnan ainoana pappina. Sen jälkeen olen tehnyt keikkaa 1-2 kertaa kuukaudessa, joskus tiheämminkin. Papin virassa olin vain vuoden 2006 alusta, joten en ehtinyt vielä saada tarpeekseni. Olen hengeltäni NIIN evankelista, siitä lähtee koko innostukseni seurakuntatyöhön. Pudotus takaisin aktiiviseksi seurakuntalaiseksi ei ollut kovin iso.

Välillä pidän muutaman viikon loman papin töistä. Silloin hoidan vain lapsenlapsiani, joita on yhdeksän. Viime joulukuksi kudoin heille jokaiselle pitkävartiset kirjoneulesukat. Uutena harrastuksena minut on imaissut mukaansa runojen tulkinta ja lausuminen. Olen liittynyt Lapuan lausujiin, ennen vain mielelläni kuuntelin ja luin runoja. Samalla voi harjoitella ilmaisutaitoa. Laulua harjoittelen Tuomas-kuorossa ja käsityötaitojani koettelee kansallispuvun (Euran muinaispuku) teko ihan omin käsin, puku valmistunee ensi kevääksi.

Olen aina ollut yhdistysihminen. Lapua-Seura r.y:n johtokunnassa toimin sihteerinä ja taloudenhoitajana. Lapuan Sininauha ry:n puheenjohtajuus vie oman aikansa, Aabraham Björklundin sukuseuraa unohtamatta. Marttoihin liityin jo ennen eläkkeelle lähtöä, kun ajattelin ajan käyvän pitkäksi.

Eläkkeellä katselen seurakuntaakin vähän eri näkökulmasta. Tulin valituksi viime seurakuntavaaleissa kirkkovaltuustoon. Valtuuston varapuheenjohtajana saan olla myös johtoryhmässä näköalapaikalla laa-

ULLA LATOMÄKI
Pastori, Lapua

tuseurassa. Evankelinen lähetysyhdistys ry (ELY) on hengellinen kotini, jossa toimin aktiivisesti. Olen Elyn Pohjanmaan aluetiimin sekä Elyn Lapuan tiimin puheenjohtaja. Yhdessä suunnittelemisen ja tekeminen on minun juttuni.

Aikaa jää myös rakkaisiin harrastuksiin mökkeilyyn, vesijumppaan, lukemiseen ja lenkkeilyyn. Ihmettelen, voiko tällaista olla. Saa nauttia elämästä, tehdä mitä huvittaa ja siitä vielä maksetaan.

Siunattua ja innostavaa adventin ja joulun aikaa kaikille, jotka olette vielä työelämässä ja teille, jotka saatte nauttia näistä rauhallisista ja leppoisista eläkepäivistä. Tästä kaikesta olen sanomattoman kiitollinen. ✕

Ilman seurakuntayhteyttä
olisi eläkkeellä olo paljon
tylsemppää.

Pitäkää hyvästä kiinni

Kirkolliskokouskausi päättyi. Asiat tulivat käsitellyä, mutta tuliko valmista, voidaan kysyä. Kyllä ja ei. Sekä suomen- että ruotsinkielisen virsikirjan lisävihot tulivat hyväksytyä. Tästä päätöksestä vallitsi hyvin yksimielinen ilo ja tyytyväisyys. Kirkon jäsenen näkökulmasta virsikirjan lisäviikko olikin tämän kirkolliskokouksen merkittävin ja konkreettisin aikaansaannos.

Kirkkohallituksen esitys diakonivirasta palasi lakivaliokunnan esityksestä jälleen kirkkohallituksen uudelleen valmisteluun. Perustevaliokunta olisi ollut valmis vihkimysviran perustamiseen, mutta se olisi koskenut vain diakonian viranhaltijoita nykyisessä merkityksessään. Käytännössä tällainen päätös olisi nähdäkseni merkinnyt vain tuomiokapitulien vihkimyskäytäntöjen yhtenäistämistä.

Kysyn, mitä kirkkohallitus vielä voi valmistella. Teologisen tarkastelun pohjalta on kerta toisensa jälkeen päädytty yksinkertaistaen siihen tulokseen, ettei varsinaista estettä ole, mutta ei se nyt oikein meille sovi. Harmittaa. Mielestäni tämä kysymys olisi voitu ratkaista käytännöllisesti ja pastoraalisesti. Keneltä se olisi ollut pois, jos jo vuosikymmeniä päätöstä odottaneet työntekijäryhmät olisivat saaneet vihkimyksen ja näin kutsun kirkon virkaan? Tämä olisi ollut myös arvostuksen osoitus ja tunnustus siitä, että teemme yhteistä, samaa hengellistä työtä. Se on onneksi käytännössä totta monessa seurakunnassa. Työalarajat häviävät ja virkanimikkeet muuttuvat seurakuntien elämän todellisuuden mukana.

Vaalit uusien kirkolliskokousedustajien ja hiippakuntavaltuustojen jäsenten valitsemiseksi toimitetaan helmikuun 9. päivänä. Pitäkäämme osaltamme huolta omasta ja toistenkin aktiivisuudesta tässä asiassa.

Marraskuun 14. päivän aamuna ajatukseni kääntyivät toisaalle. Perjantaina kirjoitettu saarna oli päivitettävä, vaikka mieluummin olisin ollut hiljaa kuin puhunut. Valvomisen sunnuntain evankeliumiin tuli entistä konkreettisempi sävy. Oli pakko todeta, että kaikesta varautumisesta, valmiudesta ja valvomisesta huolimatta ei Pariisissa eikä sen paremmin muuallakaan oltu valmiita. Silmitön pahuus ja pelko koskettivat Eurooppaa ja koko ihmiskuntaa. Pariisin terrorihyökkäykset toivat ihollemme sen pelon, jota sadat tuhannet samanaikaisesti pakenevat.

Arkipiispa Kari Mäkinen sanoi lyhyessä haastattelussa tuoreeltaan, että nyt meitä tarvitaan. Meitä, jotka pidämme yllä arkista toivoa, joka merkitsee avoimuutta ja luottamusta, sen osoittamista, että työ elä-

EIJA NIVALA
AKIN PUHEENJOHTAJA
eija.nivala@evl.fi

män puolesta jatkuu. Nyt tarvitaan toinen toisensa rohkaisemista, jotta pelko ei voittaisi. Sillä jos pelko voittaa, iskun tekijät voittavat, arkipiispa muistutti. Meidän on löydettävä yhdessä keinoja pelon ja vihan käsittelyyn ja vieraan ja oudon kohtaamiseen – rajojen ylittämiseen ensin itsessämme. Tarvitaan meitä, jotka vastaamme pahaan hyvällä. Se on tehtävämme kirkon työntekijöinä, pappeina ja ihmisinä. ✕

Keneltä se olisi ollut pois, jos jo vuosikymmeniä päätöstä odottaneet työntekijäryhmät olisivat saaneet vihkimyksen ja näin kutsun kirkon virkaan?

TIMO KÖKKÖ JA JUKKA HUTTUNEN IN MEMORIAM

SUOMEN KIRKON PAPPISLIITON

kunniajäsenet, liiton entiset puheenjohtajat Timo Kökkö ja Jukka Huttunen ovat saaneet kutsun tästä ajasta.

Timo Kökkö (s. 14.5.1927) menehtyi 23.7.2015, 88-vuotiaana. Hän toimi Suomen kirkon pappisliiton puheenjohtajana vuosina 1975–1980, murrosvaiheessa kun kirkossa siirryttiin virkaehtosopimusjärjestelmään. Pappisliiton

Se, joka pääsee levon maahan, saa levätä kaikkien töidensä jälkeen niin kuin Jumalakin työnsä tehtyään.

– Hepr. 4:10

kunniajäseneksi Kökkö kutsuttiin vuonna 1987.

Jukka Huttunen (s. 1.3.1955) kuoli 2.8.2015 vaikean sairauden johdosta. Hän toimi Suomen kirkon

pappisliiton apulaistoiminnanjohtajana vuosina 1998–2000, valtuuston jäsenenä vuosina 2002–2003, hallituksen jäsenenä vuosina 2004–2005 sekä puheenjohtajana vuosina 2006–2011. Huttunen toimi myös AKIn hallituksen varajäsenenä vuonna 2005, hallituksen jäsenenä vuosina 2006–2010 sekä puheenjohtajana vuosina 2011–2012. Huttunen kutsuttiin Pappisliiton kunniajäseneksi vuonna 2014. ✕

AKIn toimisto muuttaa

AKAVATALON PERUSKORJAUS on valmistunut, ja AKIn toimisto (Suomen Kanttori-urkuriliitto ja Suomen kirkon pappisliitto) muuttaa 7.1.2016 takaisin Akavataloon Itä-Pasilain. AKIn toimisto on suljettuna muuton takia 4.–8.1.2016 välisen

ajan, ja se palvelee jäseniään 11.1. alkaen osoitteessa **Rautatieläisenkatu 6, 00520 Helsinki**. Muutosta johtuen puhelin- ja sähköpostiliikenteessä voi olla häiriöitä. AKIn puhelinnumerot ja sähköpostiosoitteet säilyvät ennallaan. ✕

PAPPISLIITON OPINTOMATKAT VUONNA 2016

Pyhiinvaellus Santiago de Compostelaan ja Finisterraan 21.4.–3.5.2016

Pyhiinvaelluksella liitytään Santia-
gon tien perinteeseen ja tutustutaan
pyhiinvaelluksen historiaan ja
nykypäivään. Tavoitteena on oman
spiritualiteetin hoitaminen ja ru-
kouselämän syventäminen. Matkan
perushinta on noin 800 €, jonka
lisäksi tulevat ruoka- ja majoitus-
kulut. Matkanjohtajat retriitinohjaaja,
pastori **Sakari Kiiskinen** ja apulais-
toiminnanjohtaja **Merja Laaksamo**.

Opintomatka Venäjälle Petroskoin suomalais-ugrilaiseen teologikokoukseen 16.–21.8.2016

Teologikokouksen teemana on
”Luterilainen ja ekumeeninen”.
Kokouksen päätteeksi osallistujat
saavat tutustua Inkerin kirkon
seurakuntiin Karjalan, Länsi-Inkerin
ja Pietarin rovastikunnissa. Matkan
hintaa on noin 400 €.

Opintomatka Saksaan 10.–17.10.2016

Reformaation merkivuoteen
valmistava opintomatka Lutherin
jalanjäljille Saksaan. Vierailaan
Lutherin elämään liittyvissä
kohteissa kuten Eisenach, Erfurt,
Eisleben, Wittenberg. Opinto-
matkan tavoitteena on tutustua
uskonpuhdistuksen syntysijoihin
ja saada valmiuksia reformaation
merkivuoden valmisteluihin ja to-
teutukseen seurakunnassa. Matkan
hintaa on noin 1200 €. Matkanjoh-

tajat kirkkohistorian dosentti **Esko
M. Laine** ja apulaistoiminnanjohtaja
Merja Laaksamo.

Ilmoittautumiset kotisivujen
kautta www.akiliitot.fi -> tapah-
tumakalenteri tai [heli.meinola@](mailto:heli.meinola@akiliitot.fi)
akiliitot.fi, puh. 09 4270 1515. Lisä-
tietoja [merja.laaksamo@akiliitot.](mailto:merja.laaksamo@akiliitot.fi)
akiliitot.fi tai puh. 09 4270 1506. Matkoille
on mahdollista saada liiton matka-
apuraha (350 €) täyden kuuden
vuoden välein. Opintomatkoille
voivat osallistua Pappisliiton jäsenet
puolisoiineen. **X**

AKIPEDIA

Kuolema – teologinen symposiumi

KARJALAN TEOLOGINEN seura järjestää **15.–16.2.2016** Joensuussa jo perinteeksi muodostuneen teologisen symposiumin, jonka teemana on Kuolema. Symposiumi on tarkoitettu seurakuntien työn-tekijöille, teologian opiskelijoille, sosiaali- ja terveysalan työntekijöille ja opiskelijoille sekä muille aiheesta

kiinnostuneille. Maanantain 15.2. iltapäivän ohjelmasta vastaavat Itä-Suomen yliopiston terveystieteiden tiedekunta ja teologian osasto. Sen aiheena on Ihmisen oikeus kuolla. Ilmoittautuminen ja tarkemmat tiedot symposiumista: **www.karjalanteologinenseura.fi** X

maanantai 15.2.2016

Joensuussa salit AU100 ja C2 (videoyhteys), Kuopiossa sali MD100 (videoyhteys).

klo 10.00–11.45 Kuolemattomuuden idea ja harha

- Symposiumin avaus, professori Hannu Mustakallio
- Kuolema – ystävä ja vihollinen, piispa Jari Jolkkonen
- Kuolema elämän palveluksessa, kouluttaja, rovasti, TL Matti-Pekka Virtaniemi

klo 11.45–13.00 lounastauko

klo 13–17 Ihmisen oikeus kuolla
Teologian ja terveystieteiden eettinen teemapäivä

- klo 13.00–14.30 Kuka päättää kuolemasta?
- Teemapäivän avaus, piispa Jari Jolkkonen
 - Eutanasia ja saattohoito, Terhokodin johtaja, ylilääkäri Juha Hänninen
 - Lääkäriliiton toiminnanjohtaja Heikki Pälve
 - Johtaja (el.), rovasti Kirsti Aalto

klo 14.30–15.00 kahvitarjoilu

klo 15.00–17.00 Kuka auttaa kuolemaan?

- Itkuvirsi, kuoleman kohtaamisen elämyksellinen elementti, kansanmuusikko Emilia Kallonen
- Mihin minä tässä kuolen? Mitä lääkäri vastaa kuolevalle? osastoylilääkäri Kristiina Tyynelä-Körhonen, Saattohoitopolku
- Miten hoitajat kokevat kuoleman kohtaamisen? nuorempi tutkija Anja Tenkamo-Moisio
- Miten pappi kohtaa kuolevan ihmisen ja omaiset, sairaalapastori Kati Häkkinen
- Kokoava päätöspuheenvuoro, emeritusarkkipiispa John Vikström

Teemapäivän puheenjohtajana toimii piispa Jari Jolkkonen.

tiistai 16.2.2016

klo 9.00–11.00 Kuoleminen meillä ja muualla

- Työskentelyn avaus, professori Paavo Kettunen
- Kuoleman kentillä, lääkintöneuvos Liisa Toppila
- Kuolema auringon varjossa, vaikuttamistyön asiantuntija, TT Kati Kemppainen
- Monta erilaista kuolemaa, lääkintöneuvos, LT, dos. Matti Ketonen

klo 11.00–12.15 lounastauko

klo 12.15–14.15 Kuoleamisen käsitteleminen

- Kuolemanrituaalit Suomessa, yliopistotutkija, VTT Ilona Pajari
- Surun osallistava kokeminen karjalaisissa itkuvirsissä, kansanmuusikko Emilia Kallonen
- Erottaa erottamatta, ortodoksinen näkemys kuolemariiteista, TL Tiina Juurela
- Arkun edellä ja jäljessä, pappina kuolemaa käsittelemässä, kirkkoherra (el.) TL Petri Karttunen
- Symposiumin päätös, professori Hannu Mustakallio

klo 14.15–14.45 kahvitarjoilu

TERVETULOA!

Järjestäjä:
Karjalan teologinen seura
Yhteistyössä:
Itä-Suomen yliopisto
Kuopion hiippakunta
Mielkelin hiippakunta
Karjalan hiippakunta

TOIMITUSTEN HOITAMINEN VAPAA-AJALLA

Olen hoitovapaalla ja minua on pyydetty kastamaan ennen hoitovapaata vihkimäni pariskunnan lapsi. Jos menen tekemään toimituksen, mikä taho maksaa minulle kilometrikorvaukset? Pariskunta on muuttanut toiselle paikkakunnalle, jonne matkaa tulee lähemmäs 100 km.

Hoitovapaalla ollessaan pappi tekee toimituksia vapaa-ajallaan ja omasta vapaasta tahdostaan. Seurakunta ei maksa hänelle palkkaa eikä myöskään kilometrikorvauksia.

Kun tutut ihmiset pyytävät toimitukseen toiselle paikkakunnalle, heille tulee kohteliaasti kertoa, että pappi ei tällaisessa tapauksessa saa kilometrikorvauksia seurakunnalta. Niiden maksaminen lankeaisi pyytäjille. Korvauksista kannattaa neuvotella etukäteen ennen toimitusta. Itse toimituksesta ei voi ottaa korvausta.

Pappi voi siis halutessaan tehdä toimituksia myös oman seurakuntansa ulkopuolella. Toimitusta pyytäneen seurakunta ei kuitenkaan maksa korvauksia, ellei pyyntö ole tullut nimenomaan seurakunnan taholta. Ei myöskään papin omalla seurakunnalla ole velvollisuutta maksaa toiselle paikkakunnalle suuntautuvia toimitusmatkoja, ellei käytännöstä ole seurakunnassa erikseen sovittu.

Toiselle paikkakunnalle toimituksia sopiessaan kannattaa pyytää asianomaisia hankkimaan omasta seurakunnastaan tarpeelliset paperit, kuten kaste- ja kummitodistukset, mahdollinen kaste- ja kummitodistuksen vihkiraamattu.

Toimitusten teologiaa ja antropologiaa Osa 3

HAUTAJAISET JA KUOLEVAISUUS

"Keskeisin asia elämässäni on oma kuolemani", tiivistä psykoterapeutti Sheldon Kopp. Tämä ei tarkoita synkistelyä, vaan sitä, kuinka välttämätöntä kuolevaisuuden käsittely on.

Mitä mieltä olet, kuinka hyvin nykyisessä kulttuurissamme käsitellään kuolemaa ja kuolevaisuutta? Itse vastaisin, että sangen huonosti ja kierosti. "We narcotize the living and cosmetize the dead", kiteytti Joseph Sittler jo vuonna 1961. Elävät pakenevat kuolemaa ja kuolleet kätetään.

PANU PIHKALA
TT, pastori, tutkija, Helsinki

Kuoleman pakenemisen kulttuuri. Kuolema on lähtökohtaisesti pelottava asia. Siksi sitä halutaan paeta. Tässä tekstissä ei ole mahdollista käsitellä kaikkia niitä suuria ongelmia, mitä tämä pakeneminen kulttuurissamme aiheuttaa. Keskustelen vain muutamista ongelmien ilmenemismuodoista.

Koska rajallisuutta ei hyväksytä, monet vääränlaiset arvot korostuvat. Sen sijaan, että sopeuduttaisiin elämään rajallisten mahdollisuuksien keskellä, yritetään tavoitella aina vain lisää. Tämä heijastuu jopa elinien tavoitteluun ja kireään yritykseen

säilyttää nuorekas ulkonäkö yhä vanhemmaksi asti. Milloin näit mainoksissa viimeksi vanhoja tai ryppyisiä ihmisiä?

Jos kuolemaa ei hyväksytä elämän luonnolliseksi osaksi (yleisellä tasolla, kaikkia kuolemantapauksia ei tietenkään voi pitää hyväksyttävänä), muodostuu kuolemasta viholinen tai epäonnistuminen. Terveystenhoidossamme esiintyy nykyään pakkomielteistä kuoleman vastustamista, mikä ei läheskään aina edistä elämän laatua. Tämä ei ole kannanotto eutanasiaan, vaan yleinen huomio siitä, että kuolemaa ei hyväksytä luonnolliseksi.

Teologisesti on tärkeää huomata, että Raamatussa ja kirkon perin-

teessä puhutaan kuolemasta kahdella tavalla. Yhtäältä tarkoitetaan luonnollista kuolemaa, ihmisen ja kaikkien elävien olentojen osaa. Toisaalta kuolema-sana liitetään elämää vastustaviin voimiin yhdessä pahan kanssa. On tärkeää huomata tämä ero, jotta kaikkea kuolemaa ei leimata pahaksi. Syntiinlankeemuksen sävyttämään universumiin kuuluu luonnollisena osana kuolevaisuus.

Kirjoitussarja tarkastelee kirkollisia toimituksia niiden yhteisöllisen merkityksen näkökulmasta.

Seurauksena kuolevaisuuden pakoilusta on se, että nykyihmiset ovat usein todella ahdistuneita kuolemasta. Kuolevaisuus ei ikinä ole helppoa kohdata, mutta kulttuurimme on kollektiivisesti epäonnistunut jopa perusvalmiuksien luomisessa. Kun lähiomainen kuolee, ihmiset saattavat olla aivan pulassa. Omien tunteiden käsittely on sitä hankalampaa, mitä ristiriitaisempi yleinen suhde kuolemaan on. Hautajaisprosessi, jonka ikiaikainen tarkoitus on ollut asian yhteisöllinen käsittely sellaisella tavalla, joka palvelee samalla yksilöitä, saattaa muodostua vastenmieliseksi velvollisuudeksi, joka on pakko järjestää. Hautajaisjärjestelyt pakottavat kohtaamaan joitain asiaan liittyviä tunteita, joita henkilö haluaisi mieluummin paeta.

Kristityille muodostuu suureksi tehtäväksi kasvattaa itseään ja toisia ihmisiä kuolevaisuuden käsitteilyssä. Tämä näkyy myös siinä, että

kuolemaan liittyvät toimintatavat ovat ihmisten sitkeimpiä odotuksia kirkkoa kohtaan. Ihmiset odottavat, että kristinuskolla on jotain sanottavaa ja palveltavaa ihmiselämän keskeisen valtaseikan äärellä: koska täällä kuollaan. Kirkkorakennus torin laidalla ja papin tummapukuihin hahmo muistuttavat myös alitajuisesti kuolevaisuudesta. Parhaassa tapauksessa ne muistuttavat myös muista elämän keskeisistä asioista, nivoutuen vaikkapa kasteeseen ja häihin, joita tämän kirjoitussarjan aiemmat osat käsitelivät.

Symbolinen kuolemattomuus

Ihmisten odotukset siitä, että kirkon kautta käsitellään kuolemaa, ei vielä tarkoita, että ihmiset uskoisivat kristinuskon sanomaan ylösnousemuksesta ja iankaikkisen elämän mahdollisuudesta. Psykologi **Robert Jay Liftonin** kehittämä käsite ”symbolinen kuolemattomuus” on erittäin hyödyllinen ja siitä kan-

Hautaan siunaamisessa sattunutta

Olin aikoinaan siunaa-massa Karesuvannossa ja vainaja vietiin tietysti Karesuvannon hautausmaalle. Hautausmaa on hiekkamullassa ja niinhän kävi, että suojalaitoja ei saatu kunnialla pois, vaan hiekka valui ja kaatoi toisen laidan arkun päälle. Naissuntio ei tiennyt mitä tehdä, joten papin oli hypättävä hautaan kaftani liehuen ja lapioitava laidan päältä hiekat arkun päälle, jotta laita saatiin pois.

Jouko

Teologisesti on hyvä huomata, että kristinuskon ei opeta kuolemattomuutta vaan ylösnousemusta.

nattaisi mielestäni keskustella Suomessa enemmän, sekä psykologien että pappien ja muiden seurakuntalaisten keskuudessa.

Käsitteen lähtökohtana on se tosiasia, joka on tuttu kaikille hautajaisväen kanssa keskustelleille: ihmiset haluavat, että heidän elämänsä ja sen perintö jatkuisi jollain tavalla myös heidän kuolemansa jälkeen. ”Symbolinen” tarkoittaa vertauskuvallisen ja todellisen yhdistymistä (vrt. Paul Tillich). Kyse on siitä, että ihmisen elämä samaan aikaan *ikään kuin jatkuu* ja *todella* jatkuu.

Lifton ja hänen tutkijatoverinsa jakoivat toiveet eri alalajeihin. Biologinen symbolinen kuolemattomuus tarkoittaa, että ihmiset toivovat, että he elävät jälkeläisissään.

He, joilla ei ole lapsia, voivat toivoa, että he elävät siinä vaikutuksessa, joka heillä on ollut läheisiinsä. Tämä tulee lähelle **työhön ja luovaan toimintaan** liittyvää symbolista kuolemattomuutta. Niissä ihminen toivoo, että hänen perintönsä elää hänen elämäntyönsä eri piirteiden kautta.

Ympäristökriisin aikana on erityisen merkillepantavaa, että ihminen alitajuisesti kaipaa myös symbolista kuolemattomuutta **luonnon maailmassa**. Se, että luonto jatkaa kiertokulkuaan, on syvästi lohdullista. Tämä näkyy siinä, miten luonto tukee ihmisiä suruprosessissa. Konkreettisia ilmentymiä tästä ovat siunauskappeleiden alttari-ikkunat luontoon. Nyt, kun ympäristökriisi uhkaa ennen näkemättömällä tavalla ekosysteemien jatkuvuutta, voi hyvin olla, että osa ihmisten puolipiilevästä ahdistuksesta nousee tästä symbolisen kuolemattomuuden kriisistä luontoon liittyen. (Tästä lisää tulevassa synodaalikirjassa.)

Näiden alalajien lisäksi on olemassa uskontojen välittämä toivo kuolemattomuudesta. Lifton totesi, että nykyaikana tämä lohduttaa entistä harvempia teollisuusmaiden asukkaita. Kun olen verrannut näitä ajatuksia omiin kokemuksiini hautajaisten toimittamisesta, olen huomannut monia avartavia seikkoja. Symbolisen kuolemattomuuden alalajit ovat hautajaispuheiden peruspilareita. Kristillisten hautajaisten tulisi erottua muista siten, että niissä on vahvasti läsnä kristillinen ylösnousemustoivo. Teologisesti on hyvä huomioida, että kristinuskoko ei opeta kuolemattomuutta, vaan ylösnousemusta, vaikka yhteyksiä toki on.

Samalla on kuitenkin olennaista, että pastori (ja soveltuvien osien muut, kuten kanttori) osoittaa ym-

Hautaustoimistot ja kirkon rooli

Monin paikoin hautaustoimistojen toiminta sujuu moitteetomasti ja yhteistyö seurakuntien kanssa on hyvää. Kuitenkin myös ongelmia esiintyy.

Mitä enemmän hautajaiset käsitetään ostetuksi palveluksi eikä yhteisölliseksi rituaaliksi, sitä suuremmaksi nousee vaara siitä, että pappia ja kanttoria kohdellaan "palkattuina duunareina". Pahimmillaan eräs hautaustoimisto toimitti pappille valmiin kaavan ja puheenaiheet. Jos työnjako ei ole selvillä, hautaustoimisto saattaa luvata asioita, jotka ovat seurakunnan päätäntävällässä.

Omaisten näkökulmasta tilanne on monisyinen. Yhtäältä esiintyy paljon kokemuksia siitä, että hautaustoimisto palvelee ansiokkaasti vaikeassa tilanteessa. Toisaalta on myös kokemuksia siitä, että lopullisista hinnoista ja vaihtoehtoista on vaikea saada selvyyttä. Erilaisia uusia palveluntarjonnan muotoja onkin syntynyt viime aikoina.

Ruotsissa kirkko on lähtenyt rohkeasti tarjoamaan itse hautauspalveluita, tavoitteena edullisuus ja hyvä palvelu. Tästä on ymmärrettävästi noussut laaja keskustelu. Hautaustoimistot eivät toki halua kilpailua. Lisäksi on kysymys siitä, millaista toimintaa seurakuntien halutaan järjestävän. Asiasta ja myös rahasta joudutaan Suomessakin puhumaan tulevaisuudessa lisää.

Viime vuosina myös Suomessa yksityisten yritysten kautta tarjotut pappien ja kanttoreiden hautajaisiin liittyvät palvelut ovat herättäneet keskustelua. Tilanne selvästi vaatii lisäpohdintaa. Aihepiiriin palataan tarkemmin varmasti myös Cruxin sivuilla.

märrystä ihmisten yleisiä symbolisen kuolemattomuuden tarpeita kohtaan. Ne ovat yleisinhimillisiä. Niiden toteutuminen on parhaimmillaan Jumalan tahdon tai laupeuden mukaista, kunhan ei sorruta liialliseen itseriittoisuuteen.

Ylipäättään on erittäin tärkeää, että papin toimitustavassa ja puheessa on riittävä tarttumapinta kuulijoiden tunteisiin ja kokemuksiin. Vahvan kristillisen identiteetin

omaavalle saattoväelle voi riittää se, että pappi keskittyy Paavalin opetuksiin. Liittymäpintaa on jo tarpeeksi entuudestaan. Mutta useimmat saattoväet tarvitsevat sitä, että sanoma tuodaan lähemmäs heidän maallista arkeaan. Symbolisen kuolemattomuuden toiveiden käsitteilyn lisäksi tätä toteutetaan usein puhumalla vainajan elämäнкаaresta ja hänen kuolemansa herättämistä tunteista. Näitä sisältöjä on yleensä

Ihmisen ikaikainen osa: kuolevaisuuden pohdinta. Magnus Enckell: Poika ja pääkallo, 1893, Ateneumin taidemuseo.

otettava mukaan, mutta viisaalla tavalla: papin ei pidä antaa mielikuvaa siitä, että hän tuntisi vainajan hyvin, jos näin ei käytännössä ole. Hän voi sanoa: ”Te omaiset olette kertoneet minulle, että Seppo oli...”

Yhteisölliset kuoleman käsittelyn ajat

Tässä kirjoitussarjassa olen väittänyt, että keskeisille tunteille syntyy kuin itsestään rituaalisia käsittelymuotoja kussakin kulttuurissa. Jos tämä on totta, miten ja milloin meidän kulttuurimme käsittelee kuolevaisuutta?

Kuten alussa totesin, tilanne ei ole kovin hyvä, mutta onneksi on olemassa sentään joitain yhteisöllisiä asian käsittelymahdollisuuksia. Keskeinen vainajien muistopäivä on pyhäinpäivä. Kynttilöiden vieminen haudoille on erittäin suosittua. Luulen, että tähän on monia syitä. Kynttilä on puhutteleva symboli ja vainajien muistaminen

monelle tärkeää. Esi-isien kunnioittaminen nivoutuu kollektiiviseen omatuntoon. Konkreettinen tekeminen palvelee ihmistä. Kynttilän voi viedä yksityisesti, eikä asiasta tarvitse kertoa kenellekään tai ”alistua” kenenkään johtamaan tilaisuuteen.

Tulen sytyttäminen on myös ikaikaista ihmisen uskonnollista toimintaa. Ylipäätään pyhäinpäivä rakentuu vahvasti vuodenaikojen kiertokulun eli pimeimmän ajan varaan ja samalla vainajien muinaisen muistojen yhteyteen. Vainajien muistaminen ja uuden vuoden syntyminen pimeydestä ovat liittyneet yhteen. Kyse on elämän sykleistä: vanha väistyy, mutta on luonut kasvun mahdollisuuden uudelle. Nykyään vietämme pitkitettyä vuodenvaihdetta ja kuolleiden muistoaikaa: pyhäinpäivästä joulun kautta uudenvuoden viettoon. Kynttilöitä sytytetään tämän jakson aluksi ja loppupuolella.

Hautaan siunaamisessa sattunutta

Inarissa puhelin soi perjantai-iltana yhdeksän aikaan. Erään vainajan omainen soitti vihasena, että hauta huomisessa hautauksessa on aivan liian matala. Tyynnyttelin häntä ja lupasin käydä katsomassa, koska haudankaivajaa en siihen hätään enää saanut liikkeelle. Hauta oli vajaat puolitoista metriä syvä, eli siis hieman liian matala. Ei siinä muu auttanut kuin ajaa maastoauto haudan viereen valonlähteeksi ja hypätä hautaan lapion kanssa hautaa syventämään.

Haudan mataluuden syykin selvisi. Vanha hyvin säilynyt arkku tuli vastaan parinkymmenen sentin päästä. Laitoin arkun päälle ohuen kerroksen maata ja männynhavuja. Kelpasi omaiselle.

Illalla myöhään soi taas puhelin. Joku hautausmaalla tiellä kulkenut soitti hädissään, että oliko hautausmaalla ollut haudannut jostakin haudasta oli joku lapioinut hiekkaa vauhdilla haudan laidalle. Asinomainen ei ollut uskaltanut mennä katsomaan, mutta oli kuitenkin päättänyt soittaa minulle. No, asia selvisi.

Jouko

Pyhäinpäivän yhteyteen on yhä vahvemmin kasvamassa Hallo-ween-perinne, jonka amerikkalais-tyylinen viettotapa kantaa mukanaan kaupallisuuden viitekehystä. Asiassa on kuitenkin myös syvällisempi puoli: kuoleman käsittely huumorin, juhlien ja turvallisen säikäyttelyn kautta. Latinalaisesta Amerikasta tutut kuoleman kulku-
et sisältävät samankaltaisuutta. Itse ajattelen, että seurakuntien ja kristittyjen olisi hyvä viestiä esimerkiksi kouluille, että kuolevaisuutta on hyvä käsitellä. On hyvä, että sitä voidaan tehdä ilon kautta, mutta pahinta kaupallisuutta ja mautto-
muutta olisi hyvä välttää. Samalla on olennaista, että vainajien rauhanomaiselle (ja kristilliselle) muistamiselle säilyy oma aikansa ja paikkansa. Pyhäinpäivä ja Hallo-
ween ovat tässä mielessä kaksi eri asiaa, vaikka jotkut yrittävätkin yhdistää niitä.

Hautajaiset siirtymäriittinä

Yksi keskeisimmistä kuolevaisuuden rituaalisista käsittelyistä on kuitenkin hautajaiset. Kuolevaisuus on pohjavireenä kaikissa toimituksissa, koska katoavaisuus on ihmisen osa ja keskeinen kamppailukumppani, mutta hautajaisissa se on pääosassa. Toki hautajaisissa tapahtuu paljon muutakin: jätän suruprosessin monien puolien käsittelyn tässä tietoisesti sivuun.

Hautajaiset ovat tärkeitä sekä yksilöiden että yhteisön näkökulmasta. Tämän vuoksi yhteisöjen sirpaloituminen kaupungeissa tuottaa ongelmia. Kirjoitan tätä 21.10.2015, jolloin Helsingin Sanomat on juuri otsikoinut vainajasta, joka siunattiin yksin, koska tieto ei tavoittanut perhepiiriin ulkopuolisia läheisiä.

Maaseudulla yhä yhteisörakenne muodostuu vahvemmin paikan ympärille ja ylipäättään tiiviimmäksi

KUOLEMAN TEOLOGIAA SUOMEKSI

Maarit Hytönen: Maaksi sinun pitää jälleen tulla (Kirkon tutkimuskeskus, 2015)

Tuore teos käsittelee ennen kaikkea Osmo Tiililän, Irja Kilpeläisen ja Martti Lindqvistin ajatuksia kuolemasta ja siihen valmistautumisesta, mutta tarjoaa myös kätevän yleis-
johdannon aihepiiriin.

Pohdittavaa hautajaisten toimittamisesta

- ▶ Miten olen käsitellyt omaa kuolevaisuuttani? Miten tämä asia vaikuttaa siihen, miten toimitan hautajaisia?
- ▶ Miten puhun vainajan elämänvaiheista tavalla, joka mahdollistaa kosketuspinnan syntymisen, muttei mene liiallisuuksiin?
- ▶ Kannustanko saattoväkeä osallistumaan tekemisen kautta, kenties muutenkin kuin kukkienlaskun muodossa? Haluanko pitää esillä arkun koskettamisen mahdollisuutta?
- ▶ Miten ja millaisia virikkeitä annan saattoväelle heidän oman kuolevaisuutensa käsittelyyn?
- ▶ Haluanko yrittää vastustaa sitä, että hautajaisiin liitetään "mitä enemmän se maksaa, sitä enemmän arvostamme asiaa" -mentaliteettia? (Mahdollisia tarkempia kysymyksiä: suosittelanko yksittäisten kukkien käyttöä, onko seurakunnasta saatavilla tietoa eri mahdollisuuksista arkkuihin ja uurniin liittyen?)
- ▶ Miten tuen omaisia parhaiten musiikin avulla?
- ▶ Miten seurakunnassani suhtaudutaan uurnien siunaamiseen? (Kirkon yleisenä linjana on, että niiden tulisi olla poikkeus, sillä ruumiin siunaamisella on monia tärkeitä ulottuvuuksia.)

Ylösousemuksen
toivon symbolit arkun
äärellä. Caspar David
Friedrich, Coffin and
Grave, 1836.

Kuva: Wiciart

(hyvässä ja pahassa, sanoisi moni). Kun joku kuolee esimerkiksi Pohjanmaan maaseudulla, tieto kyllä kulkee. Tämä mahdollistaa sen, että yhteisö voi osallistua vainajan muistamiseen ja kuolevaisuuden käsitteeseen. Avoimet hautajaiset palvelevat yhteisöä.

Siirtymäriittiteorioissa jaotellaan prosessi usein kolmeen vaiheeseen. Hautajaisten kohdalla tämä tarkoittaa sitä, että ensimmäinen vaihe on vainajan irtautuminen (tai irrottaminen) elävien statuksesta. Tästä, johon ennen liittyi myös kuolinkellojen soitto, käynnistyy prosessin toinen vaihe, ”matkanteko”, jonka aikana käsitellään muutosta. Nykyään etenkin kaupungeissa tämä vaihe kärsii. Yhteisön eri jäsenet eivät pääse käsittelemään asiaa, jos vainajaa ja omaisia ei voi nähdä. Kolmas

vaihe on vainajan siirtäminen uuteen statukseen, uuteen tapaan kuollua yhteisöön: kuolleiden säilyminen.

Esimerkiksi **Pentti Lempiäinen** on korostanut sitä, kuinka varhaisessa kristillisyydessä hautajaisissa oli kyse sen juhlistamisesta, että vainaja on nyt eri tavoin läsnä. Seurakuntaan kuuluvat sekä kuolleet että elävät. Paljon on muuttunut noista ajoista, mutta yhtymäkohtiakin on. Vainajan läsnäolo saatetaan selittää symbolisen kuolemattomuuden eri alalajien kautta. On kuitenkin sääli, että ilo ja kiitollisuus pääsevät koko voimassaan esiin vain hyvin harvoissa hautajaisissa. Kuolema on nykykulttuurissa liiaksi vihollinen, jotta tämä voisi tapahtua. Ylösousemustoivosta nousevaa iloa ei uskalleta nostaa esiin, koska varotaan – usein aivan syystä – loukka-

masta syvästi surevia omaisia. Mutta parhaimmillaan kristillisissä hautajaisissa ovat läsnä molemmat, sekä suru että ilo.

Joissain kulttuureissa ja uskonnoissa esiintyy ”maagisia” käsityksiä siitä, että hautajaisiin tarvitaan paikalle pappi (shamaani), jonka välittämien voimien ansioista vainaja ei joudu väärään paikkaan. Tällaisissa käsityksissä pappi siirtää vainajan tiettyyn statukseen. Ehkä nyky-Suomessakin voitaisiin keskustella enemmän siitä, mitä vainajien siunaamisella ja heidän puolestaan ruoikomisella tarkoitetaan. Hautajaisissa huomio ei kiinnity pelkästään yksilöihin (lähiomaisiin) tai yhteisöön, vaan osittain myös vainajaan. Häntä halutaan kunnioittaa, mutta luulen, että moni uskoo, että esiroukoksista ei ole haittaakaan.

Parhaimmillaan
kristillisissä
hautajaisissa ovat läsnä
sekä suru että ilo.

Kuolevaisuuskasvatus hautajaisissa

Memento mori. Sinä kuolet. Kaikki muuttuu, mutta mikään ei kokonaan häviä.

Kuolevaisuuskasvatusta on tärkeää tehdä muuallakin kuin hautajaisissa. Vanhoista kuolemantanssimaalauksista voisi tehdä uudisversioita. Arkkujen ja arkku-liinojen valmistuskurssit ovat ilahduttavasti lisääntyneet. Kuolevaisuudesta keskustelemisen tulisi olla luonteva osa seurakuntien elämäntietoa.

Kuolevaisuus on aina kova pala, mutta nykykulttuurissa se on entistä vaikeampi asia myös seurakuntien vastuunkantajille. Etenkin pappien koulutuksessa ja täydennyskoulutuksessa on tärkeää syventyä asiaan, mutta esimerkiksi

kasvatustyössä toimivat henkilöt tarvitsevat myös lisää valmiuksia. Moni vierastaa ajatusta, että puhuisi lapsille tai nuorille kuolemasta. Käytännössä tällaiset tilanteet, jos niihin on valmistautunut riittävästi, ovat usein erittäin palvelevia. Esimerkiksi rippikoulussa monet kaikkein vahvimista oppituntikokemuksistani liittyvät kuoleman käsittelyyn (siirtymäriitit ja niin sanotut liminaaliset jaksot ovat kuolevaisuuden käsittelyn ikiaikainen muoto). Olennaista on levollinen, keskusteleva ote ja päätyminen toivon maisemaan.

Hautajaisissa kuolevaisuuskasvatusta voi edistää sillä, että saattoväki saa kohdata sopivalla tavalla ajatuksen ja tunteen omasta kuolevaisuudesta. Sanallisesti tätä ohjataan tekemään siunauspuheessa (ks.

Hautaan siunaamisessa sattunutta

Olin menossa siunaamaan vainajaa. Arkku nostettiin kellarista hissillä suoraan alttarille. Jostain syystä hissi oli mennyt epäkuntoon ja arkku oli aivan kallellaan. Sanoin alkuun hämmentyneenä: "Meillä on täällä teknisiä ongelmia..."

Puhuin vainajan arkun päädyssä, kun lämmönvaihtelusta johtuen arkku paukahti kuin olisi pyssyllä ammuttu. Säikähdin ja kansioni lensi korkealle ilmaan päätyen taas nättisti käsiini. Pystyin jatkamaan, mutta muistotilaisuudessa omaiset puhuivat merkistä...

Mirja Lassila

esim. toimitusten kirjan valmiit puheet). Sanallisen käsittelyn lisäksi olennaista on kuitenkin kokonaisvaltainen kokeminen. Kuolevaisuutta kohdataan ajatusten lisäksi tunteilla ja tiedostamattomilla prosesseilla.

Hautajaiset kokonaisuudessaan antavat viestiä siitä, että kerran yhteisö välittää minustakin ja siunaa minut haudan lepoon. Alitajuinen viesti on vahva. Mitä enemmän yksilö kykenee elämään siunaustilaisuuden mukana, sitä palvelevampi on toimitus. Jollekulle riittää paikallaan istuminen. Useimmat kaipaavat myös toimintaa. Kukkien ja tervehdysten antaminen on luultavasti merkityksellisempää kuin yleensä tajuammekaan.

Itse olen seurannut eräiden kokeneempien pappien esimerkkiä siitä, että pidän aina esillä mahdollisuutta koskettaa arkkua lempeästi tervehdyksen yhteydessä. Korostan aina, että asia on täysin kiinni ih-

Virret ovat usein väkivahvaa kuolevaisuus- kasvatusta.

misistä itsestään. Kerron, että moni kokee terapeuttisiksi ja palvelevaksi sen, että saa koskettaa. Se tekee asian todeksi ja välittää yhteyttä.

Olen kuullut ulkomailla pidentyistä hautajaisista, joissa on toistettu muistamista ja siunaamista ilmaiseva lausejakso yhdessä toimituksen johtajan kanssa. Tämä on vaihtoehto, jota kannattaisi mielestäni tarkastella ja testata eten-

kin pienissä hautajaisissa. Mahdollisia toteutusajankohtia voisivat olla esirukous tai hautaanlasku. Ylipäättään on kiehtova ajatus, että saattoväen ollessa pieni voitaisiin kokoontua rinkiin arkun ympärille. Tämä ilmentäisi suurempaa yhteisöllisyyttä ja toimituksen tiettyä yhdessä toteuttamista. On selvää, että tällaista uudenlaista toimintakulttuuria olisi edistettävä varovaisesti kysellen.

Virret ovat usein väkivahvaa kuolevaisuuskasvatusta. Ne kantavat yhä mukanaan sellaista ikivanhaa kuolevaisuuden läheisyyden ymmärrystä, joka on nykykulttuurissa yleensä hukassa. Virsikirjassa on monta osastoa, jotka tarjoavat vaihtoehtoja: pyhäinpäivä, kirkkovuoden päätös, hautaus, kuolema ja iankaikisuus. Saattoväen oman kuolevaisuuden käsittelyn auttajana nostan esiin etenkin virren 147 (Sukupolvet ennen meitä). Muista osastoista kiinnitän huomiota virsiin 178 (Myös isämme uskoivat ennen) ja 408 (Joutukaa, sielut, on aikamme kallis).

Kaupallisia hautajaispuhujia on monenlaisia. Osa heistä haluaa aidosti palvella yhteisöä. Kristillisestä näkökulmasta on tietenkin ongelmallista, jos iankaikkisuuden ulottuvuus ei ole mukana. Pahimmillaan kaupallinen hautajaispuhujia on palkkapaimen: hän puhuu vain sitä, mitä saattoväki tilaa. Parhaimmillaan pappi osaa viestiä taitavasti myös sen, mitä saattoväen tarvitsee kuulla. Oma kuolevaisuus on tällainen asia, jota ei ehkä haluta kuulla, mutta sen tajuamista tarvitaan. Arastelen hivenen kirjoittaa näin, sillä on vaara, että pappi ei ota riittävästi huomioon saattoväen omaa tilannetta ja tarvetta löytää merkitykset itse. Sanoman voi vain tarjoilla, sitä ei pidä yrittää syöttää. Pöytäpalvelu on perimmäinen liturginen tehtävä. ✕

Hautaan siunaamisessa sattunutta

Seisoin kerran arkun vieressä juuri ennen hautajaisten alkua pienessä kappelissa. Kanttorilta lipsahti koraalikirja hyllyltä urkujen koskettimistolle, ja yhtäkkiä koko sali istui noin kymmenen senttiä tuolien yläpuolella. Hyvin säikähdyksestä selvittiin, eikä kukaan kuollut sydänhalvaukseen.

Eräissä toisissa hautajaisissa ihmettelimme, kuinka jo varsin iäkäs ja huonokuntoinen leski oli niin hiljaa pyörä-

tuolissaan kukkatervehdysten jälkeen. Hetken tarkastelu varmisti, että hän oli kuollut kesken hautaansiunaamisen. Hänet kuljetettiin pyörätuolissaan sakastin sohvalle. Kerroin tapahtuneen salissa ja siunaustoimitus jatkettiin loppuun yhden omaisen jäädessä vahtimestarin kanssa odottamaan, että poliisi tuli vielä siunauksen aikana toteamaan kuoleman.

Rune Lindblom

Valmistumisen tuolla puolen

Marraskuisena iltana kello 21.37 gradua vääntäessä yliopiston tietokonehuokassa sitä miettii, että minkä vuoksi tätä taas tekikään. Onko edessä loisteliaa tulevaisuutta? Koko maata koetteleva säästökuuri ja suoraan sanottuna masentavat lööpit uutissyötteissä nakertavat pikkuihljaa luottamusta tulevan työelämän suhteeseen.

Opiskelijan arjessa on haasteita. Se on tasapainottelua opintojen suorittamisen, osa-aikatoiden, opintotuella kitkuttelun, monipuolisen CV:n hankkimisen sekä nykyaikaisesti ”henkilökohtaisen brändin” rakentamisen välillä. Monet viivästyttävät valmistumistaan, sillä jos opiskelijastatuksesta tipahtaa tyhjän päälle, voi oman alan tai osaamista vastaavien töiden saaminen olla entistä hankalampaa.

Pääsin todistamaan pyhäinpäivänä, kuinka kuusi teologian maisteria vihittiin papeiksi Oulun hiippakuntaan. Näistä vain yhdellä vihittävällä oli edessä virkapaikka, muilla oli lyhyempiä viransijaisuuksia puolesta vuodesta vuoden mitattiin työpesteihin. Virkoja avautuu suhteellisen vähän, ottaen huomioon kuinka paljon Helsingistä, Joensuusta ja Turusta papin virkaan pätevöitävistä opinnoista maistereita valmistuu, eikä lähitulevaisuus tunnu tuovan lisää työpaikkoja tuoreille maistereille.

Itse en ole opiskellut papin virkaan pätevöitäviä opintoja. Olen suuntautunut niin kutsuttuun generalistiseen teologiseen tutkintoon, jossa olen opiskellut sivuaineita valtiotieteellisessä ja humanistisessa

tiedekunnassa. Käytännössä tämä tarkoittaa, että kilpailen osittain samoista työpaikoista esimerkiksi filosofian ja valtiotieteiden maisterien kanssa. Tämä on ollut päätös, jonka tein jo opintojen alkuvaiheessa tiedostaen, että sen ”oman alan” töiden löytäminen olisi haasteellista, muttei mahdotonta.

Nyt tilanne on mielenkiintoinen, sillä riippumatta opiskelulinjasta teologisessa tiedekunnassa, opiskelit sitten opettajalinjalla, pappislinjalla tai generalistisen tutkinnon, olemme kaikki samassa pinteessä: meidän tutkintoprofiilille on vähenemässä määrin töitä. Yhä useampi joutuu suuntaamaan katseensa jonnekin muualle kuin kirkkoon tai aineenopettajan ammattiin. Virkoihin pätevöittävät opinnot vievät aikaa, ja sen huolella rakennetun työnhakijaprofiilin muuttaminen harvoin käy tuosta vain. Kun kunnat

ANTTI VIRTANEN
Teologian ylioppilas,
Helsingin yliopisto

tai kirkko eivät enää vedä, kysymys kuuluukin: kuka palkkaa teologin?

En ole ainoa joka näiden kysymysten kanssa painii. Olen toiveikas, vaikka näistä lähtökohdista se gradun työstäminen tuntuu hetimitä stressaavalta. Voisi sen ajatella näinkin päin: graduun on helppo panostaa, sillä ainakin sen kanssa on selkeä päämäärä. ✕

Monet viivästyttävät valmistumistaan, sillä jos opiskelijastatuksesta tipahtaa tyhjän päälle, voi oman alan tai osaamista vastaavien töiden saaminen olla entistä hankalampaa.

MUSIIKKI SIUNAUSTOIMITUKSISSA

Suru löytää sävelensä

Rajanveto siunaustilaisuuden musiikkivalinnoissa voi joskus olla hankalaa. Arkun äärellä halutaan kuulla sellaista musiikkia, jolla on ollut vainajalle suuri merkitys. Jokainen toimituksia hoitava viranhaltija joutuu tilannekohtaisesti ratkaisemaan, millainen musiikki sopii siunaustilaisuuteen.

SARI RAUTIO

Kanttori, Olarin seurakunta

Jskelmämusiikkia? Sel-
laiseksiko tunteellisen
kaunis **Tommaso Al-
binonin** (1671-1751)
Adagio paljastuikin?

Edes Albinoni ei ole totta, teoksen onkin säveltänyt italialainen musiikkitieteilijä **Remo Giazotto** (1910-1998). Ensin mies kertoi saaneensa käsiinsä kuusitahtisen fragmentin Albinonin triosonaatin käsikirjotuksesta, joka olisi löytynyt sodan jäljiltä pommitetun dresdeniläiskirjaston raunioituneista arkistoista. Tallella väitettiin olleen numeroitu bassokulku ja osia ensiviulun stem-

masta, joiden mukaan Giazotto kertoi säveltäneensä Adagion barokkitaiteen sääntöjä noudattaen. Sitten hän antoi ymmärtää, että teos olikin tyystin hänen omaa käsialaansa. Sävellysvuodestakin on kaksi tietoa, joko 1945 tai 1958.

Eriskummallinen syntyhistoria jatkui menestystarinana vailla verta. Se soi kaikkialla maailmassa klassisen konserttiohjelmiston huna-jaisena helmenä, populaäriversioina, elokuvamusiikkina ja kiilasi itsevarmasti **J. S. Bachin** Airin ja **Händelin** Largon rinnalle kilpailemaan toivoimman hautajaismusiikin tittelistä.

Tutut melodiat soivat siunaustilaisuuksissa

Siunaustilaisuuksien Top 10 soitto-
lista tuntuu pysyvän vuodesta toi-
seen, vuosikymmenestäkin toiseen
vakiintuneena. Siitäkin huolimatta,
että jokainen saattohetki on oman-
laisensa hyvästijättö, jokaisen edes-
menneen elämäntarina on ainut-
laatuinen, jokainen meistä suree
tavallaan. Miksi musiikillinen ilme
on kovin yhtenäinen?

Läheisensä menettänyt ihmi-
nen haluaa rauhoittaa ajatuksensa
vainajan muistamiseen. Voimia ei
liene tippaakaan kellekään tai mil-

Hautaan siunaamisessa sattunutta

Miesleski luki vaimonsa ar-
kun äärellä kukkalaitteen
tekstiä: Tuonen viita, rauhan
viita, kaukana on... Kaukana
on (ja sitten ilahtuen, kun sai
tekstistä selvää) Kaukana on
vaimo, riita.

Pentti Korttesluoma

lekään muulle. Tuttu, rauhoittava
musiikki koetaan turvallisena ja
lohduttavana kanavana omaan mur-
heelliseen mielenmaisemaan. Se
lienee paikka, jonka syvimpiin ker-
roksiin sävelten uskotaan yltävän
sanoja paremmin.

Tuttu melodia lisää yhteen-
kuuluvaisuuden tunnetta, se koe-
taan yhteisöllisenä tapana surra,
vaikka jokainen antaakin kuulemal-
leen omia, sisäisiä merkityksiään.
On myös huomattu surun löytävän
oman sävelensä, joka kulkee sure-
van mukana lohtua ja muistoja tuo-
vana matkakumppanina lopun elä-

Siunauspuheessa kuvaillaan edesmenneen elämää. Miksi musiikkivalinnoilla ei voisi tehdä samoin?

mää. Arkinen tosiasia sekin, että kuoleman hetkestä hautajaisiin on lyhyt ajanjakso, jolloin hautajaisjärjestelyt tulee saattaa valmiiksi. Tutut rakenteet, perinteen muokkaamat käytännöt helpottavat asioiden mutkatonta etenemistä.

Veteen piirretty viiva

Arkun äärellä halutaan kuulla toki myös musiikkia, jolla on ollut vainajalle suuri merkitys. Toiveet eivät aina täytä jumalanpalvelusluonteen edellytyksiä, eivätkä ensi tuntu-malta tunnu edes soveliailta kirkko-tilaan.

Millainen musiikki sitten sopii? Se on veteen piirretty viiva, jonka jokainen toimituksia hoitava viranhaltija joutuu tilannekohtaisesti ratkaisemaan.

”Kanttorit voisivat olla sillanrakentajia kirkosta vieraantuneiden ihmisten ja vahvojen kirkollisten perinteiden välissä”, Espoonlahden seurakunnan johtava kanttori **Elja Puukko** uskoo. Perinteiden arvostus on hänen mielestään tärkeää ja luovuttamatonta, mutta sen ei tarvitse estää vilpittömästi halua toteuttaa omaisten musiikkitoiveita silloin, kun ne eivät pohjautu vuosikym-

Tällainen sattumus tapahtui monia vuosia sitten Malmin hautausmaalla. Kuukauden kesäpäivänä vainaja oli siunattu kappelissa ja hiki-nen saattojoukko oli saapunut haudan partaalle. Arkkua lasketaan hautaan. Ihmettelyn voimakasta hajua, joka tunkee nenääni. Ei vainaja ollut kappelissa haiskahtanut tavanomaista enempää. Samalla hetkellä huomaan edessäni aivan jalkojeni juuressa ihmisen käden, ran-teesta poikki. Toisten huomaamatta sain haisevan kämmenen kenkäni kärjellä nakattua viereiseen pensaseen, pois näkyvistä oksien alle. Haudankaivaja oli varmaankin kaivinkoneellaan kouraissut ohi tai liian syvältä avatessaan hautaa. Sillä kertaa pappi pelasti saattojoukon hämmennykseltä: kenen käsi tuo mahtoi olla... Tämä tarina on tosi.

Isä Carillo

menien tottumuksiin tai ahtaaseen ajatteluun siitä, millainen musiikki täyttää jumalanpalvelusluonteen kriteerit. Usein kysymyksessä on yksi laulu tai soitto, joka on vain pieni osa toimitusta ja sen musiikillista kokonaisuutta.

”Siunauspuheessa kuvaillaan edesmenneen elämää. Miksi musiikkivalinnoilla ei voisi tehdä samoin”, Puukko kysyy. Hänen mielestään on vanhakantaista jakaa musiikki hengelliseen ja maalliseen, varsinkin kun monissa tapauksissa rajanveto on mahdotonta. Olennaisena Puukko pitäisi sitä, mihin ihminen takertuu rakkaansa arkun äärellä.

”Niille tunnoille ja toiveille tarvitaan herkkiä korvia ja empatiaa”

On toki huomioitava se, mikä toimituksen soittavalle tai laulavalle kanttorille on luontevaa ja millainen ohjelmisto on hallittavissa tilanteissa, joissa musiikin harjoitteluun on vain niukalti aikaa. Vain kanttori voi lopulta vastata omasta työstään.

Jos toiveiden täyttäminen ei ole mahdollista siunaustilaisuudessa, olisi hyvä mainita omaisille mahdollisuudesta suunnitella muistotilaisuuden ohjelma vapaammin.

Se ainoa oikea

Kanttorit kertovat myös kokemuksista, jotka ovat tuntuneet omaleimaisuudessaan ainoilta oikeilta ratkaisuilta: jazzmies kannetaan viimeiselle matkalleen jazzmusiikin soudessa, puoliso halutaan saatella hautaan saman häämarssin soudessa, jonka tahtiin asteltiin ensi kertaa yhdessä alttarille, meren äärellä asuva toivoo meriaiheista musiikkia, kuorolaisen hautajaisissa soi Johannespassion loppukuor-

ron lohtua tuova melodia. Ja miksi saattomusiikki ei voisi olla majesteettista ja väkevää, urut pauhaisivat edesmenneen muistoa niin, että se tuntuisi saattajien sydänjuurissa asti.

Äänitteille kiitos ei!

Jos rajanveto musiikkivalinnoissa on hankalaa, on olemassa yksi raja, jota kanttorit eivät halua ylittää. Äänitteiden soittaminen osana siunaustilaisuutta tuntuu vastenmieliseltä ja vieraalta. Siitäkin huolimatta, että levyltä soitettaiisiin vainajan toivemusiikkia. Kuoleman äärelle halutaan elävää musiikkia.

”Elävä musiikki on läsnäoloa, yhteisyyttä, jakamista, vuorovaikutusta ja tunneyhteyttä esittäjien ja kuulijoiden kesken. Elävä musiikki on ainutlaatuista, ainutkertaista ja vain siihen hetkeen ja sen ehdoilla toteutettu”, Helsingin Mikaelin seurakunnan kanttori **Osmo Honkanen** perustelee kanttorikollegion vahvasti tukeman kannanoton. Äänitteidenkin kohdalla katse voisi kääntyä muistotilaisuuteen, jos niitä välttämättä halutaan soittaa.

Yhteistyön sujuvuus

Monet kanttorit toivovat tiiviimpää keskustelua siunauksen toimittavan papin kanssa tapauksissa, joissa musiikillisia ratkaisuja joudutaan miettimään niiden erikoisluonteen vuoksi. Keskustelua toivotaan myös siitä syystä, että perustiedot vainajasta ohjaavat musiikkivalintoja luontevaan suuntaan. Siitäkin syystä, että liikituksen tunteilta ei urkujen ääressä aina välttyä. Raskaat tilanteet ja omaisten suru saattavat mietittyä kanttoria etukäteen aivan yhtä paljon kuin toimittavaa pappiakin.

Virsien osuus toimituksissa tulisi olla ehdoton. Omaiset eivät su-

Tutuilla virsillä on parhaimmillaan sukupolvia yhdistävä vaikutus.

ruultaan ehkä kykene laulamaan, mutta kanttori ja pappi voivat tehdä sen heidän puolestaan. Tutuilla virsillä on parhaimmillaan sukupolvia yhdistävä vaikutus, sama melodia saattelee isovanhemmat ja lapsenlapset aikanaan.

Lohduttava, uskoa vahvistava tehtävä

Sävellyksilläkin on elämäntarinansa. Raamatun teksteihin pohjautuva musiikki on kiistatta jumalanpalvelusmusiikkia, olkoon se sitten suoraa tai runomuotoon kirjoitettua laulumusiikkia tai selkeästi raamatullisista teemoista nousevaa soitinmusiikkia. Sitten on musiikkia, joka on vakiintunut kirkolliseen

käyttöön, mutta hengellisillä teemoilla niitä ei voi perustella. Tässä kategoriassa soi Albinonin Adagionkin. Sen voima lienee tunteellisessa melodiassa, jolla voi olla ihmismielessä hyvinkin hengellisiä ulottuvuuksia, mutta ainakin surua helppottavia ja lohduttavia elementtejä. Sitten on musiikkia, jonka soveliaisuutta kirkkotilaan on syytäkin pohtia muistaen, että surun äärellä on vaikea mennä sanomaan toiselle, mikä sinulle on minun mielestäni hyväksi.

Sanan lisäksi musiikilla tulisi olla lohduttava ja uskoa vahvistava tehtävänsä. Joskus se on joko tai, joskus molemmat tehtävät täyttyvät. ✕

RUTIININOMAISESTA PINTALIIDOSTA
AINUTKERTAISEEN SYVÄKOHTAAMISEEN

Toimituskeskustelu ennen hautaan siunaamista

Toimituskeskustelussa sovitaan käytännön asioista ennen hautaan siunaamista, mutta tärkeän osan tapaamisesta muodostavat papin varsinaisen ydintehtävän mukaisesti omaisen kuunteleminen ja hänen kanssaan keskusteleminen.

KARI PEKKA KINNUNEN
Eläkerovasti, Tuusula

Jos tavalliselta ihmiseltä kysyy, mitä arvelet papin työkseen tekevän, varmasti vastauksessa mainitaan jumalanpalvelukset ja kirkolliset toimitukset. Ne ovat papin ydintehäviä. Niissä hän pääsee tekemään sitä, mitä hänen kuuluukin tehdä: jakamaan sakramenteja ja julistamaan evankeliumia ”vaivatuille sieluille”.

Toimituksissa pappi kohtaa laajan sekalaisen seurakunnan, ei vain kokoontuvaa sisäpiiriä. Niissä on mahdollista liittää sanottava ihmisen elämänkaaren koskettavaan hetkeen. Niissä jos missä puhe voi olla kontekstuaalinen ja tuoda evankeliumin ihmistä lähelle.

Toimituskeskustelu antaa keskeiset puheen horisontaaliset linjat. Ihmissuhteen syntyminen vainajan läheisimpien ja papin välille poistaa toimitukseen liittyvää jännitystä. Tuttuus ja sen tuoma tur-

vallisuus aikaansaavat kokemuksen ”tämä pappi on nyt meitä varten, oma pappimme, ehkä tuleva perhepappimme”.

Papit hoitavat lähes kaikki hautaamiset

Suomalaiset pitävät kirkon ”työmuodoista” tärkeimpänä kristillistä hautaan siunaamista. Näin arvio lähes 90 % väestöstämme. Hyvin hoidetuksi siunaamisen arvioi 94 %. Se on korkea luku, mutta se olisi liike-elämän ”asiakastytyväisyyden” mittauksena vain hyvä miinus. Jos kuudella prosentilla suomalaisista on hautaan siunaamisistamme jotain huomautettavaa, on meillä parannuksen tekemisen paikka. Hautaan siunaamisessa ihmiset, erityisesti omaiset, ovat herkimmillään, melkein vereslihalla. Yksikin ”paha kello” kuuluu kauas.

Kriittinen palaute johtuu osaksi siitä, että papit hoitavat lähes 100

prosenttisesti väestömme hautaamiset, niin kirkkoon kuuluvien kuin siitä eronneidenkin. Äskettäin julkaistiin tieto, että kirkosta eronneistakin 80 % haudataan kristillisen riuksuksen mukaisesti! Kirkoillamme ja kristillisillä yhteisöillä on siis lähes hautausmonopoli. ”Siviilihautaukset” ovat vielä poikkeuksia, mutta nekin yleistynevät ajan myötä. Muiden uskontojen jäsenten hautaukset niiden rituaaleilla tulevat lisääntymään uskontokarttamme muuttumisen myötä.

Kuolema on siirtynyt kauemmaksi

Hautaan siunaamisilla on vahvoja alueellisia ja paikkakuntakohtaisiakin perinteitä. Seurakuntaan tulevan uuden papin on syytä ottaa niistä selvää, jotta hän kykenee palvelemaan alueensa ihmisiä asianmukaisella tavalla. Ihmisten oma-kohtaiset kokemukset hautauksista ovat vähentyneet, koska siunaustoitoksiin osallistuu jatkuvasti yhä vähemmän väkeä.

Kuolinilmoituksissa on nykyään usein lause: ”Haudattu hiljaisuudessa lähiomaisten läsnäollessa.” Monet eivät tiedä, onko siunaustilaisuus avoin, jos muistotilaisuuteen on kutsuttu vainajan läheisimmät. Näin ihmiset keskuudestamme vain kuolevat pois, poistuvat kuin ”salaa”. Sitten hämmästellään, että missähän sekin ihminen on, kun häntä ei ole aikoihin näkynyt! Tästäkin syystä kuolema siirtyy meistä yhä kauemmaksi.

Nykyään monet nuoret aikuiset osallistuvat hautajaisiin ensimmäistä kertaa, kun lapsia ei ”suojelun” vuoksi oteta mukaan. Me papit voimme rohkaista ja opettaa

ihmisiä kohtaamaan kuoleman elämän väistämättä kuuluvana luonnollisena asiana.

Hautajaiskäytännöt vieraita omaisille

Ei siis ole ihme, että ihmiset ovat varsin kokemattomia ja neuvottomia järjestämään hautajaisia. Itse ei tehdä juuri muuta kuin tilataan palvelut alan ammattilaisilta. Näin suruprosessit jäävät vaille luonnollisia etappeja, näin ainakin siellä, missä eletään perinteistä vieraantuneessa kulttuurissa.

Vainajaa ei pestä eikä pueta, ei arkuteta eikä katsota missään vaiheessa. Jos hän on kuollut sairaalassa, häntä ei käytetä kotona, ei myöskään siunauspaikkaan kuljettettaessa. Lähtöveisuut ovat jääneet pois. Kun läheinen on kuollut, ei käydä heti pappia tapaamassa. Suruharjoja ja -nappeja ei enää näy. Kuolinkelloja ei kokoonnuta kuolemaan. Yritetään vain jatkaa arkista aherrusta kuten ennenkin, ja kaiken sen keskellä huokaillaan hautausjärjestelyjen paljoutta. Käytöstä on jäänyt pois paljon surussa auttavia tapoja.

Onneksi jotain uuttakin on tullut! Pyhäinpäivän ja joulun aikaan haudoilla käynnit ja kynttilän sytyttämiset poisnukkuneille muodostavat tärkeän nykyaikaisen yhteisen rituaalin. Pyhäinpäivän illan vainajien muistopalvelus ja siihen liittyvä mahdollisuus keskustella papin kanssa iltateellä ovat syntyneet syvään tarpeeseen.

Edellä mainituista syistä johtuen papin on syytä toimituskeskustelussa varautua siihen, että hautaan siunaamisen monet aivan tavallisetkin käytännöt ovat omaisille vieraita. Toimituskeskusteluun tarvitaan paljon aikaa, jo käytännön asioista sopimista varten. Mutta siinä ei saa olla kaikki! Papin var-

sinaisen ydintehtävän mukaisesti suuri osa tapaamisajasta tulee käyttää omaisen syvään kuunteluun ja hänen kanssaan keskusteluun. Seuraavassa käyn läpi hautaan siunaamisen toimituskeskustelun sellaisena, millaiseksi se on vuosien saatossa kehittynyt. Kirjoitukseni on tarkoitettu avuksi erityisesti pappisuransa alkutaipaleella oleville. Toivon mukaan se tarjoaa tarkistuslistan ja ehkä myös virikkeitä ”konkareillekin”.

1. Keskustelun aika ja paikka

Joskus vainajan omainen tulee kirkkoherranvirastoon kohta kuoleman tapahtuttua. Hän haluaa kertoa tapahtuneesta ja samalla hoitaa käytännön järjestelyjä, muun muassa sopia siunaamisen ajankohdasta ja paikasta, ehkä kertoa toiveistaan siunaajan suhteen jne. Viraston henkilökunta osaa hoitaa nämä käytännön asiat ammatillisesti eli osaaottavasti, lämpimästi ja asiallisesti. Heidän kanssaan on omaisen usein helpompi surun tässä vaiheessa puhua kuin papin kanssa. Ja kaikkeen ei pappia tarvita! Mikäli omainen on virastossa työskentelevän tuttu, voi keskustelu mennä jonkin verran syvällekin. Minkään ”hoitokeskustelun” aika ei tuolloin, omaisen shokkivaiheessa vielä ole.

Kirkkoherrana ollessani annoin ohjeeksi, että omaiselta kysytään, haluaako hän tavata käyntinsä yhteydessä myös (päivystävän) papin. Tämä ilmaistiin omaiselle myönteisessä muodossa: ”Pappimme mielellään tapaisi teitä nyt hetken ajan, jos se teille sopii!” Jos sopi, keskusteli pappi hänen kanssaan lyhyesti. Sytytettiin kynttilä, kuultiin kuka on kuollut, sanottiin osanoton

Hautaan siunaamisessa sattunutta

Oman pappistaipaleeni alkuajoilta, siis lähes 40 vuoden takaa, on jäänyt mieleen yksi tapaus liittyen siunaustilanteeseen. Oltiin avoimen haudan äärellä hautausmaalla toimittamassa hautaan siunaamista. Päätösvirren jälkeen vieressä seisonut kanttori kuiskasi minulle: ”Taisit luvata vähän liikaa, kun sanoit, että Jeesus Kristus, Vapahtajamme on sinut kolmantena päivänä herätävä.” Enpä itse huomannut sitä ja toivoin, ettei moni muukaan. Sen jälkeen olen kyllä muistanut siinä tilanteessa puhua aina viimeisestä päivästä.

Esa Vaittinen

sanat, tiedusteltiin mihin ja miten vainaja kuoli sekä miten omainen nyt jaksaa, tarkastettiin onko käytännön asiat sovittu virastossa, onko jo oltu yhteydessä hautaustoimistoon sekä onko jotain, mihin omainen tarvitsee nyt apua tai opastusta.

Vaikka tässä on lueteltuna iso määrä asioita, on tämä keskustelu syytä pyrkiä pitämään kohtuullisissa aikarajoissa. Keskustelun lopussa voi sanoa, että toimintakeskustelussa sitten käydään perusteellisemmin läpi vainajan elämäнкаarta, kuullaan kuka hän oli ihmisenä ja millaiset olivat hänen elämänsä loppuvaiheet sekä sovitaan haudaan siunaamisen järjestelyistä. Itse opin pyytämään, että omainen toisi toimituskeskusteluun valokuvan vainajasta. Minulle on ollut tärkeää saada vainajasta jonkinlainen kuva. Olen halunnut tietää, miltä hän näytti! Tapaaminen on hyvä päättää rukoukseen, jos se vain suinkin tuntuu mahdolliselta.

Itse pyrin käymään varsinaisen toimituskeskustelun viikkoa tai puolitatoista ennen haudaan siunaamista. Tällöin omaiset ehtivät vielä halutesaan painattaa tai monistaa siunaus- ja muistotilaisuuden käsiohjelman. Ne eivät tietenkään ole välttämättömiä, enkä nosta niitä itsenäisesti esille, jottei synny painetta niiden tekemiseen. Toimituskeskustelun voi ajoittaa myös hyvin lähelle hautajaisia, jopa 3-4 päivää niitä ennen, mikäli hautajaisissa ei ole omaisilta paljon valmistelu-aikaa vaativia erityisjärjestelyjä. Tässä vaiheessa omainen tarvitsee pappinsa tukea.

Parhaana tapaamispaikkana pidän vainajan kotia, mikäli se on mahdollista. Tällöin vainajan elämästä saa hyvän kuvan jo kotia silmäilemällä, katselemalla hänelle rakkaita esineitä sekä hänen elämästään kertovia ja hänen läheistensä valokuvia. Myös

Ihmiset ovat varsin kokemattomia järjestämään hautajaisia.

vainajan omaisen koti on hyvä paikka, koska sekin on intiimi, siinä näkyy jotain suvun perinteistä, ja koska juuri siinä kodissa omainen tulee jatkamaan surutyötään. Tapaamispaikaksi käy myös viraston työhuone, sakaristo tai muu sopiva paikka, kunhan se ei ole liian "virastomainen".

Olis hyvä, ettei pappi istu pape-reilla täytetyn työpöytänsä takana ja omainen siinä vastapäätä. Tila tulee voida rauhoittaa tarvittavaksi ajaksi. Pöydälle on hyvä syyttää kynttilä ja nenäliinoja on hyvä olla saatavilla, vaikka tarkoitus ei olekaan itkettää. Jokainen pappi on kokenut, että hautauskeskustelussa kyynelleet tulevat tilaamattakin! Keskusteluun on syytä varata aikaa enemmän kuin tunti. Itse varasin aikaa kaksi tuntia, mikä useimmiten tuli kokonaisuudessaan käytetyksi eikä aina riittänyt. Omaisen kestokyvyn vuoksi tuo aika lienee kuitenkin enimmäismäärää.

2. Toimituskeskustelun alkuvaihe

Aluksi käteltyämme sytytän kynttilän ja totean, että nyt on mahdollista rauhassa keskustella tapahtuneesta sekä suunnitella toimituksen ja muistotilaisuuden kulkua.

Ilman keskustelua "säystä" tai muusta sellaisesta jatkan sanoen, että "nyt hän (nimi) on sitten kuollut". Tarkistan omaisten sukulaisuussuhteen vainajaan, mikäli se on tarpeen. "Hän oli siis teidän/sinun puoliso, isäsi, äitisi, lapsesi, jne." Yleensä katson vainajan ja hänen läheistensä tiedot kansliassa etukäteen tai pyydän ne kanslistilta. On tärkeää todeta sukulaisuus ääneen. "Te olette nyt siis ilman isää!"

Lyhyen tutustumisvaiheen jälkeen suuntaan keskustelun vainajan kuoleman hetkiin. Mihin hän kuoli, koska ja missä? Keitä oli läsnä? Jos omainen ei ole ollut paikalla, kysyn: "Miten sait tietää tapahtuneesta? Oliko kuolema yllätys vai osattiinko sitä odottaa? Oliko hän sairastanut pitkään ja tiesikö hän kuoleman lähestyvän? Oliko lähtö kivulias vai saiko hän 'nukkua pois'? Millainen oli viimeinen tapaamisenne, mitä silloin puhuttiin?"

Keskusteltavaa siis riittää. Usein saa kuulla monien sairauksien vaivanneen vainajaa pitkään. Näiden asioiden kertominen, kunhan siihen ei liiaksi uppouduta, on tärkeää omaisten suruprosessissa. Voi olla tarpeen puhua vielä esimerkiksi vainajan siirtämisestä sairaalan kappeliin ja siellä koetusta, tai hänen viemisestä pois kotoa, ehkä paljosta muustakin, mikä liittyy kuoleman jälkeiseen aikaan.

Omaisille on annettava keskustelussa tilaa kertoa haluamiaan asioita vainajasta ja hänen elämästään.

3. *Vainajan elämäнкаari ja mikä oli hänelle tärkeää*

Sopivassa keskustelun kohdassa siirrän puheen selkeästi vainajan elämäнкаareen. Sanon esimerkiksi: "Nyt kuulisin mielelläni jotain hänen vaiheistaan, siitä miten elämä häntä kuljetti." Ja niin aloitamme: "Missä hän syntyi." Jos vastaus on vaikka Laatokan rannalla Jaakkimassa, saatan kysyä lisäksi: "Oliko hän luonteeltaankin karjalainen. Millainen oli se perhe, johon hän syntyi? Oliko lapsia paljon, monesko hän oli? Mitä hänen vanhempansa tekivät elääkseen? Millaisen lapsuuden hän sai, entä kouluajan? Mitä kouluja hän kävi, mitä opiskeli? Missä vaiheessa hän lähti kodistaan, mitä silloin oli edessä? Perustiko hän perhettä, menikö naimisiin, saiko lapsia? Missä oli hänen kotinsa elämän eri vaiheissa? Millainen hänen työuransa oli? Mitä hän teki mieluiten vapaa-aikanaan? Oliko hänellä harrastuksia?" Paljon muitakin asioita, hyvin persoonallisiakin, nousee esille, kun käydään läpi vainajan elämän puitteita.

Vainajan elämän kulun ja merkkipaalujujen jälkeen on hyvä kysellä, mikä vainajan elämässä oli tärkeää, hyvää ja vaikeaa. Keskustelun voisi aloittaa vaikka näin: "Jos vainaja olisi kirjoittanut elämäнкertansa tai voisi meille nyt elämästäan kertoa, mitä ja mitkä asiat hän toisi esille?" Kysely saattaisi jatkua: "Mitkä asiat tuottivat hänelle iloa, tekivät hänet onnelliseksi? Keille hän sanoisi elämästäan kiitos ja mistä syystä?"

Tärkeää on myös kuulla jotain siitä, mikä hänen elämässään on ollut raskasta ja vaikeaa, vaikkapa näin: "Meillä jokaisella on elämässä kipumme, varjomme ja laaksomme. Oliko hänellä joitakin sellaisia vaihteita ja asioita, jotka varjostivat hänen elämänsä ja joista voisit kertoa?" Saattaa myös olla paikallaan kysyä elämäнкatsomuksellisia asioita: "Ketkä olivat hänelle tärkeitä ja miten se näkyi? Keitä hän arvosti? Mitä asioita hän piti elämässä arvokkaana? Oliko jotain, mitä hän halusi tehdä paremman elämän puolesta?"

Suoraa kysymystä uskostakaan ei ole mahdotonta tehdä, jos sanoo vaikka jotain tällaista: "Mitä hän ajatteli uskonasioista? Oliko hän kirkon jäsen/miksihän hän erosi

kirkosta? Mikä oli hänen suhteensa seurakuntaan? Oliko hänellä jotain Raamatun mielikohtaa ja mielivirtä? Tunsiko hän joitakin "uskonnollisesti aktiivisia ihmisiä?"

Jossain kohdin, joko jo ennen tätä keskustelun vaihetta tai sen jälkeen, nousee kirkosta eronneiden osalta esille kysymys "miksi kristillinen hautaus". Ennen kysyin: "Oliko vainajalla ollut mitään sitä vastaan, että hänet haudataan kristillisin menoin?" Nyt kysyisin saman mieluummin siten, ettei omaisten vastaus olisi suoraan kysymyksen sanamuodon ohjaama. Voisin muotoilla sen vaikka näin: "Tunnet varmaan vainajan elämäнкatso-musta ainakin jonkin verran. Mitä hän olisi vastannut, jos häneltä olisi aikoinaan kysytty, haluaako hän papin siunaavan hänet kristillisen perinteen mukaisesti?"

On selvää, että kirkkomme noudattaa ensisijaisesti vainajan ilmaise-maa tahtoa selvissä tapauksissa. Hyvin usein se on jäänyt kuitenkin läheisille epäselväksi. Tällöin kyllä siunaan vainajan hyvällä omalla-tunnolla, silloinkin kun häntä ei ole kastettu. Onhan hautajaisissa kyse myös ja erityisesti kooalla olevien ihmisten tukemisesta kristillisellä sanomalla.

Sanon joskus siunauspuheessa-ni: "Alastomina me Jumalan eteen viimeiselle puomille tulemme, me emme ole portinvartioita. Kenelläkään ihmisellä ei tässä asiassa ole päätösoikeutta siitä, kuka kutsutaan puomin takaa sisälle ja kuka jää ulos. Se on yksin Jumalan käsissä." Kun näin julistan, olen halunnut samalla kehottaa kooalla olevaa sekalaista seurakuntaa tarttumaan niihin Raamatun kohtiin, jotka kertovat, että Kristus on mennyt valmistamaan meille sijaa. "Suostukaa ottamaan vastaan tämä hänen lahjansa!"

4. Omaisien tukeminen

Omaisille on annettava keskustelussa tilaa kertoa haluamiaan asioita vainajasta ja hänen elämästään. Niihin voi johdatella vaikka nostamalla esiin jonkun näistä kysymyksistä: "Mitä vielä haluat / voit hänestä kertoa? Mitä mieleesi nousee, kun ajattelet hänen elämänsä/kuolemaansa? Jos sinä laatisit hänen muistokirjoituksensa, mitä siinä kertoisit? Millaisena ihmisenä sinä hänet muistat/koit? Miksi hän oli sinulle läheinen/tärkeä ihminen? Millainen hetki tulee mieleesi, kun muistelet sinun ja hänen yhteisiä hetkiä?"

Hautauskeskustelussa on syytä tehdä joitain omaisia koskevia "syväkysymyksiä". Yleensä olen kysynyt jotenkin näin: "Miten itse olet voinut ja jaksanut hänen kuolemansa jälkeen? Mitä sinulta nyt puuttuu, kun hän on poissa? Mikä sinulle on ollut vaikeinta tässä prosessissa? Mitä ajattelet edessä olevista hautajaisista ja tuosta päivästä? Minkä varassa itse jaksat? Mitä toivot itsellesi? Jos nyt rukoulet/rukoilisit, mitä Jumalalta pyydät? Miten elämäsi tulee jatkumaan?"

Olen edellä esittänyt suuren määrän apukysymyksiä toimituskeskustelua varten. Ei tietenkään ole tarkoitus, että niitä kaikkia käytetään luettelonomaisesti. Papin on tärkeää tajuta herkin tuntoaistein, mitä kysyä ja mitä jättää kysymättä sekä mihin keskittyä. Useimmiten omainen itse antaa keskustelulle suunnan ja ohjaa sitä. Vaikeissa asioissa hän saattaa tarvita rohkeita kysymyksiä, jotta saa sanotuksi sen, mitä arastelee, mutta mikä on tärkeää tulla ilmaistuksi. Tässä mielessä toimituskeskustelu on sielunhoidollisesti painottunut. Jo tässä

Hautaan siunaamisessa sattunutta

Hautauksessa oli ostokantajat, kaksi isoa miestä ja kaksi hintelää poikaa. Isot miehet valitsivat jalkopään ja pienet pojat saivat painavamman pään. Poikien voimat eivät meinanneet millään riittää arkun nostamiseen irti katafalkista. Haudalla toistui sama 'sirkus'. Onneksi kukaan ei pudonnut hautaan ja arkkuinkin saatiin vaakatasossa haudan pohjalle. Viikko pari myöhemmin olin hautaamassa vainajaa, jolla oli neljä saattajaa, kaksi miestä ja kaksi naista. Naiset kantoivat jalkopäästä, miehet pääpäästä. Matka ruumiskärryille sujui hyvin, mutta edellisestä tilanteesta viisastuneena kysyin kuitenkin vahtimestarilta, otetaanko kolmas kantoliina. Otettiin ja olin vahtimestarin kanssa keskimmaisessä liinassa, kun arkku laskettiin hautaan.

Heikki Leppä

keskustelussa voi olla hyvä kertoa omasta, diakoniatyöntekijän tai jonkun muun henkilön (tai tahon: perheneuvonta, kunnan palvelut) mahdollisuuksista jatkaa "syväkeskustelua". Myös sururyhmistä voi kertoa ja rohkaista osallistumaan niihin.

5. Toimituksen kulusta sopiminen

Sopivassa kohdassa keskustelu suunnataan toimitukseen ja sen kulkuun. Ensiksi tarkistan, onko kyse arkku- vai tuhkahautauksesta. Sitten tiedustelen, onko omaisilla joitain perinteitä ja toivomuksia hautaan siunaamisen ja muistotilaisuuden suhteen. Ne on syytä ottaa huomioon. Kysyn myös, aikovatko he avata arkun ja katsoa vainajaa viimeisen kerran ennen siunaamista. Jos vastaus on myönteinen, kysyn heiltä (mikäli edeltävä keskustelu antaa aiheen kysyä), toivovatko he, että olen tuossa hetkessä mukana. Jos he näin toivovat, pysyttelen arkun avaamisen yhteydessä taka-alalla – olenhan läsnä vain tukeakseni omaisia. Kerron omaisille tarvittaessa siunaustilaisuuden normaalin istumajärjestyksen sekä sen, että tulen kappeliin istumaan heidän kanssaan noin 10 minuuttia ennen tilaisuuden alkua.

Sovimme myös kukkien laskemisen tavan, kappelissa vai haudalla ja alussa, lopussa vai siunaussanojen jälkeen. Kerron myös, mihin kohtaan lähiomaiset yleensä kukat laskevat, ja että yksi vanha tapa on ollut koskettaa arkkuakin kuin hyvästellen. Alku- ja saattomusiikista pyydän ottamaan yhteyttä kanttoriin, elleivät he ole niitä jo itse valinneet. Siunaustilaisuuden virsistä

Toimituskeskutelua ja hautaan siunaamisen tehtäviä ei saa hoitaa rutiininomaisesti liukuhihnatyönä.

sovin normaalisti omaisten kanssa tai pyydän valtuuksia valita ne. Käyn läpi papin osuudet toimituksen III osaan asti. Totean, että seurakunta seisoo uskontunnustuksesta siunaussanojen julistamiseen asti, mutta muuten voi istua koko palveluksen ajan. Kerron, että päätösvirren jälkeen suntio tulee (tarvittaessa) siirtämään kukkatelineet syrjään, jotta kantajat pääsevät arkun vierelle, ja antaa heille kantamisohjeet. Totean tarvittaessa, mikä on kantajien normaali kantamisjärjestys ja että nykyään myös naiset (lähiomaiset) ovat monilla paikkakunnilla toimineet kantajina.

Silloin kun on kyse tuhka-
hautauksesta, suosittelen arkun viemistä hautaustoimiston autoon siunaamisen jälkeen. Tämä tapa on tärkeä, jotta ei synny tunnetta arkun jättämisestä (= hylkäämisestä) katafalkille. Jos omaiset kuitenkin ovat päättäneet toisin, sanon päätösvirren jälkeen: "Arkun jätämme nyt hyvälle paikalle, tähän alttarin eteen. Siitä hänet kuljetetaan tuhkausta varten X:n krematorioon. Lähiomaiset laskevat myöhemmin tuhkauurnan hautaan Y:n hautausmaalla." Usein ehdotan, että saattoväki kukat kässissään muodostaa kappelin/kirkon käytävälle "kunniakujan", jonka läpi arkku kannetaan odottavaan autoon. Kirkonkellojen soidessa katsellaan

Hautaan siunaamisessa sattunutta

Viime hautauksessa melkein sattui komellus. Sain pelastettua sen niin, että vain todennäköisesti kanttori sen saattoi huomata. Lähdin uskontunnustuksen jälkeen jatkaamaan toimitusta sanoilla "Tähän uskaan ja kaikkien sen lupausten omistamiseen..." Onneksi jo lausuessani tajusin, mikä kela lähti pyörimään ja jatkoin "...siunaamme nyt NN:n." Hyvä esimerkki siitä, että joskus vaan on paikalla, muttei läsnä. Hyvin se kuitenkin meni noin niinku omasta mielestä.

Jyri Kitti

etääntyvää autoa. Mahdollisesti lauletaan vielä saattovirsi. Sovin etukäteen omaisten kanssa siitä, miten kukkien kanssa toimitaan.

Kun kyseessä on arkkuhautaaminen, lähdetään siunaustilaisuuden päätyttyä kulkueena haudalle arkkua saattaen. Suntio ja pappi kulkevat arkun edellä ja lähimmät omaiset välittömästi arkun takana. Normaalisti papin tulee osallistua kulkueeseen, saattaa vainaja ja joukko perille asti. Esteenä voi olla oikeastaan vain papin korkea ikä tai fyysiset rajoitteet. Esitän keskustelussa, että haudalla veisataan arkkua laskettaessa jokin virsi.

Omaiset voivat luoda haudan umpeen (mikäli se on käytännössä mahdollista), tai he voivat heittää avoimeen hautaan kolme kourallista multaa. Usein lapset tai vainajan läheisimmät pudottavat hautaan myös kukan. Itse sanon lopuksi haudan tultua peitettyksi ja kukitetuksi päätössanat ja johdan rukoukseen ennen päätösvirttä. Tämän jälkeen on tapana, että joku lähiomainen esittää kutsun muistotilaisuuteen tai kiittää saattoväkeä mukanaolosta ja ilmoittaa, että muistotilaisuus järjestetään lähiomaisten kesken.

6. *Muistotilaisuus*

Jos vainajan omaisilla on muistotilaisuuksiin liittyviä perinteitä, osaa-
vat he tilaisuuden järjestää. Se on omaisten saattoväelle järjestämä tilaisuus. Valitettavasti kulttuurinen tietämys muistotilaisuuksista on kaventunut. Siksi toimituskeskustelussa on syytä ottaa esiin tämänkin asia ja tarvittaessa kertoa erilaisista toteutustavoista.

Läheisimmät ovat yleensä juhlapaikan ovella ottamassa vieraita

vastaan. Tällöin saattoväellä on mahdollisuus kertoa heille osanotonsa. Muistopöydälle on asetettu kukkien lisäksi valokuva vainajasta, kynttilä tai kynttilöitä sekä adressit. Omaiset päättävät tuleeko pöydälle muuta. He vastaavat myös juhlatilan koristelusta. Virsi- ja muut laulukirjat on jaettu valmiiksi pöytiin.

Kun saattoväki on asettunut pöytiin, on syytä kertoa muistotilaisuuden kulku. Tilaisuuden johtaminen on perinteisesti omaisten tehtävä. Joskus pappia toivotaan tilaisuuden "juontajaksi". Läheiset pelkäävät paljon surunsa ilmaisemista, äänensä katkeamista, itkuaan. On hyvä sanoa etukäteen, että hautajaisissa saa suru näkyä ja kuuluakin.

Useimmiten tilaisuuden järjestys etenee seuraavasti: Tilaisuuden kulusta kertominen sekä ruokavirsi (ja ruokarukous) ennen ruokailua/kahvitusta. Varsinainen muistohetki alkaa virrellä tai muulla musiikilla. Sitten luetaan adressit, lukijoina toimivat useimmiten kaksi vainajan sukulaista.

Muistotilaisuudessa on olennaista, ettei se jää tavalliseksi ruokailu- ja kahvihetkeksi, jossa vain tavataan, vaihdetaan kuulumiset ja puhutaan niistä näitä. Virret ja muu musiikki puhuttelevat osallistujia sanomallaan puheenvuorojen lomassa. Puheita pitävät tai puheenvuoron käyttävät joku tai jotkut omaisista ja suvusta, työtoveri, lapsuusaikainen tai myöhemmältä ajalta oleva ystävä, vainajan järjestö- tai harrastustoiminnan kautta tutuksi tullut jne.

Itse olen usein muistohetken alussa sanonut, että pienetkin muistelot jostain vainajan kanssa koetusta hetkestä ovat tervetulleita. Tähän voi rohkaista kysymällä esimerkiksi, että "onko täällä vainajan kouluaikaisia kavereita ja mitä muistoja siitä ajasta on". Erään papin kuulin ehdottaneen jo ennen

On hyvä sanoa etukäteen, että hautajaisissa saa suru näkyä ja kuuluakin.

ruoka- tai kahvihetkeä, että pöydissä muisteltaisiin vainajaa ja muistohetkessä kuultaisiin jokaisesta pöydästä ainakin jokin muisto. Tämä menettely oli koettu hyväksi. Kaikki saattoivat osallistua muistelemiseen, mutta kaikilla ei ollut velvoitetta puhua.

Joissakin muistotilaisuuksissa adressit luetaan vasta puheenvuorojen jälkeen. Jos adresseja on paljon, ne on hyvä järjestellä etukäteen. Näin samaa muistovärssyä ei tarvitse lukea moneen kertaan. Joskus luetaan vain adressin lähettäjien nimet. Silloin sanotaan "nämä ihmiset ovat halunneet osallistua adressin kautta vainajan muistamiseen". Muistovärssyn lukematta jättämisestä voi perustella niinkin, että kertoo adressien olevan vainajan omaisille osoitettuja tuen ilmaisuja.

Pappina käytän puheenvuoron yleensä viimeisenä. Jos muut tekevät vaativat minua lähtemään ennen tilaisuuden päättymistä, puhun jo aikaisemmin. Olen kuunnellut tarkalla korvalla, mitä ihmiset ovat sanoneet kukkia laskiessaan ja adresseissa sekä mitä kappelissa ja haudalla on tapahtunut. Näistä aineksista kokoon puheenvuoroni. Lisäksi kerron, milloin kuolleiden kiitos vainajasta luetaan jumalanpalveluksessa ja hänen muistokynttilänsä sytytetään (jos se on seurakunnassa tapana), ja että tällöin vainajan läheisten puolesta myös rukoillaan. Rohkaisen paikalla olijoita käymään messussa ja ehtoollisella, koska "seurakunta

on pyhien yhteisö, elävien ja ajasta poistuneiden".

Jos kahvitarjoilu ei ole ollut heti muistotilaisuuden alussa tai aterian yhteydessä, hyvin toimiva käytäntö on nauttia kahvit tilaisuuden lopuksi. Tällöin saattoväki voi jo vapaammin seurustella, vaihtaa pöytää voidakseen tavata toisia ystäviä ja myös lähteä luontevasti kahvikupillisen jälkeen pois hyvästeltynään ensin lähimmät omaiset.

Toimituskeskustelun lopuksi on hyvä todeta, että omainen voi tarvittaessa ottaa yhteyttä ennen siunaustilaisuutta, jos jokin asia on jäänyt epäselväksi tai jokin uusi asia on noussut mieleen. Myös siunaustilaisuudessa toimivan kanttorin yhteystiedot on hyvä antaa, etenkin henkilöille, joilla ei ole internetiä käytössä.

Siunaustilaisuuden valmistelu, hautaan siunaaminen ja muistotilaisuuteen osallistuminen vievät paljon aikaa, mutta näissä tehtävissä häntä ja hänen osaamistaan todella tarvitaan. Hän saa itsekin tässä tehtävässään tehdä sitä, mihin hänet on koulutettu ja mikä on syvintä papin työtä. Ajan myötä kertyvä osaaminen tehtävän hoitamisessa antaa tilaa valmistella sekä toteuttaa keskustelu ja toimitus hyvällä ja syvällä tavalla. Toimituskeskustelua ja hautaan siunaamisen tehtäviä ei tule eikä saa hoitaa rutiniinomaisesti liukuhihnatyonä, niin tärkeästä asiasta on kyse. ✕

KIRKKOON KUULUMATTOMIEN *siunaamisesta*

Kun kirkosta eronneiden määrä lisääntyy, on kysymys kirkkoon kuulumattomien hautaan siunaamisesta noussut yhä polttavammaksi. Tässä ongelmassa yhdistyy kaksi asiaa: kysymys hautaan siunaamisen merkityksestä ja kysymys kirkon jäsenyyden merkityksestä.

PANU PIHKALA
TT, pastori, tutkija, Helsinki

Tässä lehdessä sivulla 16 olevassa kirjoituksessani Hautajaiset ja kuolevaisuus, olen väittänyt, että hautajaisissa päähuomio kohdistuu saattoväkeen eli koolla olevaan yhteisöön, vaikka vainajan puolesta rukoilemisesta ei liene haittaa vainajallekaan. Jos tämä tulkinta hyväksytään, on sillä seurauksensa kirkkoon kuulumattomien siunaamiselle. Toimitus kohdistuu etenkin heihin, jotka sitä pyytävät, eli saattoväkeen.

On selvää, että vainajan oma tahto pitää ottaa huomioon: jos hän on kieltänyt kristillisen hautaan siunaamisen, niin asia on selvä. Seurakunnan elämässä voidaan rukoilla hänenkin puolestaan, mutta siunaamiselle ei ole perusteita. Myöskin on selvää, että taloudelliset realiteetit on otettava huomioon. Kuvitellaan tilanne, jossa juuri kukaan ei kuulu kirk-

koon, mutta lähes kaikki haluaisivat kirkollisen hautaan siunaamisen. Taloudelliset kulut on pakko järjestää jotenkin.

Asian tekee monimutkaiseksi se, että kulttuuriamme hallitsee kasvavassa määrin maallistunut taloudellinen ajattelutapa. Maailmasta on tullut hengellisessä mielessä yksiulotteinen: tuonpuoleisuuden kosketusta ei ole helppo ymmärtää, jos siitä ei ole kokemusta ja jos yhteisö ei tunnista sellaista. Tuloksenä on, että seurakuntaa ei ymmärretä hengelliseksi yhteisöksi, vaan se tajutaan maallisesta maailmasta saatujen mallikuvien kautta. Seurakunta ymmärretään yhdistykseksi, yritykseksi tai virastoksi. Tämä tapahtuu yleensä tiedostamattomalla tavalla, johon on kiinnitettävä erityishuomiota, jotta sen voi havaita.

Hengellisen yhteisön oltava tarkka antamistaan mielikuvista

Kaupalliset toimijat perustavat toimintansa sille, että rahalla saa palvelua. Yhdistyksissä saa jäsenmaksulleen vastinetta. Kirkossa ei

kuitenkaan ole kyse pohjimmiltaan tästä, vaan pelastusyhteisöstä, jonka on vain täytynyt järjestää taloudenpitonsa jollain tavalla.

Jos kirkossa sidotaan toimintatavat asioihin, jotka ihmisten mielissä liittyvät ennen kaikkea rahaan, samalla vahvistetaan kuvaa siitä, että kirkko toimii samojen periaatteiden mukaisesti kuin yritykset ja yhdistykset. Jos kirkon jäsenille tarjotaan edullisempia hautauksia tai parempaa palvelua, ihmisten mielissä vahvistuu helposti ajatus, että kyse on jäsenedusta tai ostetusta palvelusta. Tästä on seurauksena se, että ajatus kirkosta pelastusyhteisönä hiipuu jälleen kauemmas.

En halua antaa idealisoitua kuvaa kirkosta: on muistettava, että se on aina samaan aikaan maallinen ja hengellinen yhteisö. Mutta hengellisenä yhteisönä sen on oltava tarkkana siitä, mitä mielikuvia se itse antaa. Ehdotukseni on se, että seurakunnat (ja jossain määrin kokonauskirkko) harjoittavat aktiivista viestintää siitä, mihin hautajaiskäytännöt perustuvat. Seuraava kirje on yksi hahmotelma tällaisesta viestinnästä. ✕

Hyvä paikkakuntalainen!

Suomessa on herännyt paljon kyselyä siitä, miten seurakunnan tulisi järjestää hautajaisia tilanteessa, jossa moni on eronnut kirkosta. Tässä kirjeessä kerromme, mitä seurakunnan vastuunkantajina ajattelemme asiasta. Samalla pyydämme Sinua osallistumaan keskusteluun.

Kirkollisessa hautaan siunaamisessa on kyse siitä, että ihmiset kokoontuvat Jumalan eteen muistamaan kuollutta läheistä ihmistä. Läsä on kaipausta, surua ja myös kiitollisuutta, tilannekohtaisesti vaihtelevin määrin. Kun ihminen kuolee pitkän elämän jälkeen, on helpompi osoittaa kiitollisuutta.

Ennen uskottiin, että kirkon jäsenyys ja pelastus liittyvät saumattomasti yhteen. Tarkemmin sanottuna: iankaikkisen pelastuksen mahdollisuus nivoutui jäsenyyteen. Kirkossa korostetaan nykyäänkin, että jäsenyydellä on suuri merkitys. Ihminen osoittaa sen kautta, että hän haluaa sitoutua kuulemaan Jumalan sanaa. Samalla kirkossa kuitenkin nykyään tunnustetaan, että pelastuksen mahdollisuus ei ole sidottu jäsenyyteen, ainakaan vain yhden kirkkokunnan jäsenyyteen. Olenaisinta on kaste ja ihmisen halu tulla pelastetuksi, ja tietenkin Jumalan työ.

On hyvä rukoilla vainajan puolesta. Hautajaisissa korostuu kuitenkin vahvasti saattoväen palveleminen. Omaiset saavat käsitellä asian yhteisöllisesti, ja he saavat kuulla sanomaa iankaikkisen elämän mahdollisuudesta. Siksi seurakunnassa olemme iloisia, jos ihmiset haluavat järjestää kristillisen hautaan siunaamisen silloinkin, kun vainaja ei kuulu kirkkoon. Haluamme palvella omaisia ja rukoilla myös vainajan puolesta. Tämä ei tietenkään ole mahdollista, jos vainaja on selväsanaisesti tahtonut, ettei häntä siunata kirkollisesti. Silloin voimme vain rukoilla pyyntöjen puolesta muussa seurakunnan elämässä.

Uskomme, että Sinä ymmärrät, että seurakunnan on jotenkin järjestettävä taloudelliset asiat. Suomessa on pitkään toteutettu asia siten, että kirkon jäsenet maksavat kirkollisveroa. Jos ihmiset eroavat kirkosta, heikkenee taloudellinen pohja. Siksi seurakunnissa on pakko miettiä, onko kerättävä korkeampia hautausmaksuja heiltä, jotka eivät kuulu kirkkoon. Joissain seurakunnissa siunataan viikonloppuisin ennen kaikkea seurakuntien jäseniä, koska viikonloppuisin kulut ovat korkeammat, ja kirkkoon kuulumattomien siunaukset pyritään sijoittamaan arkipäiviin.

Näissä asioissa ei ole ensi sijassa kyse ”jäseneduista”, sillä seurakunnan ydin on uskossa kolmiyhteiseen Jumalaan. Kyse on talouden järjestämisestä. Toivomme, että yhteisen keskustelun kautta seurakunnan toimintalinja asian suhteen olisi alueen asukkaille selkeä. Keskustelemme kanssasi mieluusti lisää asiasta.

VIRSIKOKEMUS

surun peilinä

Tarkastelen seuraavassa läheisensä menettäneen ihmisen virsikokemusta. Tavoitteenani on selvittää, millaisista asioista omaisen myönteinen virsikokemus keskellä suruprosessia muodostuu. Kiinnitän huomiota erityisesti kanttorin rooliin omaisen näkökulmasta katsottuna. Haastattelu on osa isompaa kokonaisuutta, jossa tutkin niiden ihmisten virsikokemuksia, jotka kokevat virret tärkeänä osana elämäänsä.

RIIKKA JUKKOLA

A-kanttori, Laupan tuomiokirkkoseurakunta
Jatko-opiskelija, Taideyliopiston Sibelius-Akatemia, DocMus

*T*ässä haastattelussa läheisensä menettänyt ihminen puhui lähes koko haastattelun ajan virsiin ja muuhun musiikkiin liittyvistä tunteistaan, jotka ajoittuivat puolison hautajaisten ajankohtaan. Hautajaisista oli haastatteluhetkellä kulunut vasta noin kuukausi, joten asiat olivat tuoreina mielessä.

– Käytkö sinä jumalanpalveluksissa?

– En, nyt kävin muuten pitkään aikaan, kun oli tämä muisto- ja siunaustilaisuus ja sit seuraavana päivänä kävin kuulemassa nämä kirkolliset tiedotteet, joissa luettiin sitten vaimoni nimi myös.

– Ensimmäisen kerran tuli vastaan, et mä jouduin järjestelyvastuuseen hautajaisissa, ja sitten N ja N tulivat mulle avuks... mulla oli jo oma ohjelmarunko, mitä haluan sinne laulettavaks... Kun

vainaja oli hyvin valoisa ihminen ja positiivinen, että ne pitää olla myös sitten sen sävyisiä nämä laulut, mitä on hautajaisissa. Kun on vähän semmonen tunne, mitä oon ollu hautajaisissa, semmonen että ”tällä mä oon ollut ennenkin”, että... samat virret... pyörii siinä koko ajan, että mä halusin sinne jotain erilaista.

– Ja sitten siellä netissä sitä verkovirsikirjaa selailit?

– Silleen että otin ja sitten YouTubea löysin sitten ne ihan esitettynäkin.

– Aha, virsiä sitten löysit YouTubea... no minkälaisia virsiä sinä löysit?

– No tämä oli just, tämä oli toinen.

– Joo, mä sanon tässä vaiheessa tähän nauhurille, eli me laulettiin toi 517 Herra kädelläsi kaks säkeistöä. (Ennen haastattelun alkua olimme laulaneet haastateltavan ehdottaman

virren.)

– Ja toinen oli sitten Päivä vain ja hetki kerrallansa.

– Molemmissa on voimakas positiivinen sävy...

Hautajaisissa oli ollut alkumusiikkina Vanha virsi Taalainmaan karamajoilta, virsinä 517 ja 338, yksinlauluna Petri Laaksosen ”Ota hänet vastaan” ja Pekka Simojoen yhteislaulu, jonka nimeä haastateltava ei muistanut.

Haastateltavalle tuntui merkitsevän paljon, että hän oli voinut esitellä valintansa kirkkomusiikin ammattilaisille, jotka olivat hyväksyneet valinnat ja todenneet, että nämä sopivat käytettäväksi hautajaisissa.

– Kun oli näin läheisestä poismenneestä kyse, niin pystyitkö keskittymään tähän virteen siellä?

– Kyllä, pystyin. Kun lauloin siinä

mukana, niin se anto vahvuutta myös mulle siihen tilanteeseen, että se vähän helpotti sitä jännitystä ymmärsi muuta mikä siihen tietysti sisältyy, tuommoiseen tilanteeseen. Meillä on kaks lasta, että just sillä varmistin, että pysyin kasassa sen päivän, kuuntelin näitä virsiä etukäteen moneen kertaan, just niin kauan sitte kuuntelin, et mä en enää itkenyt niitä kuunnellussa...

Virsiillä näyttää olleen haastavalle voimaa antavaa vaikutusta jopa niin paljon, että hän koki ”pysyneensä kasassa” itse hautajaistilanteessa. Tällaisella virsien käytöllä on yhteyksiä musiikin terapauttiseen käyttöön. **Jaakko Erkkilä** on todennut, että musiikin tunnevaikutukset ovat keskeinen peruste musiikkiterapialle. Hän mainitsee, että tunteiden on jo kauan tiedetty liittyvän yksilöhistorian merkittäviin kokemuksiin, joten musiikkiterapiaa on muihin terapia-muotoihin nähden ylivoimainen silloin, kun terapian tavoitteena on tunteiden käsittely. Tunteiden käsittely virsien avulla oli keskeistä myös haastatellun virsisuhteessa. Musiikki vaikuttaa ihmisen tunne-elämään ja ilmentää sitä. Koska hautajaistilanne voi herättää voimakkaita tunteita, voidaan niitä käsitellä parhaiten musiikin avulla.

Yksilön virsikokemusta ei voida tavoittaa ulkokohtaisesti

– Jälkeenpäin oli, ni monilla on tullu palautetta, että jo oli kaunis tilaisuus, ja mieleenpainuva... Se oli osittain varmaan just, että meil oli vähän erilainen musiikki siellä.

Objektiivisesti katsottuna nämä kyseiset musiikkivalinnat eivät olleet kovinkaan harvinaisia. Haastateltava kuitenkin näytti ajattelevan, että musiikki on ollut erilaista kuin hautajaisissa keskimäärin. Hänen kokemukseensa tosin ilmeisesti vaikutti myös se, että sukuun kuului

Miks en mä pystyny kun hän oli hengissä jotain yhtä kaunista järjestämään.

Hautaamisiunaamisessa sattunutta

Minut oli kutsuttu hyvin vähin eväin hautajaisiin naapuriseurakuntaan. Vainajan nimenkin olin merkinnyt väärin papereihini. Puhuin kirkossa Amaliasta, kun olisi pitänyt puhua Annasta (nimet muutettu). Kun päästiin ruumiin siunaamiseen, vainajan poika nousi ylös ja sanoi hyvin kohteliaasti: ”Anteeksi, äidin nimi oli Anna.” Kiitin oikaisusta ja pyysin anteeksi virhettäni ja siunasin äidin ruumiin oikealla nimellä. Muistotilaisuudessa puutuvin vielä lyhyesti virheeseeni ja pyysin saattoväeltä anteeksi. En ainakaan huomannut mitään paheksumista eikä tietääkseni kukaan eronnut virheeni tähden kirkosta.

Matti Aaltonen

paljon muusikoita, jolloin musiikin toteutus ja virsilaulu olivat olleet erityisen hienoja. Kuitenkin virsien osalta hautajaisiin oli valittu kaksi virttä, jotka kuuluvat usein käytettyihin hautajaisvirsiin. On keskeistä ymmärtää, että tällä ei kuitenkaan ollut yksilön kokemuksen kannalta merkitystä. Olennaista sen sijaan oli, millä tavalla omainen koki virret omassa kokemusmaailmassaan. Virsikokemukset tapahtuvat subjektiivisuuden piirissä, ja ihminen voi kokea hyvin tutunkin virren täysin uniikkina ja henkilökohtaisesti koskettavana, kun on sitä toivonut ja tullut toiveessaan kuulluksi.

Kanttori tekee työtä, jossa toistuvat usein samat toiveet. Omaisille nämä ovat kuitenkin ainutlaatuisia juuri heidän surussaan ja tilanteessaan. Kun kerroin tästä huomioista läheiselleni, musiikkiterapeutti **Risto Jukkolalle**, hän totesi seuraavaa: ”Vastaava asia pätee myös musiikkiterapiassa. Asiakkaan esittämä mielikappale on otettava vastaan ainutlaatuisena juuri tuota asiakasta ilmentävänä informaationa. Mikään ei voisi loukata asiakasta enempää ja veisi pohjan koko terapialta kuin terapeutin ylimielinen toteamus, että ai sinäkin tykkäät tästä... Esimerkiksi Albinonin Adagioa pidetään musiikkiterapeuttien piirissä suorastaan kliseisenä surua ilmentävänä musiikkikappaleena, mutta jokaisen asiakkaan kohdalla

keskeistä on kohdatuksi tuleminen erityisenä ihmisenä.”

Tämän haastattelun pohjalta tulee esiin myös eräs näkökulma omaisen mielimusiikkiin. Vaikka haastateltava mainitsi kysyttäessä kuuntelevansa mieluiten rytmimusiikin genreen taidokkaasti sovitettuja virsiä, hänen puheessaan ei tullut esille, millaisella musiikkityylillä kanttori oli virsi- ja musiikkitoiveet toteuttanut. Tuli kuitenkin selväksi, että asia oli tehty ilmeisen hienolla tavalla. Mistään ei välitynyt, että omainen olisi toivonut hautajaisten virsiltä ja musiikilta samaa tyyliä, jota hän mieluiten kuunteli yksityisesti. Näyttää siltä, että omainen toivoi kanttorilta kolmenlaista toimintaa hautaukseen liittyen:

1. Kohtaamisen taso, jossa kanttoriin saa yhteyden, hän kuuntelee omaisen omia toiveita ja suhtautuu niihin arvostavasti. 2. Vastuunottamisen taso. Tässä vaiheessa omaisen toiveet eivät enää ole hänen itsensä varassa, vaan asia on siirtynyt ammattilaisen harteille. Omainen voi olla tästä asiasta vapaa ja palata omaan surutyöhönsä. 3. Toteuttamisen taso, joka tapahtuu siunaus- ja muistotilaisuudessa. Kanttori toteuttaa musiikin, jonka valinnassa on huomioitu omaisten toiveet, oman ammattitaitonsa puitteissa.

Kanttorien mahdollisuudet musiikin terapeuttisen käytön alueella

Surumusiikkia työvälineenään käyttävien voisi olla rikastuttavaa perehtyä tarkemminkin musiikin emotionaalisiin vaikutuksiin. Musiikin tunnevaikutusten ymmärtäminen voi avata uudenlaisia näköaloja siihen kysymykseen, millainen toiminta tukisi omaisia parhaalla mahdollisella tavalla.

Mirja Kaskinen on todennut, että sanan ”musiikkiterapia” ensimmäinen käyttö Suomessa on tapahtunut Kirkko ja Musiikki-lehdessä vuonna 1953-54, kun lehdessä julkaistiin amerikkalaisen sydän- ja hermospesialisti **Edward Podolskyn** artikkelisarja. Sarjan ensimmäisessä osassa käsiteltiin laulamisen ja musiikkikuuntelun vaikutusta esimerkiksi suruun ja muihin tunnetiloihin.

Kaskinen mainitsee myös **O. Saranevan** tutkimuksiin viitaten, että Suomessa alkuaikojen musiikkiterapeuttisesta toiminnasta vastasivat silloin tällöin myös kanttori-urkurit. Vaikka kanttorin työstä ei voikaan käyttää nimitystä musiikkiterapia, on huomattava, että kaikilla kanttorin työn keskeisillä osa-alueilla (jumalanpalvelukset, kirkolliset toimitukset, kuoro- ja konserttitoiminta) musiikilla on kuulijoille ja osallistujille myös hoitavia vaikutuksia.

Hengellinen musiikki pakenee määritelmiä

Sitä, millaisen musiikin ihminen kokee hengelliseksi, ei pystytä ulkokohtaisesti määrittelemään. Tämän vuoksi hengellisen musiikin käsitteen määrittely on vaikeaa. Kanttori on avainasemassa siinä, millä tavalla omaisen musiikkitoiveisiin suhtaudutaan.

Haastatteleman omaisen myönteinen virsikokemus koostui monesta tekijästä. Hänellä oli tarve löytää hautajaisiin jotakin läheistään kuvaavaa, valoisaa ja positiivista laulettavaa. Hän esitteli musiikkitoiveensa kirkkomusiikin ammattilaisille, jotka hyväksyivät toiveet ja toteuttivat ne. Omaiselle jäi hautajaisista onnistumisen kokemus järjestelijänä, sillä tilaisuutta kuvailtiin myöhemmin kauniiksi ja mieleenpainuvaksi. Haastateltava palasi

hautajaisvirsiin vielä hautajaisten jälkeen niinä hetkinä, kun ikävä puolisoa kohtaan tuntui voimakkaana. Virret antoivat uskoa siihen, että omaisella on kaikki hyvin ja hän on päässyt ”valoon”. Omaiselle näytti olevan tärkeää, että vainaja oli huomioitu yksilöllisesti myös virsien osalta.

Läheisen kuolema oli vaikuttanut haastattelun virsisuhteeseen. Hän arveli kuuntelevansa virsien tekstejä jatkossa tarkemmin, kun oli joutunut kohtaamaan läheisen kuoleman. Hautajaisissa laulettut virret olivat myös koskettaneet häntä enemmän kuin mitkään muut virret aikaisemmin. Informantin elämäntilanne ja omat tunnetilat vaikuttivat keskeisesti virsien kokemisessa.

Virret tuovat turvaa

Käsitys kirkosta ja seurakunnasta syntyy yksilötasolla pienissä kohtaamisissa, jotka tapahtuvat työntekijän ja seurakuntalaisen välillä tilanteissa, jotka usein liittyvät seurakuntalaisen elämän käännekohtiin. Tällainen perustyö ei päädy lehtiotsikoihin eikä sitä ole kukaan ulkopuolinen näkemässä. Kuitenkin hyvin hoidetusta kohtauksesta omaisen kanssa voi jäädä omaiselle elämänmittaiset, myönteiset jäljet.

Haastateltu kuuluu siihen ikäluokkaan, joka on opetellut virsiä ulkoa koulussa. Nämä muistot heittäivät hänessä lämpimän ja turvallisuutta tuovan tunteen. Haastateltu pohti myös kirkon ja seurakunnan merkitystä ihmisille. Hän mainitsi, että turvallisuuden tuottaminen on tärkeää, ja tässä tehtävässä esimerkiksi virsillä on iso merkitys: ”*Se (virret) voi olla melkein ainut tekijä, joka sitoo monta ihmistä kirkkoon ja seurakuntaan.*” ✕

Lähetä
mielipidekirjoituksesi
osoitteeseen
merja.laaksamo
@akiliitot.fi

MIELIPIIDE

JATKA KESKUSTELUA
FACEBOOKIN
AKITAATTORISSA

Yhteinen rippi saattoväelle

Hautaan siunaamisen jälkeen muistotilaisuudessa vainajan lapset ja sisaret kiittelivät minua ruokapöydässä siitä, miten siunauspuheeni oli ollut niin satuttava, lohduttava ja totta. Minulle ja siunattavalle oli pari kuukautta ennen sattunut syvästi koskettava tilanne, jonka kertominen teki siunauspuheestani saattoväkeä ja minuakin koskettavan. Keskusteluun siunauspuheesta liittyi myös leski. Hän sanoi kiertelemättä: "Minä en kuullut siunauspuhetta lainkaan. Saadesani kuulla synnintunnustuksen ja synninpäästön ajatukseni jäivät sille tielle. Minulla on niin paljon asioita, jotka olisi pitänyt tehdä toisin. Anteeksiantaminen oli minulle kaikkein tärkeintä siunauksessa."

Yhteinen rippi on kirkollisten toimitusten kirjan hautaan siunaamisen kaavassa sisennettyä merkiksi siitä, että se voidaan jättää pois. En tunne kirjan laatijoiden kohdan 4 sisennykseen liittyviä perusteluja. Sen kuitenkin tiedän kokemuksestani työssä, että ihan tavallisen hyvän elämän eläneillä saattajilla on usein tunnolla syyllisyyttä. Eletty elämä tuskin koskaan menee niin, etteikö eron hetkillä omaatuntoa piinaisi ajatus siitä, että parem-

minkin olisi voinut toimia ja kohteliaamminkin olisi voinut puhua.

Olen varma siitä, että urani aikana siunauspuheeni ovat saattaneet olla myös kohtalaisen mitäänsanomattomia, kalseita ja koskettamattomia. Mutta olen ollut varma siitä, että ainakin yhteinen rippi ja synninpäästö tulevat surijan tarpeeseen, vaientavat syyttävää omaatuntoa, lohduttavat ja armahtavat katuja.

Halua rohkaista kollegoja synnintunnustuksen ja synninpäästön käyttöön hautajaisissa. Toivon, että seuraavassa toimitusten

kirjan remontissa kohta neljä korjataan sisennyksestä muiden arvokkaiden kohtien kanssa samaan ruutuun. ✕

HANNU KUUSNIEMI
Rovasti
Kokkola

Yhteinen rippi ja synninpäästö tulevat surijan tarpeeseen, vaientavat syyttävää omaatuntoa, lohduttavat ja armahtavat katuja.

MITEN SURRA, *kun ei ole surua?*

Maailma muuttuu, jopa kuolema muuttuu. Silloin myös surun on muututtava. Hautajaisten tulee ilmentää yhteisön kollektiivista käsitystä siitä, miten yhteisö saattaa jäsenensä ajan rajan tuolle puolen. Mutta hautajaisten tulee ilmentää myös saatettavan elämää ja kuolemaa. Hautajaisetkin muuttuvat. Kirkon tulee kuunnella näitä muutoksia, olla mukana näissä muutoksissa.

HEIKKI LEPPÄ

TT, kappalainen, Tikkurilan seurakunta

Perinteisesti kuolema on usein tullut liian aikaisin; elämä on jäänyt kesken. Kuolema on koettu onnettomuudeksi silloinkin, kun sen aiheuttaja on ollut jokin sairaus. Läheinen on repäistänyt perheen, suvun ja ystäväpiirin keskeltä. Suruun ja luopumisen tuskaan on sekoittunut vääryyden kokemus, ehkä katkeruuskin. Jonkun harvan ihmisen kohdalla saatettiin Abrahamin tavoin sanoa: *Hän kuoli rauhallisen vanhuuden jälkeen korkeassa iässä ja elämästä kyllänsä saaneena.*

Tällaista maailmaa edustaa meidän hautauskulttuurimme. Puhumme surevista, joille ilmaistaan osanotto. Mietimme, miten voisimme lohduttaa läheisensä menettänyttä. Kirkko mieltää hautaansiunauksen keskeiseksi asiaksi *lohduttaa surevia ylösnousemuksen ja iankaikkisen elämän toivolla*, vain muutaman esimerkin mainitakseni.

Saattoväen surua sanoittamassa

Lääketieteen kehitys on muuttanut myös kuolemaa. Yhä useampi syöpä voidaan parantaa tai pysäyttää. Yhä useampi sepelvaltimotauti voidaan hoitaa ohitusleikkauksilla, pallolaajennuksilla ja verenhennuslääkkeillä. Harva nukkuu nuorena tuberkuloosiin tai menehtyy muuhun tulehdukseen. Yhä useampi elää vanhaksi. Osalla terveyttä riittää hyvinkin korkeaan ikään, mutta ei kaikilla: elämän viimeisiä vuosia voi varjostaa esimerkiksi Alzheimerin tai Parkinsonin tauti.

Hautajaisissa tämä muutos näkyy kuoleman kahden perustyyppin yleistymisenä. Toisaalta ovat ne, jotka lähtevät suunnilleen seisovilta jaloilta tai lyhyehkön sairauden jälkeen korkeassa iässä. Ja sitten ovat ne, jotka ovat olleet huonossa kunnossa ja/tai muissa maailmoissa monia vuosia. Nämä elämäntarinat näkyvät hautajai-

sisä ja niiden pitääkin näkyä. Papin ammattitaitoa on osata lukea näitä tarinoita ja sanoittaa kulloisenkin saattoväen surua. Tärkeämpää kuin faktat on omaisten kokemus, eli sanoittaessaan surua papin tulee liittyä omaisten kokemukseen.

Onnelliset hautajaiset

Yksi perustyyppi ovat onnelliset hautajaiset, nekin ovat yleistyneet. Perhe muistaa vanhaa metsämiestä, joka sai lähteä tutulla polulla saappaat jalassa. Tai lapsenlapset ja lapsenlapsenlapset muistavat mumua, jonka viimeinen villasukka jäi kesken, kun hän nukahti omaan keinuoliinsa viimeisen kerran. Joskus on ehditty hyvästellä, joskus ei. Mutta omaiset ovat sitä mieltä, että läheinen sai lähteä niin kuin oli, tai olisi, toivonut. Saattoväen päälimmäisiä tunteita ovat haikeus ja ikävä, kai niitä voi suruksi-kin kutsua.

Papin kannalta huomattavasti haasteellisempi tilanne on se, kun läheiset tai osa heistä eivät ole valmiit luopumaan. Joskus järki sanoo, että näin oli hyvä, mutta sydän ei anna luopua. Joskus viha kohdistetaan sairaalan henkilökuntaan, joka ei tehnyt heidän mielestä kaikkeaan (jatkaakseen kuolevan potilaan elämää muutamasta päivästä pariin viikkoon). Pappi ei voi juuri muuta kuin kuunnella ja yrittää pitää mielessään, että tässä on kysymys tunteista ei järjen asioista.

Kun kuolema on kauan odotettu helpotus

Aivan toisenlainen tilanne on edessä silloin, kun läheinen on ollut muissa maailmoissa vuosia. Suru on surtu sairauden myötä. Ihmissuhteet ovat katkenneet, silloin kun elämän piiri supistui. Saattoväkeä ovat kaikkein lähimmät. Vainajalle

Onnelliset hautajaiset ovat yleistyneet.

ja omaisille kuolema on kauan odotettu helpotus. Tilanne on omalla tavallaan hämmäntävä: olemme oppineet, että hautajaisissa pitäisi surra, mutta ei sureta. Papin ammattitaito on ymmärtää tilanne. Siunauspuhe ei voi alkaa: *Rakkaat omaiset teitä on kohdannut suuri suru.* Eikä se voi jatkua: *Olisitte halunneet pitää rakkaanne vielä lähelläänne.*

Kun viimeiset vuodet ovat olleet raskaat, on omaisilla myös suru, ei tosin kuolemasta vaan elämästä, elämän illasta. Tällaisissa tilanteissa olen tietoisesti nostonut siunauspuheessa esille vainajan koko elämänsä kaaren, koko päivän aamun sarastuksesta alkaen: kerran pieni tyttö tai poika, nuori, aikuinen, isä tai

äiti, töissä... Pointti on siinä, että emme ole saattamassa raihaista väsynyttä vanhusta, vaan ihmistä, josta meillä on muistoja koko elämän varrelta.

Kirkollisten toimitusten kirja tarjoaa papille ne raamit, joissa toimia. Kun maailma muuttuu, pitää käsikirjankin muuttua. Mutta kaikkea ei pidä muuttaa. Iankaikisuuden toivo on osa kristillistä hautausta. Papin tehtävä on kertoa toivosta, että kerran kohdataan siellä, missä voimat eivät ehdy, missä ei jätetä hyvästejä eikä luovuta läheisestä. Mutta tätä toivoo ei aina voi motivoida sillä, että se on lohdutus omaisten suruun. Ei aina-kaan silloin, kun surua ei ole. ✕

Hautaan siunaamisessa sattunutta

Tämä tapaus ei sattunut minulle vaan edesmenneelle vaarilleni, tuomiorovasti Ensio Kuulalle: Krematoriumin kappeli Hietaniemessä oli upouusi. Vaarini toimitti siellä ensimmäisen hautaan siunaamisen. Kaikki meni hyvin siihen asti, kunnes loppumusiikki alkoi ja takaseinän piti avautua rauhasasti ja arkun lipua vähitellen seinän taakse. Laitteissa oli kuitenkin jokin vika ja

ovat lävähtivätkin täysillä auki, arkku singahti ovista sisään ja ovet paiskautuivat kiinni. Ilmeisesti tämä ei kuitenkaan lähiomaisia sen kummemmin järkyttänyt, koska he olivat todenneet muistotilaisuudessa, että taksikusi se oli ja kovaa se meni eläessään, mutta vielä kovempaa se meni kuoltuaan.

Laura Mäntylä

Hyvin järjestetyt hautajaiset

TUKEVAT SURUPROSESSIA

Ihmiset ovat aina ja kaikkialla tarvinneet rituaaleja elämän tärkeissä hetkissä. Kristilliset toimitukset liittyvät omien erityissisältöjensä lisäksi ihmisten universaaliin tarpeeseen osallistua symboliseen toimintaan elämän rajatilanteissa, kuten syntymässä, aikuistumisessa, parisuhteen aloittamisessa ja kuolemassa. Siksi ei ole ihme, että kansainvälisessä surututkimuksessa hautajaistoimitukselle on nähty useita tärkeitä ulottuvuuksia suruprosessin kannalta.

JUHA ITKONEN

Surututkija, kappalainen, Oriveden seurakunta

uru on normaali, yksilöllinen, universaali, kokonaisvaltainen ja dynaaminen prosessi läheisen menetykseen. Toisin kuin asia on pitkään esitetty, suru ei etene vaiheissa, kaikki eivät käy läpi tuskallista suruprosessia eikä surulla ole aina selkeää päätepistettä. Surun vaiheista puhumisesta on pikemminkin enemmän haittaa kuin hyötyä, sillä monet kokevat huolta ja jopa syyllisyyttä siitä, että surevat jotenkin väärin, kun suru ei etene vaihemallin mukaisesti. Myös monet auttavat ottavat vaiheet usein liian kirjaimellisesti ja tukeminen vaikeutuu.

Surun vaiheiden sijaan voidaan yleisellä tasolla puhua kuitenkin traumaattisen kriisin vaiheista. Joskus on väitetty, että läheisen kuolema on aina traumaattinen kriisi, mutta kuten tämän lehden sivulla 44 olevasta Heikki Lepänkin artikkelista käy ilmi, aina ei niin ole. Siksi vaihemalli ei sovi surun malliksi, vaikka kriisityön mallina sitä voidaan – jos se otetaan riittävästi

suuntaa-antavana – käyttää. Joskus suru on traumaattista surua, mutta on myös surua ilman traumaa ja traumaa ilman surua.

Menetys todelliseksi

Vaihemalleissa ollaan oikeilla jäljillä kuitenkin siinä, että usein läheisen kuolemaa seuraa jonkinlainen epätodellisuuden tunne. Yksi hautajaisten merkittävä tehtävä surussa onkin tehdä menetys todelliseksi. Läheinen ihminen todella on kuollut eikä tule takaisin. Varsinainen suruprosessi voi käynnistyä vasta menetyksen todellisuuden käsittämisen jälkeen. Joskus menetyksen todellisuuden ymmärtäminen voi olla hyvin pitkä prosessi. Jos menetykseen esimerkiksi liittyy vakava trauma tai jos ruumista ei ole löydetty, voi menetyksen todellisuuden ymmärtäminen olla hankalaa.

Samasta syystä useimmiten kannattaa suositella vainajan katsoamista. Erityisesti lapsia saatetaan tältä yrittää suojella, mutta monesti juuri heille vainajan näkeminen

olisi hyödyllistä suruprosessissa. Kaikille säännöille on poikkeuksia, jos ruumis on pahoin vaurioitunut esimerkiksi auto-onnettomuudessa tai henkirikoksessa, silloin vainajan katsominen saattaa traumaa poistavan kokemuksen sijaan olla traumaa pahentava kokemus.

Lupa ilmaista surua

Toinen hautajaistoimituksen hyöty on se, että se auttaa ilmaisemaan surun tunteita ja samanaikaisesti luo surun sisältävän sosiaalisen rakenteen. Edelleen monille suomalaisille on vaikeaa ilmaista tunteitaan julkisesti. Hautajaisissa siihen ei liity samanlaista sosiaalista häpeää, ja koska hautaustoimitus etenee oman kaavansa mukaisesti, voi edes hetkellisesti olla heikko ja vain pysähtyä menetyksen äärelle.

Usein yhdessä itkeminen on erittäin vapauttava kokemus. Hautajaiset vahvistavat myös sosiaalisen järjestyksen tuntua. Ne muistuttavat kuoleman todellisuudesta, mutta myös siitä, että yhteisön elämä jatkuu.

Hautaustoimitus ja muistotilaisuus stimuloivat muistoja vainajasta sekä yksilöllisesti että kollektiivisesti. Surun tehtävä ei ole katkaista tunnesiteitä vainajaan, vaan etsiä uusi tapa jatkaa niitä eli muuttaa ihmissuhde muistosuhteeksi. Tässä hautajaisten muistelot toimivat vahvistavana osana.

Omaisten toiveet

Hautajaiset antavat omaisille mahdollisuuden tehdä vielä jotakin konkreettista vainajasta välittämiseksi ja huolen pitämiseksi. Aika ennen hautajaisia voi olla hyvin kaoottista, ja tälle ajalle antaa struktuuria selkeä päämäärä – hautajaisten valmistelu. Mitä useampi omaisista pääsee osallistumaan, sen parempi. Tällöin hautajaiset voivat paremmin liittää surevia yhteen, ja he voivat olla toistensa tukena hautajaisten jälkeenkin.

Suruprosessin kannalta olisi-kin hyvä, mitä enemmän omaiset – myös lapset – saisivat osallistua hautajaisten valmisteluun ja että heidän toiveensa otettaisiin huomioon. Joskus nämä toiveet voivat olla jännitteessä kirkon perinteen kanssa.

Suruprosessin näkökulmasta olisi tärkeää, että erityisesti traumaattisessa surussa (esimerkiksi lapsen kuolema, itsemurha, henkirikos) toiveita voitaisiin huomioida mahdollisimman paljon. Jos jotain toivetta ei ole mahdollista toteuttaa, asia tulee esittää sureville erittäin sensitiivisesti ja pyrkiä löytämään joku korvaava, kristillisiin hautajaisiin sopiva vaihtoehto.

Äänioikeudeton suru

Hautajaiset tarjoavat omaisille sosiaalista tukea, joka tukee heidän uutta identiteettiään ilman vainajaa ja liittää heidät suurempaan yhteisöön. Erityisen tärkeää tämä on niin sanotussa äänioikeudettomassa

Jokainen
pappi voi
merkittävästi
vaikuttaa
siihen,
jättävätkö
hautajaiset
surevaan
sydämeen
haavan vai
siemenen.

surussa. Äänioikeudettomalla surulla tarkoitetaan surua, jolla ei ole sosiaalista oikeutusta, esimerkiksi tilanteita kun vainaja on kuolleena syntynyt lapsi, itsemurhan tehnyt tai sosiaalisesti paheksuttavaa elämää viettänyt henkilö. Tällöin hautajaiset voivat antaa omaisille viestin, että surulle on oikeus. Nainen, jonka raskaus päättyi kohtukuolemaan, ei ole kummajainen, vaan lastaan sureva äiti. Itsemurhan tehneen isän ei tarvitse hävetä, vaan hän saa surra lastaan kuten muutkin.

Merkitystä etsimässä

Suru ei ole vain sisäisen tunne-energian läpikäymistä, se on myös merkityksen etsimistä tapahtuneelle. Tässä prosessissa hautaustoimituksella on olennainen osa. Se antaa sureville mahdollisuuden ymmärtää kuolema heidän oman uskomusjärjestelmänsä kontekstissa.

Kristillisissä hautajaisissa ylönousemuksen näkökulma voi avata uudenlaisen polun menetyksen merkityksen etsimisprosessissa. Papin ei ole syytä piilottaa kristillistä sanomaa hautajaisissa, mutta – erityisesti traumaattisessa surussa – ei myöskään ole syytä turhentaa omaisten surua yleispätevillä fraaseilla.

Monia lapsensa menettäneitä on loukattu ja samalla suruprosessia hankaloitettu sanomalla ”te olette vielä nuoria, saatte pian toisen tilalle” tai ”Jumala tietää, että tällä menetyksellä on merkitys”, tai ”te olette nyt päässeet elämän korkeakouluun” yms. Lapsen menetystä ei tee yhtään helpommaksi se, minkä ikäinen vanhempi on, eikä toinen lapsi tule kuolleen tilalle. Se, että Jumala tietää merkityksen, voi kuulos-taa siltä, että Jumala halusi lapsen kuolevan.

Lapsensa menettänyt on luultavasti mieluummin elämän apuloukalla kuin antaa lapsensa pois. Silti ajan kuluessa kristillinen usko voi kantaa surevaa ja Jumalan kuoleman voittavaan rakkauteen turvaaminen voi olla merkityksen rakentamisen prosessissa keskeinen aines. On tutkimuksellista näyttöä siitä, että jos menetys jäsentyy osaksi surevan maailmankatsomusta, sillä on myönteinen vaikutus surusta toipumiseen.

Paraskaan pappi ei voi ottaa surua pois, mutta jokainen pappi voi merkittävästi vaikuttaa siihen, jättävätkö hautajaiset surevaan sydämeen haavan vai siemenen. ✕

Erityistilanteita hautajaisissa

Miten toimia, kun vainaja on esimerkiksi
itsemurhan tehnyt tai kuolleen syntynyt lapsi.

Tällaiset erityistilanteet ovat vaativia sekä
seurakunnalle että papille.

JUHA ITKONEN

Surututkija, kappalainen, Oriveden seurakunta

PANU PIHKALA

TT, pastori, tutkija, Helsinki

Seurakunnan työnjaoissa olisi hyvä huolehtia siitä, että erityistilanteisiin lähetetään kokenut pappi. Vastaavasti, vasta aloittanutta pappia tulee vähitellen perehdyttää tällaisiin tilanteisiin. Joskus tämä on vaikeaa, koska erityistä kuolinsyytä ei välttämättä tiedetä etukäteen. Lasten ja vauvojen (sikiöiden) suhteen ennakkotieto on olemassa ja se tulee ottaa huomioon.

Niin sanottu fatalistinen teologia ”Jumala päätti näin päivien määrän” on erittäin haitallista monien erityistapausten suhteen. On eri asia uskoa siihen, että kaikki on Jumalan käsissä, kuin uskoa siihen, että Jumala konkreettisesti päättää päivien määrän. Fatalistinen teologia johtaa pahimmillaan siihen, että itsemurha ikään kuin hyväksytään tai siihen että Jumalasta tulee lastentapaja. Käsikirjan rukousten suhteen

on oltava tarkkana erityistapausten vuoksi. Tulee varoa, ettei käy niin että seuraavana sunnuntaina luetaan esirukouksessa itsemurhan tehneen henkilön nimi ja sitten sanotaan, kuinka ”Jumala asettaa päivillemme määrän”.

Tässä kirjoituksessa on mahdollista mainita vain muutama ajattelun arvoisin seikka erityistilanteiden suhteen.

Useimmiten erityistilanne liittyy traumaattiseen suruun. Monesti on eduksi, jos voidaan käyttää niin sanottua perhepappia. Seurakunnan käytännöt olisi hyvä järjestää riittävän joustaviksi, jotta ne eivät estäisi tämän mahdollisuuden toteuttamista.

Kun suru on traumaattista surua, on kaikissa tapauksissa tärkeää: 1) Käyttää konkreettista kieltä (ei sanota nukkui pois, vaan kuoli). 2) Rohkaista omaisia osallistumaan toimitusten valmisteluun (esim. vai-

najan lapset tai lapsena kuolleen sisarukset voivat piirtää tai kirjoittaa vainajalle). 3) Osoittaa empatiaa – surevat toivovat papilta sitä, että hän on joustava, kuuntelee omaisten toiveita ja tarpeita, mutta tarvittaessa ottaa kuitenkin ohjat. On muistettava, että kaikki läheiset, myös angstiset nuoret ja pienet lapset, otetaan huomioon hautajaisia valmisteltaessa.

Traumaattisen surun käsittely kestää usein pitkään, vuosiakin, ja hautajaisille riittää tavoitteeksi: auta omaisia sanomaan ”hyvästi” parhaalla mahdollisella tavalla. Kokonaan oma kysymyksensä on seurakunnallisen surutuen järjestäminen pitkällä aikavälillä. Siinä tuessa siunaavalla papilla voisi olla luonteva rooli ja seurakunta voisi olla aktiivisesti tukea tarjoamassa sekä järjestää asiat siten, että sureva löytää halutessaan vertaistuen piiriin. ✕

Niin sanottu fatalistinen teologia ”Jumala päätti näin päivien määrän” on erittäin haitallista monien erityistapausten suhteen.

Itsemurha

On erittäin terapeuttista, jos asiasta voidaan puhua avoimesti. Tämä ei ole itsestään selvää, vaan asian eteen on tehtävä taidokasta työtä omaisten kanssa.

”Itsemurhan imu” on todellinen vaara, etenkin nuorten keskuudessa. Vaatii suurta taitoa, jotta siunaustilaisuudessa voi korostaa Jumalan käsiin jäämistä ja samalla sitä, että ratkaisu ei ollut hyvä.

Omaiset kokevat monesti häpeää, syyllisyyttä tai itsesyytöksiä, vihaa tai huonommuuden tunteita, pelkoa tai vääristynyttä ajattelua. Esimerkiksi vaikka kyseessä on selvä itsemurha, omaiset näkevät asian onnettomuutena. Näiden asioiden käsittely liittyy enemmän pitkäaikaisempaan surutukeen, mutta myös siunaavan papin on hyvä ne tiedostaa, vaikkei niitä erityisemmin hautausprosessissa käsiteltäisikään.

Jos omaiset eivät näe selvää itsemurhaa itsemurhana, usein on lyhyellä aikavälillä parempi, että ihmiset saavat pitää kiinni defensiastaan. Niitä ei pidä vahvistaa, muttei riistääkään.

Vertaistukijärjestö: Surunauha, www.surunauha.net

Kuolleena syntynyt lapsi tai pienenä kuollut lapsi

Tilanne on niin vaikea, että se saat-
taa aiheuttaa alitajuisia torjuntaa
papissa. On muistettava, että sikiö
on vanhemmilleen lapsi, ihminen.
Myös sairaaloissa esiintyy erilaista
toimintakulttuuria asian suhteen.
On tärkeää vaikuttaa siihen, että
kuolleena syntynyt lapsi saa arvok-
kaan kohtelun.

Siunaavan papin tulee toimin-
nallaan vahvistaa sitä, että van-
hemmat ovat menettäneet ihan oi-
kean lapsen, jota heillä on oikeus
surra. Jos vanhemmat ovat esi-
merkiksi antaneet lapselle nimen,
voi heiltä kysyä, saako sitä käyttää
hautausoimituksessa. Tätä tukee
myös se, jos seurakunnan toimin-
tatavat ovat kuolleena syntyneelle
lapselle samanlaiset kuin muille-
kin lapsille kellon soittoineen ja ni-
men lukemisineen jumalanpalve-
luksessa.

Etenkin naispuolisille pasto-
reille, joilla on omakohtaista ko-
kemusta asiaan liittyen, tällaiset
toimitukset voivat olla erittäin vai-
keita. Parhaimmillaan he voivat
kasvaa ajan myötä tällaisten tilan-
teiden erityisosajiksi, koska heillä
on asiasta omakohtaista koke-
musta. Mutta tämä vaatii aikaa ja
prosessointia.

*Vertaistukijärjestö: KÄPY - Lapsikuole-
maperheet ry, www.kapy.fi*

Väkivaltainen kuolema (onnettomuus, väkivaltarikos)

Tilanne vaatii kriisiprosessien tunte-
mista ja herkkyyttä omaisten shok-
kivaiheen tunnistamisessa. Tunneti-
lojen sanoittamisessa on toimittava
hyvin harkitusti. Kun tällainen ta-
paus osuu ensimmäistä kertaa
omalle kohdalle, on tärkeää konsul-
toida erityisammattilaisia ja koke-
neita virkaveljiä.

Väkivaltaiseen kuolemaan liit-
tyy omaisilla usein epätodellisuus-
den tunnetta, syyllisyyttä, tarvetta
syyttää jotakin tahoa – tämä viha
voi kohdistua myös Jumalaan tai
viranomaisiin –, avuttomuutta,
tarvetta ymmärtää tapahtunutta
ja äkillisen kuoleman takia useita
kesken jääneitä asioita. Usein ju-
ridiset prosessit monimutkaistavat
suruprosessia. Näitäkään ei hau-
tajaisten valmistelussa sinänsä tar-
vitse ottaa esille, mutta ne on hyvä
tiedostaa.

*Vertaistukijärjestö Huoma – Henkiri-
kosten uhrien läheiset, www.huoma.fi,
Rikosuhripäivystys (RIKU), puh. 0203
16116, www.riku.fi
Muista myös Suomen nuoret lesket ry,
www.nuoretlesket.fi*

TYÖNOHJAUS JA SUKUPUOLI

Useat työnohjaajat näyttävät ajattelevan, että kun työnohjattava astuu sisään, työnohjaajan sukupuoli katoaa ja hän muuttuu neutriksi. On opittu, että ammattilainen on neutri. Tällaisia nopeita johtopäätöksiä voi vetää postdoc-tutkimukseni tuloksista sukupuolen merkityksistä työnohjauksessa.

HELI AALTONEN
TT, työnohjaaja, tutkija, Turku

Teen tutkimusta sukupuolen merkityksistä työnohjauksessa Åbo Akademin säätiön ja Työsuojelurahaston apurahojen turvin. Lähetin huhti-toukokuussa 2015 kahteen kertaan linkin sähköiseen kyselyyni kirkon 400 työnohjaajalle sekä Suomen työnohjaajary:n (STOry) 1 800 jäsenelle. Kysely sisälsi kirkon työnohjaajille 51 ja STOryn jäsenille 48 kysymystä tai väittämää. Lisäksi täydensin tutkimustani kymmenellä temaattisella haastattelulla. Tätä edelsi jo keväällä 2014 sähköpostitse tekemäni suppeampi 11 avointa kysymystä sisältänyt kysely Turun arkikihiippakunnan 42 työnohjaajalle sekä Kirkon koulutuskeskuksen keräämien työnohjaustilastojen tutkiminen. Marraskuussa tutkimus on laajentunut Euroopan laajuiseksi, kun sähköinen kyselyni on lähtenyt

European Mentoring and Coaching Councilin 5000 jäsenelle eri Euroopan maihin.

Työnohjaus on vahvasti sukupuolittunutta

Tulokset kertovat, että työnohjaus Suomessa on vahvasti sukupuolitunutta. Se tarkoittaa muun muassa sitä, että 60 % kirkon työnohjaajista sekä 80 % STOry:n jäsenistöstä on naisia. Kirkon työnohjaajien asiakkaita noin 76 % ja STOryn jäsenten asiakkaita 84 % naisia. Nämä tulokset eivät ole yllättäviä, koska sekä kirkon että sosiaali- ja terveysalan työntekijöistä suurin osa on naisia. Nämä tulokset hokkittelivat minua tutkimaan tarkemmin aihetta ja selvittämään, miten sukupuoli, ikä, koulutus, asuinpaikka jne. vaikuttavat työnohjaajien asenteisiin, tapaan tehdä työnohjausta ja työnohjausten prosessin sisältöön. Tätä kutsutaan inter-

sektionaaliseksi metodiksi (Lykke 2010, Buikema et al. 2011, Crenshaw 1989). Edelleen pohdin, miten edellä kertamani työnohjauksen vahvasti sukupuolittunut maailma voitaisiin ottaa työnohjaajien koulutuksissa entistä paremmin huomioon. Keskityn tässä artikkelissani pääsääntöisesti kirkon työnohjaajiin.

Kirkon työntekijöitä kyselyyn vastasi 26 %, joista noin 64 % oli naisia ja noin 36 % miehiä. Vastaa- jien sukupuolijakauma vastaa suunnilleen kirkon työnohjaajien sukupuolijakaumaa valtakunnallisesti. Tyypillinen kirkon työnohjaaja on 50–59 vuotias nainen, joka asuu kaupungissa, toimii työnohjaajana osana päätyötään ja tekee työtään useita eri viitekehyksiä hyödyntäen. Kirkon työnohjaajista yliopistokoulutus on noin 72 %:lla. Kirkon koulutuskeskuksen keräämien tietojen perusteella voidaan yhteenvetona

POLUNPÄITÄ SUKUPUOLIOSAAMISEEN TYÖNOHJAUKSESSA

todeta, että kirkon koulutetut ja kokeneet papit, diakoniatyöntekijät, sairaalasielunhoitajat ja perheneuvojat, joista 60 % on naisia ja 40 % miehiä, antavat työnohjausta – mukaan lukien lyhyet ja pitkät yksilö- ja ryhmätyönohjaukset – muille papeille, diakoniatyöntekijöille, lapsi- ja nuorisotyöntekijöille sekä terveydenhoito- ja sosiaalialan työntekijöille, joista 18 % on miehiä ja 82 % naisia (pieni ero prosenteissa kyselyn tulosten ja Kirkon koulutuskeskusten tilastojen välillä).

Sukupuolisuus

Ajatus sukupuolisuudesta ja sen laajasta merkityskirjosta työnohjauksessa näyttää olevan monelle työnohjaajalle vieras. Tähän viittaavat muun muassa kommentit ”sukupuoleen liittyviä varjostuksia ei paljoakaan ilmennyt minulla” ja ”koska en tunnista kysymystä omakseni, työnohjattavan suku-

1. Tarkista omat stereotypiasi ns. miesten ja naisten rooleista ja tehtävistä. Tuetko ohjattavia niiden mukaisesti?
2. Mieti, miten puhut ns. seksuaalisista ja kulttuurisista vähemmistöistä ohjaustilanteissa. Suljetko vai avaatko ohjattavan suun?
3. Miten toimit ja puhut ryhmässä, jossa kaikki ovat samaa sukupuolta/sekaryhmä? Havaitsetko ryhmässä sukupuolten välistä kamppailua, ihastusta, liittoutumia?
4. Kysy työnohjattavalta, miten hän naisena/miehenä kokee asemansa tiimissä/työyhteisössä?
5. Kysy työnohjattavalta, tunnistaako hän esimies-alaisuudessa tai tiimissä/työyhteisössä joitain piirteitä lapsuudenperheestään?
6. Tervehditkö työnohjattavaa kätelemällä, halaamalla? Miksi? Miksi et? Samaa sukupuolta olevaa vai eri?
7. Tunnistatko läheisyyttä, vetovoimaa, kiintymistä tai ihastumista työnohjausprosessin aikana? Otatko asian työnohjauksen aiheeksi vai vältteletkö sitä?
8. Miten tasapuolisuus, tasa-arvo, valta, oikeudenmukaisuus tulevat esiin työnohjauksissasi?
9. Onko työnohjauksessa tilaa sukupuolierityisille kysymyksille: äitiys/isyys – lapsettomuus, vaihdevuodet, perhe ja työ, seksuaalisuus ja ammatti-identiteetti, feminiinisuuden ja maskuliinisuuden kirjo?
10. Millainen nainen/mies sinä koet olevasi? Millainen on mielestäsi ”oikea nainen tai ”oikea mies”?

puolella ei ole merkitystä.” Selityksenä eräässä vastauksessa ehdotetaan: ”Tähän varmaankin vaikuttaa se, että kirkossa tehtäväkuvat ovat melko samanlaiset ja samankaltaisiksi määritellyt.” Samaan suuntaan toteaa eräs haastateltava: ”Suomessa ollaan sillä tavalla ainakin pinnalla tasa-arvoisia, että helposti ei tulla ajatelleeksi, että ollaan kuitenkin miehiä tai naisia.”

Tulkitsen, että usean vastaajan mielessä sukupuoliuus ja seksuaaliuus on sama asia. Tutkimuksessani sukupuolella tarkoitin ihmisen biologista sukupuolta, eli onko ihminen syntynyt biologisesti naisena tai miehenä. Maailmassa syntyy lisäksi vuosittain x määrä ihmisiä, joiden biologista sukupuolta ei pystytä määrittämään, niin sanottu kolmas sukupuoli tai interseksuaali. Sosiaalisella sukupuolella tarkoitin, miksi ihminen kokee itsensä, esimerkiksi homoseksuaaliksi vai heteroksi jne. Seksuaalisuudella tarkoitin ihmisen seksuaalista suuntautumista sekä seksuaalista aktiivisuutta asexuaalisuudesta alkaen.

Ammatillisuus suoja, mutta...

Haastatelluista useat olivat pohtineet sukupuolisuuteen liittyviä asioita työnohjauksessa ja osa myös psykoterapeutin sekä seksuaaliterapeutin näkökulmasta. Ammatillisuutta osa pitää työnohjaajan suojana, mutta liiallinen ammatillisuus ja siihen liittyvä sukupuolinen neutrius myös kyseenalaistetaan ja kysytään, miksi sellaista ”barriääriä” tarvitaan. ”Mitä hän ei halua ymmärtää tai mitä hän haluaa jättää pois ja halkaista?”

Useampi haastateltu toteaa, että jos yrittää vältellä sukupuolta, niin silloin ehkä jää jotain tärkeää puhumatta. ”Joku merkityksellinen puoli tai joku merkitys, siitä ei saada kiinni, jos ajatellaan, että suku-

puoli on neutri.” Ammatillisuudella voi siis etäännyttää sekä oman että työnohjattavan sukupuolen ja jossain määrin torjua sen moninaiset ulottuvuudet ja merkitykset työnohjauksessa.

Samantyyllisiä johtopäätöksiä voi lukea Ruotsissa tehdystä opinäytetyöstä (Erlandsson & Larsson 2011). Haastattelujen kohderyhmänä oli kymmenen coachia, jotka kuuluvat International Coaching Federationin Ruotsin järjestöön. Kymmenen coachin haastattelujen analyysissä todettiin, että coachaus metodina ei voi olla sukupuolineutraalia, jota se väittää olevansa. Pikemminkin on kyse sukupuolen näkymättömäksi tekemisestä.

Entä jos syntyy ihastumista

Sähköisessä kyselyssäni esitin työnohjaajan tunteisiin ja toimintaan liittyvän väitteen Työnohjausprosessin aikana saattaa joskus syntyä ihastumista puolin ja toisin. Miten mielestäsi pitäisi silloin toimia?

Kirkon työnohjaajanaeisista 45 % vastasi, ettei ole koskaan tunnistanut tällaista ilmiötä, 37 % ottaa ilmiön keskusteluun ja selittää osaksi prosessia, 12 % ottaa ilmiön avoimeen keskusteluun. Syynä siihen, että lähes puolet työnohjaajanaisista ei ole kokenut minkään suuntaista ihastumista saattaa olla juuri se, että enemmistö asiakkaita on naisia ja kohdalle ei ehkä ole osunut seksuaalisia vähemmistöjä.

Työnohjaajamiehistä 26 % ei ole tunnistanut ilmiötä ja 16 % toivoo, että ihastuminen menee ohi eikä puhu siitä mitään. Toisaalta työnohjauksen ihastumis-, liittymis- ja kiinnittymisilmiöön voi liittyä myös eräänlainen äiti-tytär-suhte tai äiti-poikasuhde työnohjauksessa, jolloin siitäkin voi keskustella, mistä se nousee ja mitä merkityksiä ilmiöllä on työnohjauksessa ja työ-

elämässä. Naisista lähes puolet ja miehistä yli puolet ottaakin ilmiön avoimeen keskusteluun ja hyödyntää sen osaksi työnohjausprosessia.

Sosiaalipedagogisen instituutin sekä Maria-Akatemian perustaja, psykoterapeutti ja työnohjaaja **Britt-Marie Perheentupa** kannustaa työnohjaajia käyttämään mahdollista ihastumis- tai kiinnittymisilmiötä oppimisprosessina ja työnohjauksen materiaalina. Hän muistuttaa haastattelussa, että työnohjaussuhteessa ihmisen alitajuinen taso aktivoituu sen mukaan, onko työnohjattava ollut isän tyttö vai äidin poika vai äidin tyttö jne. ”Tai kaipuu. Että ei ole ollut isää tai ihastuu siihen miestyönohjaajaan tai että alitajuntataso aina etsii korjaavaa kokemusta tai toistoa.”

Itävaltalaisissa tutkimuksissa työnohjaus, coaching, psykoterapia ja esimerkiksi perheneuvonta lasketaan samaan ”ohjausperheeseen”, kun tutkitaan sukupuolen merkitystä niissä (Schigl 2012, Abdul-Hussein and Baig 2009, Abdul-Hussein 2012). Schigliä mukaellen työnohjausten tulokset ovat osaltaan riippuvaisia työnohjaajien sukupuoliosaamisesta. Sukupuoliosaamisella tarkoitetaan muun muassa ohjaajan herkkyyttä ja avoimuutta tunnistaa itsessään ja ohjattavassa sukupuolisuuteen liittyviä tunteita, traditioita, stereotyyppioita, ennako-odotuksia ja -asenteita ja miten ne vaikuttavat ohjattavan työhön ja aiheisiin, joita hän haluaa käsitellä. Työnohjaajan avoimuus sukupuolisuuden moninaisuuteen liittyvissä kysymyksissä on oleellista, kun keskustellaan ohjaustilanteissa esimerkiksi ammatti-identiteettiin, yhteistyöhön, tasa-arvoon, asialliseen kohteluun ja oikeudenmukaisuuteen liittyvistä kysymyksistä. ✕

Pakolaiset Tampereella

Puhelin soi keskellä yötä 13.9. Tilannekeskusten päivystäjä sanoi: *"Konduktöörin mukaan junassa on tulossa 150 pakolaista. Onko teillä mitään tilaa, jota voisi käyttää hätämajoitukseen?"* Leirikeskuspäivystäjä muisti, että Torpan leirikeskuksessa Ylöjärven Siivikkalassa on kaksi taloa tyhjillään, yhteensä 64 paikkaa vapaana. Torppaa koskevien puheluiden välissä myös valmiuspäällikkö, yhteiskunnallisentyön diakoni ja Harjun kirkkoherra vastasivat puhelimeen. Pakolaisten määräksi täsmentyi 50–70. Valmiuspäällikkö oli sitä mieltä, että minunkin pitäisi olla vastaanottamassa pakolaisia, joten lähdin sinne. Ensimmäisessä erässä Torpalle saapui 9 pakolaista. Hie-
man puoli kuuden jälkeen aamulla todettiin, että minulla oli *"oikeita"* töitä aamulla eli saarna, joten minut vapautettiin kotiin ottamaan torkut.

Torppa oli pikamajoituspaikka. Pääasiassa Irakista tulleet pakolaiset saattoivat vapaasti käydä esimerkiksi kaupassa. Paikalliset asukkaat ymmärsivät nopeasti, mistä on kysymys. Pakolaiset kävelivät leveästi. Lapset eivät onnistuneet si-
vuuttamaan heitä helposti, ja se oli kertojan mukaan ollut pelottava kokemus. Joku porukka oli tarjonnut 14-vuotiaalle tytölle kukkia. Huhuttiin kodinturvajoukkojen perustamisesta. Joku oli pohtinut ääneen, kuinka helposti Torpan kolme majoitusrakennusta syttyisivät tuleen. Asukasilta järjestettiin 18.9. Vies-
tinnän merkitystä korosti kysymys: *"Kohteletteko naisia kuin koiria?"* Hämmennyksen ja tulkkauksen jäl-

keen vastaus oli: *"Vaimoni opiskelee geologiaa."*

Torpalla majoitusrakennuksia kutsutaan B-, C- tai D-taloksi. Talo on tietenkin englanniksi *"house"*. Joku ymmärsi pakolaisen kysymyksen talosta niin, että heille on luvattu talo matkalle lähtiessä. Me, jotka kärvistelemme täällä *"Suomi nousuun"* -kampanjan kanssa miettimme, mitähän heille on luvattu ja minkälaisista oloista on lähdetty. Ehkä pääministeri Sipilän sinänsä upea ele talon lainaamisesta pakolaisille sai todellisuutta suuremmat mittasuhteet.

Lähes jankuttamiseen asti kysytty asia on, miksi nuoret miehet tulevat tänne. Jos perhe on tehnyt päätöksen lähettää jonkun heistä pakoon, on arvioitu, että nuorilla miehillä on parhaat mahdollisuudet selviytyä. Osalla Tampereelle tulleista nuorista miehistä on hyvä koulutustaso. Rauhan aikana voisi olettaa, että heillä olisi hyvät puitteet elämälle. He eivät välttämättä ole ensimmäisinä hyppäämässä Isiin kelkkaan, ja jos joutuisivat järjestön armoille, vaihtoehtoja ei olisi.

Omassa pienessä elämänpiirissäni olen potkinut itseäni siitä, että

ISMO KUNNAS
Kappalainen, diakoniapappi,
Tampereen eteläinen seurakunta

en ymmärtänyt uutisia ja ennakoinut pakolaisten tuloa. Samaa voisi tosin sanoa Suomen hallituksesta. Pääle käyvä vyöryn tunne sävytti omaa suhtautumistani koko ensimmäisen viikon. Oma väsymykseni ei sinänsä ollut yhdenkään pakolaisen vika. Tehtäväni Valmiustoitumikunnan jäsenenä vaati heittäytymistä operaatio Torppaan. Sain esimiehiltä ymmärrystä. Torppa loi turvalliset puitteet pakolaisten kohtaamiselle. Eräs mies kysyi: *"Onko seuraavakin paikka seurakunnan ylläpitämä?"*

P.S. Kiitos teille kaikille tästä vuodesta. ✕

"Junassa on tulossa 150 pakolaista. Onko teillä mitään tilaa, jota voisi käyttää hätämajoitukseen?"

PAPPISIDENTITEETTI – MITÄ SE ON?

Mikkelin hiippakunnan piispa Seppo Häkkinen kokosi viime vuoden alussa hiippakuntansa papit pohtimaan pappisidentiteettiä. Tapaamiset järjestettiin rovastikunnittain eri puolilla hiippakuntaa. Alustajiksi piispa pyysi erilaisia pappeja: äskettäin papiksi vihittyjä, pitkän uran tehneitä, ammatin vaihtajia, seurakuntavirassa ja erityisviroissa olevia.

Persoonalliset ja avoimet alustukset kirvoittivat vilkasta keskustelua. Pappeuden valot ja varjot tulivat esille. Mitä pappi odottaa ja mitä papilta odotetaan? Millaista polkua kuljin pappeuteen? Kantaako virka? Voinko olla oma itseni? Miten huolehdin jaksamisestani?

Omassa alustuksessaan piispa puhui papin kutsumuksen kokonaisvaltaisuudesta ja oman hengellisen elämän hoitamisen tärkeydestä. Piispa muistutti, että kirkon hallinnossa on teologisista syistä sekä yleisen että erityisen viran edustus. Äänestäminen hallinnollisissa vaaleissa on pappisviran hoitamista. Piispa pohti myös kirkon opin ja uskontunnustuksen merkitystä papin työssä.

PAPPISVIRAN IDENTITEETTIKYSYMYKSIÄ 2010-LUVULLA

Alustus rovastikunnallisissa papiston tapaamisissa

(Kursiivilla kirjoitetut tekstit ovat poimintoja kokouksiin osallistuneiden pappien alustuksista. Kommentit kokosi notaari Merja Vuorikari)

SEPPO HÄKKINEN
Piispa, Mikkelin hiippakunta

Pappi tekee työtä, jolla on tarkoitus. Sitä ei voi tehdä ainoastaan virka-aikana tai virkamiesmäisesti. Siksi papilla ei ole työaikaa. Sen pontimena on yhtäältä papin sisäinen kutsu (vocatio interna), toisaalta seurakunnan ulkoinen kutsu (vocatio externa) toimia seurakunnan ja sen alueella elävien ihmisten parhaaksi.

Onko tällainen asennoitumisen pappeuteen katoamassa? Onko yhä useammalle papille papinvirka ”vain ja ainoastaan työ”? Vai mistä kertovat ne yhteydenotot, joissa ihmettelään vaikeuksia saada pappia kiinni? Tai kysymys siitä, kuinka paljon muualla asuvan papin on oltava työseurakuntansa alueella? Tai keskustelu siitä, minkä verran työpuhelinta on pidettävä auki, vieläkö virka-ajan klo 16 jälkeen?

Varsinkin nuorempi papisto on tuonut tervettä asennoitumista työhön. Työn ja vapaan erottaminen sekä loma- ja vapaa-ajoista kiinni pitäminen on jaksamisen kannalta olennaista. Silti pohdin, olemmeko menossa toiseen ääripäähän ja alamme pitää tiukasti kiinni työn

ja vapaan erottamisesta, vaalimme julkisen viran hoitajina yksityisyytämme hyvin tarkkaan?

”Olen pääsääntöisesti pitänyt vapaat ja lomat, että jaksan töissä. Jos ei pidä itsestään huolta – ei jaksa enää välittää muistakaan. Myös luovuus tukahtuu, jos on yliväsynyt.”

”Missä liikunkin, olen aina myös pappi. Joku voi vetää hihasta kertoakseen huoliaan ja siitä voi tulla sie-lunhoidollinen kohtaaminen. Pappina tähän on oltava valmis. Nykyajasta ker-too myös se, että olen käynyt paljon sie-lunhoitokeskusteluja facebookin chatissa.”

”Väsyin myös siksi, etten aina osannut rajata työtä. Kaikkeen tähän oppii ajan myötä.”

”Olen onnellinen maalaispappi. Se tarkoittaa, että minä en osaa enkä halua erottaa työtä ja vapaa-aikaa toisistaan. Ei minulla kuitenkaan ole pitkiä työviikkoja, 40 tuntia riittää. Maalaispapin elämään liittyy kokonaisvaltaisuus.”

Seurakunta on olemukseltaan ennen kaikkea yhteisö, ei palvelu-

jen tuottaja. Papin tehtävään liittyy sitoutuminen myös tähän yhteisöön. Siksi on tärkeää, että pappi on näkyvillä ja läsnä seurakuntansa lisäksi paikallisyhteisön elämässä. Hän käy kaupassa, tankkaa huoltoasemalla, kahvittelee torilla, osallistuu vaikkapa urheiluseuran tai kotiseutuyhdistyksen toimintaan. Seurakuntalaiset arvostavat sitä, että pappi elää saman yhteisön elämää kuin hekin. Hän on osallinen sen iloista ja huolista. Se viestittää, että seurakunta on läsnä arjessa. Näin pappi samalla rakentaa kirkon – ja myös omaa – tulevaisuutta.

Papiston vastuu hallinnosta

Viime vuosina on julkisuudessa virinnyt keskustelu kirkon hallinnosta. Demokratian lisäämiseksi on vaadittu papistoa pois kirkon päätöksenteosta. Kirkolliskokouksen kokoonpanon on väitetty syrjivän muita kirkon työntekijöitä. Piispoilla on nähty olevan kirkon keskushallinnossa liikaa valtaa ja siksi sitä halutaan kaventaa. Keskustelu kirkon hallinnosta on tarpeellinen. Keskustelussa pitää kuitenkin muistaa kirkon omat lähtökohdat sekä kirkollisen päätöksenteon ja hallinnon omaleimai-

suus. Käsitys kirkon olemuksesta ja tehtävästä on kirkon järjestysmuodon teologinen lähtökohta. Järjestysmuodon tulee puolestaan ilmentää kirkon olemusta ja mahdollistaa sille annettu tehtävä. Alkuajoistaan saakka kirkko on valinnut sekä pappeja että maallikoita päättämään yhteisistä asioista. Suomen evangelis-luterilaisen kirkon hallinnossa nähdään tärkeäksi turvata sekä viran näkökulma että maallikoiden edustus.

Koska tunnustuspohjasta vastaa koko yhteisö, kirkon maallikkojäsenet ja papisto ovat perinteisesti yhdessä päättäneet tärkeistä ja kirkon uskon perustaan liittyvistä asioista.

Kirkon hallinto on osaltaan tarkoituksenmukaisuuskysymys, ja se edellyttää inhimillistä harkintaa. On mietittävä, millainen järjestysmuoto palvelee parhaiten kunakin aikana kirkon tehtävän toteuttamista. Siihen vaikuttavat väistämättä historialliset, oikeudelliset ja poliittiset tekijät. Inkarnaation näkökulmasta se onkin luonnollista ja väistämätöntä. Kirkko toteuttaa tehtävänsä juuri tässä maailmassa ja tässä ajassa.

Toisaalta kirkon järjestysmuodon kriteereinä eivät voi olla pelkästään yhteiskunnan hallintoperiaatteet. Kirkon hallintoa järjestettäessä on otettava huomioon teologiset näkökohdat. Kirkko julistaa myös kirkkojärjestyksellään ja sen mukaisella hallinnolla.

Papiston edustus kirkon hallintoelimissä tulkitaan usein vanhana sääty-yhteiskunnan jäänteenä ja vaaditaan sen purkamista tai ainakin muiden työntekijäryhmien edustuksen saamista samalla tavalla kirkon hallintoon.

Tulkinta papeista vain oman ammattikuntansa edustajina kirkon hallinnossa on virheellinen, sillä papit eivät edusta hallintoeli-

missä itseään. He eivät aja kirkolliskokouksessa pappien etuja, hiippakuntavaltuustoissa papiston parasta eivätkä seurakuntahallinnossa omia asioitaan. Jos näin tapahtuu, papit eivät ole ymmärtäneet tehtävänsä oikein.

Säätäessään kirkolliskokouksen kokoonpanosta kirkkolaki puhuu ”kirkon edustajista” (KL 20:1). Tästä käy selvästi ilmi, että kirkolliskokousedustajat eivät ole seurakuntiansa, hiippakuntiansa, herätysliikkeittensä tai ammattiryhmiensä edunvalvojia. He ovat kirkon edustajia, joiden tehtävä on edistää kirkon etua ja etsiä sen parasta. Sama periaate koskee kaikkia hallintoelimiä.

Kirkko on aidosti ja täydesti edustettuna Jumalan kansana, kun sekä yhteinen että erityinen virka ovat mukana päätöksenteossa. Sen vuoksi pappien edustus hallinnossa on teologisesti tarkoituksenmukainen ratkaisu.

Äänestäminen on virkavelvollisuus

Koska papit edustavat kirkon hallinnossa erityistä virkaa, äänestäminen näiden hallintoelinten vaaleissa on mielestäni heille virkavelvollisuus. Äänioikeuden käyttäminen on papisviran hoitamista. Tässä asiassa pappien on syytä ryhdistäytyä, sillä papiston äänestysaktiivisuus kirkollisissa vaaleissa on viime aikoina ollut luvattoman heikko.

Yhteiskunnallisessa käytössä ja monissa organisaatioissa demokratia on paras mahdollinen päätöksentekojärjestelmä. Kirkon hallinnon periaatteena demokratia on kuitenkin riittämätön. Tämä huomio ei halvenna eikä väheksy tätä yhteiskunnallisesti merkittävää aatetta.

Kirkon elämässä vallitsee demokratian nykymerkitystä vanhempi

periaate, yhteinen pappeus. Sen perusteella seurakunnan jäsenet eivät ole ainoastaan oikeutettuja käyttämään äänivaltaansa, vaan heidät on myös kutsuttu osallisiksi Kristuksen pelastusteosta ja hänen kirkolleen antamasta tehtävästä. Kirkossa osallisuus on siis enemmän kuin demokratian periaate.

Yhteisessä pappeudessa on kyse seurakuntalaisten osallisuuden toteutumisesta. Se mahdollistaa vaikutus- ja toimintamahdollisuudet yhtä laajasti kuin demokratiakin. Sen lisäksi kirkko odottaa jäseniltään laajempaa osallistumista ja vaikuttamista kuin yhteiskunta kansalaisiltaan.

Yhteisen pappeuden toteuttamisessa ei ole päästy tarpeeksi pitkälle. Ratkaisu tähän ei ole pappien ja piispojen poistaminen kirkon hallinnosta eikä kirkon järjestysmuodon muuttaminen. Maallikoiden ja pappien on toimittava yhdessä, jotta jokainen kirkon jäsen löytäisi oman paikkansa Jumalan kansan joukossa.

Uskonelämän hoitaminen

Suuren seurakunnan kirkkoherra esitti työkokouksessa toivomuksen, että niinä pyhinä, jolloin pappi on töissä, mutta ei jumalanpalvelusvuorossa, hän osallistuisi jumalanpalvelukseen. Siihen kuului papiston joukosta murhdu: ”On minulla parempaakin tekemistä.” Oli tämä tarina sitten urbaanilegenda tai tositapaus, ainakin se saa minut pohtimaan asennoitumistamme jumalanpalvelukseen ja ylipäänsä hengellisen elämän hoitamiseen.

Raamattu, rukous, ehtoollinen ja kristittyjen yhteys ovat uskonelämän neljä jalkaa. Tätä kuvaa hengellisen elämän hoitamisesta olen toistanut lukemattomat kerrat ripikouluissa ja muussa seurakunta-

työssä. Mutta elävätkö ne itselleni? Miten hoidan omaa hengellistä elämääni? Vai käykö niin, ettei suutarin lapsella ole kenkiä? ”On minulla parempaakin tekemistä.”

Ammattitaidon merkki on se, että muille opettamani uskonelämän neljä jalkaa ovat myös omassa elämässäni käytössä. Raamatun säännöllinen lukeminen kuuluu osana viranhoitooni, rukousselämä on osa ammattiani. Rukoileminen kuuluu päätehtäviini. Jumalanpalveluselämä ja ehtoolliselle osallistuminen kuuluu työhöni silloinkin, kun en ole siitä vastuussa. Oman seurakuntayhteyden vaaliminen liittyy tehtävääni.

Hengellisen elämän hoitaminen on tärkeää työssä jaksamisen kannalta. Työssä uupumisen taustalla on useita syitä, mutta jonkinlainen näköalattomuus tai masentuminen uhkaa, mikäli hengellinen elämä kuivuu. Silloin työn ilo katoaa ja Jumala tuntuu kääntäneen selkänsä.

Kysyn usein pappisvihkimystä pyytäneiltä teologian maistereilta, miten he hoitavat hengellistä elämäänsä. Useimmat kertovat rukoilevansa ja ilahduttavan monet sanovat käyvänsä säännöllisesti jumalanpalveluksissa. Mutta harvat lukevat säännöllisesti Raamattua.

Havaintoni on yhdenmukainen papeille tehdyn kyselyn tulosten kanssa. Muutama vuosi sitten tehdyn Kirkon akateemiset AKIn jäsenkyselyn mukaan nuoret papit eivät pidä Raamatun lukemista yhtä tärkeänä kuin vanhemmat kollegansa.

Alle 35-vuotiaista papeista joka kolmas luki Raamattua useamman kerran viikossa, vanhimman ikäryhmän papeista yli kaksi kolmasosaa. Papit olivat kyllä kaikissa ikäryhmissä selvästi muuta väestöä aktiivisempia raamatunlukijoita, mutta eri

**JUURI TEOLOGIN JA PAPIN
TEHTÄVÄÄN KUULUU POHTIA
JATKUVASTI USKOMME
YDINKYSYMYKSIÄ JA SITÄ,
MITEN NE VOITAISIIN
ILMAISTA JA SANOITTA
TÄMÄN AJAN IHMISELLE
YMMÄRKETTÄVÄLLÄ TAVALLA.**

ikäryhmissä olevat erot olivat papeilla suhteellisesti suuremmat kuin koko väestön keskuudessa.

Suomalaisen raamatunlukemisen on vähentynyt viime vuosien aikana. Pappien kohdalla tämä muutos on ollut voimakkaampi kuin suomalaisten keskuudessa yleensä.

Kehitys on huolestuttava. Raamattu on kirkon peruskirja ja opetuksen lähtökohta. Papin virka on opetusvirka. Tämän vuoksi kirkon elämälle on elintärkeää, että papisto pitää jatkuvaa Raamattuun perehtymistä arvossa.

Raamatun tuntemus on keskeinen osa papin ydinosaamista. Siihen kuuluu sekä Raamatun tutkiminen tieteen antamia välineitä käyttäen että Jumalan sanan tutkiskeleminen rukouillen ja mietiskellen. Suhde Jumalaan on papille sekä voiman lähde että julistuksen uskottavuuden edellytys. Siksi hänen on huolehdittava hengellisen elämän hoitamisesta.

”Yksi papintyön vetovoima on hengellisyys. Odotin ryhtyessäni papiksi, että Jumala kyllä johdattaa ja auttaa –

olenhan Hänen asiallaan. Kyllä sen on saanutkin kokea todeksi, mutta ei Hän laiskuutta siunaa, vaan pitää kuitenkin tehdä omat läksyt. Tarkoitin oman hengellisen elämän hoitoa, hiljentymistä, Raamattua, lukemista.”

Kirkon oppi ja individualismi

Kirkon opin ja uskontunnustuksen merkitystä uskollemme on viime aikoina kyseenalaistettu joissakin julkisissa puheenvuoroissa. Yhtäältä ne ovat tärkeitä puheenvuoroja, koska niissä pyritään sanoittamaan tämän ajan ihmisen kysymyksiä, hengellisyyttä ja uskoa. Tämän kaltaisia näkökulmia varsinkin pappien on syytä pohtia. Toisaalta puheenvuorot ovat hämmentäviä. Niiden mukaan uskontunnustuksesta ja yleensä opista näyttää tulleen kirkon ongelma. Mitä tästä pitäisi oikein ajatella?

Kristillinen oppi ei ole syntynyt teoreettisesta mielenkiinnosta, vaan käytännön pakosta. Opinmuodostuksen taustalla oli lukuisten erilaisten harhaoppien ilmaantuminen, mikä uhkasi tuhota kristinuskon keskeisimmän sisällön. Oppeja tarvittiin myös siksi, että kristinuskon

levitessä yli kulttuuri- ja kielirajojen haluttiin varmistaa kirkon ykseys ja historiallinen jatkuvuus, uskollisuus apostolien alkuperäiselle opetukselle. Uskontunnustukset ovat kiteytyviä keskeisistä uskomme to- tuuksista.

Dogmihistorian tunteminen antaa papille tarpeellista perspektiiviä arvioida myös aikamme kysymyksiä. 300- ja 400-luvuilla esiintyi pääasiassa kahdentyyppisiä kristologisia harhaoppeja. Yhtäältä monofysiitit kielsivät Jeesuksen ihmisyyden. Inkarnaatio oli vain näennäinen, siten myös Kristuksen kärsimys oli näennäistä. Tällaisen doketismin uskontunnustukset torjuvat. Toisaalta nestorialaisuudessa kiellettiin Jeesuksen jumaluus. Piispa Nestorioksen mukaan Maria synnytti vain ihmisen, jonka Jumala sitten varusti erityisellä voimalla ja viisaudella. Kristus ei ole olemukseltaan Jumala, vaan yli- luonnollisin kyvyin varustettu superihminen.

Sekä apostolinen että Nikean tunnustus määrittivät rajat näihin harhaoppeihin. Kysymykset Jeesuksen neitseestäsyntymisestä, tuonelaan astumisesta ja taivaaseen nousemisesta kytkeytyvät edellä esittämiini vanhoihin harhaoppeihin. Esimerkiksi uskontunnustuksen lause ”sikisi Pyhästä Hengestä, syntyi neitsyt Mariasta” osoittaa Jeesuksen jumaluuden ja ihmisyyden. Pyhä Henki osoittaa Kristuksen jumaluuden ja Maria Jeesuksen ihmisyyden. Tämä on kirkon usko, ja siihen me uskontunnustuksessa tunnustaudumme.

Omana aikanamme ajatus neitseestäsyntymisestä tai ylösnousemuksesta kohtaa älyllistä vastarintaa. Ymmärrämme maailman luonnontieteellisen maailmankuvan kautta ja siihen konkreettisen ihmehen mahdolluttaminen voi tun-

”Hengellisen elämän hoitaminen on tärkeää työssä jaksamisen kannalta. Työssä uupumisen taustalla on useita syitä, mutta jonkinlainen näköalattomuus tai masentuminen uhkaa, mikäli hengellinen elämä kuivuu”, sanoo piispa Häkkinen.

tua väkivaltaiselta. Moni nykyihminen hyppäisi mielellään tällaisen uskontunnustuksen kohtien yli. Kuitenkin menneiden vuosisatojen kristittyjen kanssa luemme uskontunnustuksen kokonaisuudessaan. Emme tee niin yllyttäksemme älylliseen epärehellisyyteen, vaan muistuttaaksemme siitä, että uskon totuudet ovat usein paradokseja, järjelle käsittämättömiä. Jos uskomme Jumalaan kaikkivaltiaana Luojana, niin siihen nähden neitseestäsyntyminen tai ylösnousemus ei ole mikään järjestyttävä ihme, vaikka se meille ihmisinä jääkin järjen ylittäväksi salaisuudeksi.

Mitä oikeastaan tunnustamme uskontunnustuksessa? Kristillisen tunnustuksen olemus on vastaus Jeesuksen kysymykseen: Kenen te sanotte minun olevan? Kirkon tunnustus on olemukseltaan kaikkina aikoina sama kuin Pietarin vastaus: ”Sinä olet Kristus, elävän Jumalan Poika.” Se on kristologinen vastaus, jonka aikaan saa Pyhä Henki. Tämä tunnustus pitää sisällään niin apostolisen, Nikean, Athanasiuksen kuin Tunnustuskirjojemmekin vas-

taukset. Kirkon historian aikana on täytynyt tehdä rajankäyntiä kulloisiakin harhoja vastaan. Tunnustuksen tehtävä on siis koota ja erottaa.

Juuri teologin ja papin tehtävään kuuluu pohtia jatkuvasti uskomme ydinkysymyksiä ja sitä, miten ne voitaisiin ilmaista ja sanoittaa tämän ajan ihmiselle ymmärrettävällä tavalla.

Nykyaikana erilaisten uskonnonlisten virtausten ja oppien keskellä tarvitaan yhtäältä uskon puolustusta (apologiaa) harhaoppeja vastaan, toisaalta avointa dialogia eri tavalla ajattelevien kesken. Aitoon dialogiin kuuluu myös itsekriittisten kysymysten tekeminen, myös uskomme perusteita koskevien kysymysten kohtaaminen. Tällainen kysely on tärkeää erityisesti papille.

Samalla on olennaista erottaa omat mielipiteet ja kysymykset kirkon yhteisestä uskosta ja opista.

”Mitä pitempään olen ollut pappina, sitä enemmän pystyn olemaan oma itseni. Pappuus tulee siitä, että ihmiset tietävät minun olevan pappi, ei siitä että minä yrittäisin olla papillinen.”

"Minä en päättänyt, että minusta tulee pappi. Koen, että minut taivutettiin papiksi."

"Haastavin kysymys pappisvihkimyksessä oli kysymys tahdosta kilvoitella niin, että elämäni olisi esimerkkinä seurakunnalle. Se haastaa minua edelleen."

Ikeen kantaja

Pappisvihkimyksessä papiksi vihittävä on pukeutunut albaan. Se muistuttaa siitä, että kaste on "ensimmäinen pappisvihkimys". Kaikki kastetut kristityt ovat Jumalan kansaa, "pyhä, kuninkaallinen papisto" (1. Piet. 2:5-9). Sitten papiksi vihittävälle puetaan stola erityisen pappeuden merkinä ja kasukka, joka symboloi vihkimyksessä saatavaa oikeutta messun toimittamiseen.

Tähän vihkimyksen yksityiskohtaan sisältyy vahva sanoma. Kristuksen palvelukseen ja kirkon työhön varustetaan. Siihen ei tulla omissa vaatteissa itse pukeutuneena, vaan pappi puetaan kirkon vaatteisiin. Minua tämä näkökulma

puhuttelee ja rohkaisee. En hoida virkaa omassa varassani, vaan minut varustetaan siihen. Heikkoina hetkinä voin luottaa siihen, että minut on kutsuttu pappisvirkaan.

Myös toiseen pappisvihkimyksen pukemisen yksityiskohtaan liittyy vahva rohkaisun näkökulma. Heti vihkimyssanojen jälkeen piispa tulee vihittävän luo, laskee stolan hänen harteilleen ja lausuu Jeesuksen sanat: "Ota minun ikeeni harteillesi. Minun ikeeni on hyvä kantaa ja minun kuormani on kevyt." (Matt. 11:29-30 mukaan)

Stolan kantaminen muistuttaa palvelijan asenteesta. Papin on kannettava sellaisiakin kuormia, joita ei itse haluaisi kantaa. Myös stola ja ies rasittavat hartioita ja koko papin persoonaa. Mutta samanaikaisesti Kristus sanoo, että hänen ikeensä on hyvä kantaa ja hänen kuormansa on kevyt.

Ies on työkalu, jonka tarkoitus on helpottaa raskasta työtä. Ihmisten käyttämä kantoies on muotoiltu hartioiden mukaiseksi ja suunniteltu niin, että se säästää lihastyötä ja tekee mahdolliseksi raskaidenkin painojen kantamisen. Jokainen

meistä varmasti tunnistaa ja tietää, kuinka välillä papin ies voi olla hyvinkin raskas, joskus se tuntuu jopa kohtuuttomalta. Silti Jeesus sanoo: "Minun ikeeni on hyvä kantaa ja minun kuormani on kevyt." Stolan ja koko pappeuden taakka tulee ymmärrettäväksi vain siitä, että ies on samanaikaisesti sekä papin että Kristuksen ies, yhtä aikaa raskas ja kevyt.

"Ihmisten odotukset pappia kohtaan ovat mielipuolisia moninaisuudessaan!"

"Aikoinaan moninaiset ja ristiriitaiset odotukset ahdistivat ja panta puristi."

"On vain elettävä sitä työn arkea, ja ehkä jonain päivänä joku sanoo ne merkitykselliset sanat: meidän pappi."

"Tässä työssä voi uupua. Pappisvirka ei pelasta elämän kivulta."

"Kaiken jälkeen ja kaiken keskellä tunnen niin kuin Pietari kerran kauan sitten: 'Herra, kenen luo me menisimme? Sinulla on ikuisen elämän sanat.'" (Joh. 6:68.) . ✕

Anna palautetta lehdestä ja voita Applen älykellon

VASTAAMINEN ON HELPPOA.

1. Kirjautu osoitteeseen www.mcipress.fi/crux
2. Merkitse numerosarja O248
3. Tämän jälkeen pääset lukijakyselyyn klikkaamalla Lähetä-painiketta.

Ja sitten vain onnea arvontaan!

Samalla voit antaa aihe-ehdotuksia ja vaikuttaa lehden sisältöön. Vastaa heti lyhyeen kyselyyn osoitteessa www.mcipress.fi/lukijakyselyt

Lukijakyselyyn voi vastata kahden viikon sisällä lehden ilmestymisestä. Kyselyyn voivat osallistua kaikki MCI Press Oyn tuottamien lehtien lukijat. Voit osallistua kyselyyn jokaisen ilmestyvän numeron yhteydessä, mutta vain yhdellä vastauksella lehden numeroa kohden. Kysely ja arvonta koskevat lehtiä, jotka ilmestyvät syyskaudella 2015. Palkinnon arvontaan osallistuvat kaikki vastanneet. Palkinto arvotaan 4.1.2016 Voittajalle ilmoitetaan sähköpostitse tai kirjeitse.

Arvottava palkinto on noin 400 euron arvoinen Apple Watch -älykello.

POHJOIS-POHJANMAAN KANTTORIT

EDISTÄVÄT ALUEELLISTA YHTEISTYÖTÄ

Pohjois-Pohjanmaan kanttorien alaostaston toiminta-
alue ulottuu Kuusamosta Raahen. Alaostaston
toiminta on aktiivista. Se on muun muassa julkaissut
levyjä ja tekee opintomatkvoja.

KEIJO PIIRAINEN

Kanttori, Pudasjärven seurakunta

Pohjois-Pohjanmaan kanttorit kokoontuvat vuosittain kaksi kertaa opintopäiviin alueen eri seurakuntiin. Kokoon-tumisten yhteydessä on aina iltamusiikki, jossa esiintyy yhdistyksen kanttorikuoro. Kuorossa on viime vuosina usein ollut mukana myös kirkkomusiikin opiskelijoita Oulun ammattikorkeakoulusta. Yhdistyksen kuoro lauloi myös Oulun kanttoripäivien juhla jumalanpalveluksessa.

Pohjois-Pohjanmaan kanttorikuoro on vuosien varrella julkaissut neljä erilaista CD-levyä. Vi-

meisimmät äänitteet ovat vuonna 2014 julkaistut kortti-CD:t Ilo ja Rauha. Ilo levyllä on koottu syntymäpäiviin sopivaa laulumateriaalia ja Rauha-levyllä surun koskettamiksi joutuneille lohdullisia lauluja.

Opintomatkoja

Alueemme kanttorit ovat olleet useilla opintomatoilla. Matkat on järjestetty alaostaston toimesta. Vuosien varrella on vierailtu muun muassa Saksassa, Pietarissa, Luulajassa ja Pariisissa. Tänä keväänä opintomatkka suuntautui Lontoon. Opintomatkan ohjelmassa oli tutustumista Anglikaanisen kirkon jumalanpalveluselämään muun muassa osallistumalla jumalanpal-

veluksiin Westminster Abbeyssä. Kanttorikuoro esiintyi päivämusiikissa St Paulin katedraalissa ja iltamusiikissa Lontoon Merimieskirkolla. Lisäksi saimme kuulla musiikkia muun muassa urkukonsertissa St Paulin katedraalissa ja Lontoon filharmonisen orkesterin konsertissa Royal Festival Hallissa.

Opintomatkat ja yhdessä toteutetut äänitteet ovat olleet merkittävästi aktivoimassa alaostaston toimintaa. CD-levyjen myynnillä on onnistuttu rahoittamaan matkoja niin, etteivät omavastuuosuudet ole nousseet liian korkeiksi. Yhdistyksen opintopäiville on löytynyt helposti paikkoja, sillä seurakunnat ovat ottaneet kanttorit mielellään vieraakseen.

Tänä keväänä Pohjois-Pohjanmaan kanttorien opintomatka suuntautui Lontooseen. Siellä kanttorikuoro esiintyi päivämusiikissa St Paulin katedraalissa.

Yhteistyötä

Monenlaista muutakin paikallistason ja alueiden välistä yhteistyötä on tehty. Näistä voisin mainita tänä vuonna olleet tapahtumat: Pohjois-Pohjanmaan kirkkomusiikkipiirin 40-vuotisjuhla Oulussa, jossa kuusi alueemme kanttoria oli vastuussa kuoronjohdosta ja säästyksestä. Niin ikään Oulussa toteutettiin marraskuun alussa kolmannen kerran Kanttorit framilla-konsertti, jossa Oulun seurakuntayhtymän kanttorit musisoivat yhdessä. Tässä tapahtumassa oli mukana myös Oulun kamariorkesteri.

Itse olen kokenut, että tavallisesta arjesta poikkeava yhdessä tekeminen on virkistävää ja antaa uusia näkökulmia kanttorin työhön. X

**TAVALLISESTA ARJESTA
POIKKEAVA YHDESSÄ
TEKEMINEN ON
VIRKISTÄVÄÄ JA ANTAA MYÖS
AMMATILLISESTI UUSIA
NÄKÖKULMIA KANTTORIN
TYÖHÖN.**

SUOMEN KIRKON PAPPISLIITTO
Finlands kyrkas prästförbund R.y.
www.pappisliitto.fi, pappisliitto@akiliitot.fi
Perustettu 14.1.1918

Puheenjohtaja, AKI
Puheenjohtaja, Pappisliitto
Eija Nivala
Alavieskan seurakunnan
kirkkoherra, TM
Puh. (08) 4309 602 | GSM 050 5762 110
eija.nivala@devl.fi

SUOMEN KANTTORI-URKURILIITTO
Finlands Kantor-organistförbund r.y.
www.skul.fi, kanttori-urkuriliitto@akiliitot.fi
Perustettu 15.6.1907

Varapuheenjohtaja, AKI
Puheenjohtaja, Kanttori-urkuriliitto
Eero Annala
Keravan seurakunnan
A-kanttori, MuM
Puh. 0400 378 048,
eero.annala@devl.fi

TOIMINNANJOHTAJA

Jussi Junni, pastori,
TM, PsK
Puh. (09) 4270 1507
GSM. 044 744 7041
jussi.junni@akiliitot.fi
Yleishallinto,
neuvottelutoiminta,
edunvalvonta,
palvelussuhdeneuvonta

ASIAANTUNTIJAT

Vesa Engström, teol.yo
Puh. (09) 4270 1501
GSM 050 597 5231
vesa.engstrom@akiliitot.fi

AKIn opiskelijatyö,
neuvonta opiskelijoiden
harjoittelu-, mentointi- ja
työllistymiskysymyksissä

TOIMISTOSIHTTEERIT

Tuija Kukkonen,
yo-merkonomi
Puh. (09) 4270 1503
tuija.kukkonen@
akiliitot.fi

Jäsenyysasiat,
alaosastot,
luottamusmieskurssit

APULAISTOIMINNANJOHTAJA

Merja Laaksamo,
pastori, TM
Puh. (09) 4270 1506
GSM 050 542 3664
merja.laaksamo@
akiliitot.fi

Cruxin päätoimittaja,
AKIn viestintä,
Pappisliiton hallinto,
opintomatkat, pappien
ammattilliset asiat,
palvelussuhdeneuvonta

Annukka Ruusula,
kanttori, MuM
Puh. (09) 4270 1505
GSM 044 744 7040
annukka.ruusula@akiliitot.fi

AKIn alaosastotoiminta,
Kanttori-urkuriliiton
hallinto, kanttorien
ammattilliset asiat,
palvelussuhdeneuvonta

Heli Meinola
Puh. (09) 4270 1515
heli.meinola@akiliitot.fi

Cruxin toimitussihteeri,
jäsenyysasiat,
opintomatkat

LAKIMIES

Maarit Laurikainen,
OTM, KTM
Puh. (09) 4270 1502
GSM 050 518 3664
maarit.laurikainen@
akiliitot.fi

Palvelussuhdeneuvonta,
luottamusmiestoiminnan
koordinointi,
koulutustehtävät

JOHDON ASSISTENTTI
Tuula Anttonen,
HSO-sihteeri
Puh. (09) 4270 1513
tuula.anttonen@akiliitot.fi

AKI-hallinnon ja johdon
assistentti, Pappisliiton
hallintoelinten
pöytäkirjanpitäjä, matka-
ja kokousjärjestelyt,
Internet-kotisivut

Anne Taanila
Puh. (09) 4270 1517
anne.taanila@akiliitot.fi
Kirjanpito ja
maksuliikenne

Paavi Franciscus

Laudato si'

– ole ylistetty

Paavi Franciscuksen kiertokirje käsittelee luomakunnan tilaa, tarkoitusta ja ongelmia, tarjoaa uuden kokonaisvaltaisen ekologisen näkökulman maailmaan ja elämään, tekee toimintaehdotuksia tilanteen parantamiseksi ja kutsuu ekologiseen kääntymykseen.

10,80 (12,00)

KATOLINEN TIEDOTUSKESKUS

10⁸⁰

Emil Anton

Vatikaanin II kirkolliskokous

– Johdatus historiaan, teksteihin ja tulkintaan

Joulukuun 8. päivänä 2015 tulee kuluneeksi 50 vuotta Vatikaanin II konsiilin päättymisestä. Kirja on ensimmäinen suomenkielinen johdantoteos tämän 1900-luvun merkittävimmän kirkkohistoriallisen tapahtuman historiaan, teksteihin ja vaikutukseen.

25,70 (28,60)

AMANDA-KUSTANNUS

25⁷⁰

Raija Sollamo ja Mika S. Pajunen (toim.)

Kuolleenmeren kadonnut kansa

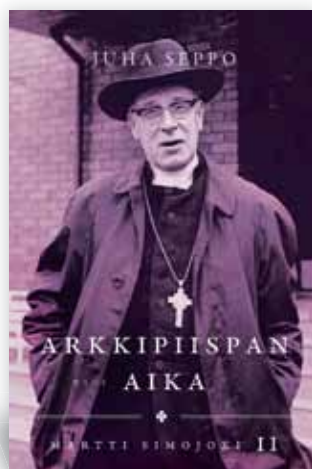
– Qumranin kirjoituksia

Kattava kokoelma Qumranin kirjakääröjen suomennoksia avaa näkymän valtaviiran juutalaisuudesta irrottautuneen liikkeen kiehtovaan elämään sääntöineen, rituaaleineen ja käsityksineen. Yhteisön omien tekstien lisäksi mukana on myös aiemmin tuntemattomia versioita Vanhan testamentin kirjoista.

32,40 (36,00)

GAUDEAMUS

32⁴⁰

Juha Seppo

Arkipiispan aika

– Martti Simojoki II

Martti Simojoki -elämäkerran jälkimmäinen osa keskittyy Simojoen vuosiin Suomen arkipiispana aikana, jolloin kirkon arvomaailmaa kyseenalaistettiin vilkkaan demokratia- ja seksuaalikeskustelun kuohuissa. Simojoki tuli tuolloin tunnetuksi niin vahvana luterilaisena kirkonjohtajana kuin kansainvälisesti arvostettuna vaikuttajana.

35,30 (42,00)

WSOY

35³⁰

Cruxin toimitus
toivottaa kaikille lukijoille
rauhallista joulua

